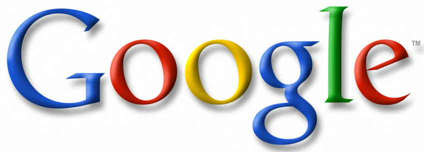

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

[illegible]

DE

[illegible]

DE INDICATIONIBVS CVRATIVIS LIBER.

AD FRANCISCVM MEDICEVM Magnum atq; Serenissimum Hetruriae Principem.

AVCTORE SEBASTIANO PAPARELLA à Monte Sancto, Medico & Philosopho in Almo Perusino Gymnasio Medicinam Profitente.

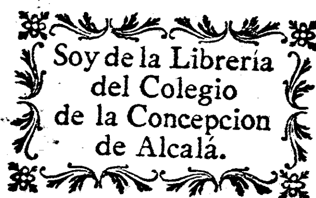

PERVSIAE.
EX OFFICINA ANDREAE BRIXIANI.
M D LXXIII.

Ego F. Nicolaus Alexius S. Inquisitionis Cõmissarius in Legatione Perusina, Opus hoc eruditum, elegans & perutile, nihilq; Catholicę nostrę repugnans fidei continens, iure optimo imprimendum, & diuulgandũm censui,

Donatus Turrius Vicarius.

F. Nicolaus qui s.

FRANCISCO MEDICEO MAGNO, ATQ. SERENISSIMO Hetruriæ Principi

SEBASTIANVS PAPARELLA Felicitatem.

VOD Meum de Calido librũ, quem superioribus diebus celsitudini tuæ dicaui, ita exceperis libenter, vti ad me scripsisti; mirũ mihi quidem minimè fuit. humanitatem nãq; tuam incredibilẽ esse optimè profectò noui. at nõ potuit nõ esse gratissimum, atq; iucundissimũ. quid enim optatius mihi vnquam acciderit, quam ingenioli mei lucubrationes Prudentissimum, ac Sapientissimum Hetruriæ Principem haud contemnendas existimare? Valde igitur me tibi propterea deuinctum esse sentio. & quoniam est animi ingenui (si Ciceroni credimus) cui multum debeas, eidem plurimum velle debere; cum aliud nunc Opus de re medica typis excudendum dederim, in eodem tuo præstanti ac felici nomine hoc etiam emit-

tendum esse statui. Qua quidẽ in re, Prudentissime atq; Maxime Princeps, nolim spectes muneris aut tenuitatem, aut humilitatem, sed animi mei tantum, & magnitudinem, & voluntatem. minima enim quandoq. ab aliquo maioris sunt æstimanda, quam ab alio maxima. Sed hoc tu melius; vel optimè potius omnium. Quare te vehementer etiam atq; etiam rogo, vt hoc de Indicationibus Opusculum eadẽ animi promptitudine nũc accipias, qua aliàs alterum accipere minime es grauatus. me autem hoc animo esse tibi persuadeas, vt nihil mihi magis præstandum esse putem, quam vt quanta sit mea in te, tuosq; oẽs obseruãtia; vniuersi homines intelligant.

Vale.

AD LECTOREM.

T SI multæ ſunt rationes, quibus aliquis inſtructus ad vſum medendi promptisſime poteſt accedere: nullam tamen exiſtimare debemus eſſe aut præſtantiorē, aut certiorem indicatione. Ac ipſius quidē nobilitatē ex hoc potisſimum colligere vnicuiq; licet, quòd per vnam indicationem a vulgarib. Empiricis ſummi Medici, quiq; hoc nomine verè digni ſunt, diſtinguuntur: illi enim obſeruatione ſolum ducti, ſatis eſſe opinantur, ſi memoria teneāt, quid à quo, quid cū quo, & quid poſt quid identidem ſit viſum, vniuerſam in hoc medicinæ artem poſitam eſſe affirmantes. ij verò ab ipſa rei natura ordientes, atq; hinc quod ſequēs eſt, abſq; omni experientia inuenientes (quod eſt indicationis proprium) optima ſingulariq. methodo ſingula gerunt: ita vt apud oēs & peritisſimi &, admirabiles habentur. Certitudinem autem indicationis maximam haud quaq̄; dignitati cedere, facillimè intelligemus. ſi quæ à Claud. Galeno elegantisſime docentur, audire libuerit: is enim eo libello, qui de Opt. Sect. ad Tras. inſcribitur, ex indicatione percepta vulgatis illis ſcientiarum principijs cōparat, quæ apud Peripateticos appellantur dignitates; in quibus tantum euidentiæ ineſſe putat Ariſt. vt non ab alijs, ſed à ſe ipſis fidem habere, ac per ſe ipsa perſpicua eſſe, nec eorū quęrendam vllam rationem tradidit. Vt igitur eiuſmodi pronunciata certisſima ſunt; nihilq; illis poteſt in ſciētijs certius inueniri: ſic etiam ea, quę ab indicatione ſumuntur, euidentisſima exiſtunt; omnilq; alia medendi via & ratio vt ſit incertior neceſſe eſt. Ob has itaq. cauſſas tum ex veteribus, tum ex recentioribus multi de indicatione ſcripſerunt: quorum quidem ſcripta quaq̄ alioqui vt eruditisſima, ornatisſimaq; ſēper valde probaui (à viris nāq; in omni diſciplinarum genere diu multūq; verſatis nihil

nisi

nisi maxima doctrina refertum, atq. mirifice excultũ expectari põt) eiusmodi tamẽ ob id ea mihi minime visa sũt, quæ alios omnes à scribendo ijsdem de rebus debuerint deterrere, quin propterea quòd Gal. quæ ad hoc argumentum pertinent, multis, ac varijs locis explicauit, alij verò quasi aliud agentes; aliquam potius gratiam initurum atq; laudem consequuturum eum esse mihi persuasi, qui de indicat. tantum agere instituens, omnia colligeret, probeq; digereret, & in concinnam quandam tractationem redigeret. hoc enim cum pulchrum est, tum artem etiam non vulgarem redolere videtur. Quamobrem quòd & ipse post tot summos egregiosq; viros de ijsdem indicationib. venerim ad scribendum, qui me reprehendat, arbitror fore neminem. Non enim aut ex euentu, aut sparsim vt alij; sed ex instituto quęcunque ad hanc rem pertinent, collegi & meum pręterea ordinem, atq; artificiũ adiunxi. Accedit etiam quod nulla spe quęstus, aut inanis gloriæ cupiditate impulsus, arduam hanc prouinciam suscepi; sed vt Medicinæ studiosis quibus possem rationibus prodessem; ipsaq; ars ita tandem expolita inueniatur, nihil vt amplius in ea desiderari posit. Tu igitur amice Lector, omnia æqui boniq; consulens, quæ in tuam vtilitatem sum meditatus hilari animo accipe, & Vale.

FRANCISCVS BENCIVS E SOCIETATE IESV. Auctori.

LAudatur quicumque malum praenouit, & illud
Vt noscas certa qui ratione facit.
Laudatur multo ille magis, qui consulit apte,
Declines certa qua ratione malum.
Sed quo quodque modo fugiasq; sciasq; periclum,
Qui docet, hunc illis plus celebrare decet.
Cum morbos igitur doceas nosse atque cauere,
Quae nam debetur laus PAPARELLA tibi?

ACHATIS TRANSII AMATRICII. ad lectores hortatorium Carmen.

QVI vigili studio naturæ arcana requirunt,
Quæ senibus nostris clausa fuere diu:
Qui medicam methodum cupiunt addiscere rectam,
Huc veniant; nanq, hoc omnia donat opus.
Nam quę immersa fuit tenebris ars ipsa medendi,
Ad sua deducta hic nunc elementa iacet.
Quę clausis verbis retulit Galenus vbiq;,
Hic sunt cuncta suis reddita clara locis.
Vos precor, hic cupidis animis attendite vestris,
Firmiter hęc tuta mente retenta fient.
Gloria si chara est; auidos si optatis honores;
Credite, quòd fœlix hinc referetur honos:
Si quid opis petitis; per parua hic mole libellus
Suppetias vobis, præsidiumq; feret.

BERARDELLI CARMEN IN LIBELLUM Paparellae.

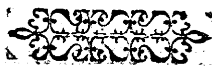
SALVE culte, venustule libelle,
Et ore docto, faciliq; lingua,

Dic cur veloceis procul hinc, & inde
Pennas non tollis? & sub ora Vulgi
Non venis? tu es elegans argutus,
Et es falsior omni sale salso,
Et es dulcior omni melle dulci,
Te tota Italia colet honore,
Te Gallus, Sarmatæ, Iber bellicosus,
Et vltimus mirabitur Britannus;
Sed audi? Meuiosque, Bauiosque
Effuge, his monstra rabiem furentem;
Vola ad candidos viros, & disertos,
Et bonos; dilige hos, cole, foueque;
Ergò eià, celereis age volatus;
Sic salue culte, & venuste libelle.

BERARDELLI CARMEN:
Ad Paparellam Medicum Clarissimum.

PAPARELLE, cui mille salus Dea
Herbas colligit medicas potenteis,
Quas primo Vere Zephyrus fert tepens,
Et cui omniparens, potens Natura
Mille salubreis dat habere succos,
Dic; quis hunc tibi lepidum libellum
Pumice cauo ornatum, minioque
Dictauit? Aesculapius? an Apollo?
Nam est tam doctus, elegans, argutus,
Vt scriptus videatur sæculo illo
Hippocratis, atque ab Hippocrate ipso,
Nec certè minus diù tuus libellus
Viuet, quàm libri Hippocratis; perge ergò
Disertissime Paparelle, & orna
Tuis aureis, lucidis libellis
Sæculum hoc terreum, & tenebricosum.

TRACTATVS PRIMVS DE NATVRALIVM ET PRAETERNATVralium Rerum Indicationibus Continet Cap. XV.

Curatiuæ indicationis origo, Primaq; Principia. Cap. I.

VRATIVA Indicatio, quæ rectè, certeq. Curationem demonstrat, ex tribus potissimum principijs, Morbo scilicet Temperamento, & Aere Ambiente ortum habet: Morbus nanq. simpliciter illã parit: Temperamentum vt æquabilitas sanitasq. est, hanc terminat,& mensurat; prout verò vires vitamq. connotat sui custodiã dicit: Aer grauiorẽ leuioremq. seu mauis, faciliorem difficilioremq. eandẽ reddit, ac occasionẽ medendi exibet. Per morbum autem nos intelligimus affectus omnes prȩter Naturam, & morbũ & eiusdem causas omnes, & symptomata: Per Temperamentum æqualitatem corporis ritè constituti, statum secundum Naturam, sexum, ætatem, consuetudinem, genusq. vitae: Per Ambientem, tempus Anni, Cœli con stitutiones, simul cum loco, & regione: Hæc enim ipsa sunt, quæ curatiuas indicationes omnes expromunt, finiunt, augent, ac minuunt. Morbus autẽ, Temperies,

& Ambiens cum suis differentijs, res & scopi indicantes à iunioribus appellantur. Victus uerò, ac remedia, & eorundem debiti administrandi modi Res, & scopi indicati ab ijsdem dicuntur. Motio propensioq. rei ad bonum, atq. iuuantis comprehensio Rei, scopiq. indicantis indicatio, monstratioq. appellantur. Hanc autē simpliciter indicationem cum suis omnibus differentijs prius, q̃ tres primi vniuersales curationem edocentes scopi; coindicantes item, contraindicantesq. considerentur, vniuersè describere proponimus.

Series Rerum agendarum. Cap. II.

VT Res distinctè suoq. ordine disponantur, Tribus tractatibus res cūctas distribuimus: Primus nanq. naturaliū preternaturaliumq. rerū indicationes, & quę ad ipsas spectant vniuersaliter docet, difficultatesq. tollit: Secundus quæ sint prima summaq. capita curatricē indicationem per se demonstrantia declarat, atq. in contrarium factas obiectiones soluit. Tertius qualiter, & prima, & secundaria curationem docentia principia coindicare, contraindicareq. dicantur; atq. eorum quæ contraindicando magis polleant, manifestat.

Rei indicantis, atq; eius indicationis explicatio. Cap. III.

A DESCRIPTIONE Itaq; rei indicantis, à qua & indicationis eius exoritur definitio, initium sumentes, dicimus. Res indicans est Natura, forma silicet sua propensione agens, & mouens, quid ipsa consequi cupiat declarans: Quod autē consequi natura cupit, est bonum; quod duobus obtinetur modis, aut per boni consequutionem, aut per mali declinationem: Agens nanq;

omne

omne cum ad agendum descendit, ità descendit, vt aliquid velit consequi, vel declinare: Nam aut à bono, aut à malo promouetur obiecto: si à bono, tunc consequi illud cupit; si à malo, fugere id exoptat. Ac ideo inquiunt, Res indicans est Natura cum propensione agens, bonum appetens, & insequens; malum odio habens, ac fugiens: Et quia bonum est salutare, ac iuuans, ac proinde appetendum: Malum vero insalubre, ac noxium, ac propterea euitandum: ob eam rem, aiunt, Res indicans est Natura cum impetu operans, iuuans, & salutare insequens, insalubre, & noxium euitans. Cum igitur Res indicans sit natura, sua propensione agens, & demonstrans quid assequi cupiat: propterea & indicationē, quā eius actionē, motionemq; facimus, sic apposité describemus. Indicatio est naturę operatio significans quid sequi, facere ve illa velit: Neq; enim Naturę operatio per se simpliciter sumpta, quę pręsentiam formę operantis declarat, indicatio dicetur. Nec prout perfecta, imperfectaq; est; quę perfectum, vel vitiatum eius habitum demonstrat, & symptomatis rationem habet; quod ad docendum indicationem penitus ignauum iudicatur: Sed quatenus ipsa ab impulsu naturę, seu ab agente appetente proficiscitur ad bonum, appetibilemq; finem ordinata, & directa, terminataq; ; sic indicationis nomen sibi vendicat. Cum autē operatio spectatur coniuncta cum appetitu, & naturali inclinatione agentis, finem vtilem conspiciens, & insequens tunc rectè dici potest argumentum esse, & nota alicuius rei consequendę. Et quoniam quod natura consequitur, vti diximus, dupliciter nanciscitur, aut per mali fugam, aut per boni assequutionem: id circo & ipsa operatio, quę indicatio dicitur, signum semper erit alicuius boni assequendi, seu mali fugiendi. Vnde & inquiunt: Indicatio est boni consequendi, maliq; fugiendi significatio: Progressio enim Naturę ad bonum, & fu-

ga à malo argumentum facit hoc euitandum, illud amplexandum esse. Et quia bonum, quod percipitur, est iuuans, malum verò, quod euitatur, noxium: ideo rursus aiunt: Indicatio est rei iuuantis, nocentisq; demonstratio. Motio itaq; Naturę ad iuuans, & recessus à noxio, testimonium reddit, quod hoc obest, illud verò iuuat. Has verò descriptiones simul coniungentes dicimus. Indicatio est Naturę agitatio insinuans malum sibi obesse, bonum verò prodesse; hoc persequens, illud fugiens: Indicationem itaq; & boni iuuantis inquirendi, & mali nocentis euitandi repræsentationem, significationemq; ęquè nominamus: sic vtiq; asserimus, quòd operatio, quę à Natura appetente æditur, iuuans appetibile conspiciens, & insequens, ipsa inq; sola pro indicatione à Medicis vsurpatur: Hanc autem indicationem primo in duas distribuimus partes, in naturalem vnã extra animam cunctis communem: quam realẽ & externã poterimus dicere: Intentionalem, spiritualemuè alteram; quę duntaxat reperitur in esse cognito in anima: quam internam, & mente conceptam nominabimus. Primam itaq; realem externam indicationem; quam rei naturaliter indicãtis agitationem, motionemq; diximus esse, Gal. 2. Metho. ità definiuit: Dicimus indicationem tamq̃ emphasim eius, quod sequitur idest indicationem nominamus expressionem, significationemq; eius, quod sequi cupit Natura: vel si mauis Naturę operationẽ insinuantem, repræsentantemuè quid illa sequi, facereq; optet: est namq; emphasis figura quędã, qua latens aliquid ex aliquo dicto eruitur; propterea quod subest in verbis tacita significatio vnde latens inotescit: Cõsimiliter in Naturę agitatione, & motione (quam indicationem nucupamus) inest tacita quędam ostensio, & explicatio, qua efficaciter exprimitur quid illa consequi cupiat. Et quamuis quod cõsequimur, & per boni adeptionem, & mali euitationem consequimur: nihilominus, &

qui malum vitat, bonum etiam insequi dicitur: Proinde antiquiores breuitati indulgentes, & rem indicantem, & indicationē per simplicē rei consequutionē, desideriumue consequendi explicarunt. Nos autem ad maiorem declarationem, & pro bono consequendo, maloq; declinādo res ipsas explicauimus. Et quoniā retulimus quòd naturæ operatio eatenus indicatio dicitur, quatenus ab ipsa natura appetente proficiscitur, iuuans vtileq; semper prosequens attestansq;, Proinde iurè asserimus, quòd Naturę omnes indicantes cum appetitu naturali, seu animali coniunctę sunt semper, atque boni vtilisq; appetentia agunt, indicationesq; pariunt: Naturę nanq; rerum sensus expertes, impetu naturali agentes, suis motionibus annuunt, iuuantia hęc, assequenda; nocentia illa, declinanda: sensu autem preditę Naturæ sensuum actionibus attestantur hęc vt mala deuitanda, illa vt bona recipienda.
Has verò Naturas omnes indicationum productrices, & sensu preditas, & sensus expertes animantibus cunctis insitas, connatasq; esse Cicero in lib. de offi. his verbis expressit. Principio generi animantium omni est à Natura tributum, vt se, vitam, corpusq; tueatur, declinetq; ea, quę nocitura videntur, quęq; sint ad viuendum necessaria inquirat, & paret; vt pastum, latibula, & alia eiusdem generis. Idem docuit Gal. de opt. sect. ad Trasib. dum scripsit. Animalia ratione carentia ęstum, algorem, noxiaq; omnia, atq; pernitiosa, quoad eius fieri potest, vitare, eiq; quòd iuuet continuò se se offerre. At longè clarius tertio de anima hoc declarauit philoso. cap. xij. vbi ait. Animalia quidem sensum habere necesse est, si nihil frustra facit Natura, Nam vniuersa quę natura cōficiuntur gratia sunt alicuius: Perpetuo nanq; Natura genitis cunctis proprium bonum ministrat: ipsum nempè bonum, & iuuandi, & seruādi vim habet: seruandi vero mortalia animalia vim habet ipsum senture potens; cum cau-

ſa ſit, vt ea vitent, quę aliena, & noxia ſunt, & ea recipiant, quę proficua, & propria. Ipſa itaq; ſentiendi facultas iure animantibus impertitur. Hactenus philo. qui ideo animalibus ſenſum tactus datum eſſe affirmat, vt per ipſum conſeruetur, ad ſuumq; perueniat finem, bonum ſequęns, malumq; fugiens: Tactricē nanq; facultatem eorum, quę iuuant, & nocent iudicem facit. Tactrix itaq; virtus, quę Natura à Medicis dicitur, eſt prima animanti indita poteſtas, vniuerſoq; corpori communicata, vt quid bonum malumue illi ſit, cognoſcat, hoc vt vitetur, illud vt appetatur, & inquiratur; quod enim iuuat primo cognoſcit; tum quod nocet, poſtea deprehendit. Animantia autem, quorum particulę aliquę ſenſus participes ſunt, aliquę verò minimè, duplici modo iuuantia, ac nocentia indicare aſſeruntur: Primo quę particulę ſenſus expertes propenſę ad agendum, & mouendum ſunt, hę actione, motioneq; tantum indicant: Vnde earundem motio, & actio ſimplex & pura denominatur indicatio: At quę ſenſu prędite particulę ſunt bonum, malumuè indicare dicuntur ſenſatione, & motione ſenſationem concomitante: quare & ſenſatio, & motio ipſam conſequens vtraq; indifferenter indicatio nuncupatur: At ſenſatio quodammodo cognitiua dici poteſt, quando & cognoſcendo ipſa indicat. Vtramq; autem harum indicationū, & quę à vi tangendi, & quę à nuda proficiſcitur Natura complexus eſt Gal. in definitione, quam ſcripſit: hanc enim eius quod ſequitur, indicationem dicimus tanquā emphaſim.

Internum mente conceptum indicans, atq; indicatio. Cap. IIII.

EST Et altera rei indicantis, & indicationis ſpecies; quę à mēte ortū habet, quamq; internā nuncupamus: inde & internum indicans, internaq; denominatur indicatio.

catio. Internum itaq; indicans est ipsamet res naturaliter indicans; idest Natura sua propensione agens, & mouens, à qua naturalis oritur indicatio mente, intellectuq; percepta; quę quidem natura cum in anima tantũ in esse cognito reperiatur, internum nuncupatur indicans: atq; ex hoc etiam interna indicatio ortum ducit. Internum itaq; indicans erit cognitio, perceptioq; formę naturaliter agentis, & mouentis sua propensione bonum iuuans assequendum annuentis. Ex hoc igitur interno indicante internã haurientes indicationem, sic eam per animi cõceptionem describimus. Indicatio est rei iuuantis consequendę cognitio ex Natura rei indicantis comparata: Comprehensa nanq; ab intellectu rei indicantis forma cum impetu agente, & operante, suumq; finem insequẽte, bonum scilicet vtile ac iuuans; Illico comprehenditur quid ipsa agere, quidq; sequi cupiat, & quid eidem vtile, iuuansq; sit: hocq; comprehenditur, & sub ratione amati, & desiderati, & sub ratione conuenientię, & similitudinis: sua nanq; agitatione forma finem vt amatum declarat; vt verò iuuans & vtilis existit similitudinis conuenientięq; gratia illum apprehendit: quando ea prosunt & iuuant, quę congrua, similiaq; sunt. Recipit & extrema definitionis pars indicationis internę, quę fuit scilicet (ex Natura rei indicantis comparata) aliam interpretationem, videlicet. Comprehensa motione, actioneuè Naturę ad bonum, appetibilemq; finẽ directa (quę motio, & actio & rei indicãtis Natura dicitur) simul percipitur, quid illa insequi optet, & quid eidem vtile sit: forma nanq; cum propensione agens, & operans; atq; eius actio, & operatio nomine Naturę comprehenduntur: forma quidem impetu actionis, & motionis, vt rei auctor designat, quid ipsa properet facere, & quid sit ei iuuans: operatio autem, & actio sicut nota, & signum denotat quid nam sit illud iuuans, quod natura assequi desiderat.

desiderat. Ac ideo bene Gal. 2. Metho. Cap. 7. dicebat: Facienda assequendaq; esse quasi in præcedenti aliquo designata: Rerum nanq; Naturę tum propensiones, tum motiones ad facienda assequendauè, vt pręcedentia principia dicuntur: Quare & in ipsis Naturis, propensionibus inquam, & operationibus vti in pręcedenti principio assequenda, faciendauè sunt designàta, vt in principio, & ratione cognoscendi, & significandi. Rerum itaq; principiũ naturaliter agens, & mouens, ad finem ordinatum, est ratio cognoscendi, significandiq; suum finem, & ratione amati, vti diximus, & ratione conuenientię: Ratione amati, vt simpliciter finis est: Conuenientię verò gratia, vt iuuans dicitur: quando iuuãtia eò iuuant, & prosunt quia similia, cognataq; existunt. Hoc autẽ significationis, cognitionisq; principiũ per emphasim Gal. superius explicauit: Nos autem Naturæ propensionem inclinationemq; ad suum finem directam nuncupamus. Erit itaq, ipsa rerum propensio, & inclinatio ratio, & caussa cognoscendi, significandiq; suum finem, & ratione amati, & desiderati; & conuenientię & similitudinis. Quare cognita rerum propensione; quæ est inferendi, cognoscendiq; vis, statim quid prodest, quidue faciendum sit sub vtraq; ratione cognoscitur. Gal. autem in lib. de opt. sect ad Tras. hanc mente comprehensam indicationem omnibus indicationibus cõmunem, tum ijs, quę sui custodiam, tum ijs, quę sui ablationem indicant, q̃ breuissimis verbis complexus est, dum scripsit. Indicatio est quando rebus perceptis, & quod confert vnà percipitur absq; ostensione, & obseruatione: Perceptio nanq; rerum sua propensione agentium, & mouentium, cùm sit ratio attestans, & significans suum finem, in caussa est vt rebus ipsis perceptis, simul, & quod iuuat, percipiatur tum gratia amati, tum conuenientiæ, vt supra retulimus. Et quoniam quod Naturæ est iuuans, & salutare duo-

bus modis

bus modis ipsa consequitur aut per iuuantis adeptionem, aut per nocentis declinationem: propterea & indicationem iterum definientes dixere. Indicatio est rei consequendæ, fugiendęuè, seu iuuantis, nocentisq; cognitio ex natura rei indicantis accepta: Cognita nanq; rei indicātis Natura, simul & quid iuuat, & nocet cognoscitur, imprimis quod iuuat, tùm verò quod nocet: quando eadem sit contrariorũ scientia: vnius perse alterius per accidens, vt nono meth. text. tertio testatur philoso. vbi ait. Quòd scientia est duorum contrariorum, vnius quidem perse, alterius non perse. Igitur perse primo quod naturę confert, cognoscitur tanq̃ familiare, atq; conueniens: Deinde verò per accidens, quod obest, tanq̃ dissimile, atq; contrarium percipitur. Neq; erit fortasse à re ipsa alienum, si & predictę indicationis descriptionis à Gal. acceptę, explicationem alteram afferamus; dum scilicet dicitur. Indicatio est quando rebus perceptis simul & quod confert, percipitur: Cognitis nanq; ijs, quę & sui custodiam, & sui ablationem declarant, scilicet & virtute vitam prestante, & morbo mortem inferente; perceptis quoq; bonis, malisq; eorumdem & morbi, & virtutis operationibus, simul etiam & conuenientię, & contrarietatis ratione percipiuntur, quæ eis conferunt, videlicet & virtutis conseruatio per conueniens, & morbi ablatio per contrarium: Et quia conseruatio fit per victum, morbi verò remotio per remedium, ideo virtute, & morbo simul cognitis, simul quoq; cognoscuntur & victus conseruans, vt simile, & remedium morbum auferens, vt contrarium. Fuit additum in extremis verbis definitionis Gal. ad Trasi. sine raciocinio & experientia, vt indicatio ab ipsis distinguatur, & separetur. Distinguitur autem indicatio ab obseruatione: propterea quod indicator dum inuenit quod vtile, inutileq; est, & quid assequi, fugereuè debet, solum rerum naturam perpendit,

& iudicat: obseruator verò rerum naturam nō expendit: sed memoria factarum rerum longoq; vsu innititur, & quid eligendum, euitandumuè sit experimento suadet. A' ratiocinatione verò indicatio separatur: quoniam ratiocinator aperte per omnes causas propinquas, & remotas argumentatur, quid bonum, malumue sit, & à quo declinandum, & quid complectendum est: atq; id ipsum eidem licet ratiocinari ab effectibus, accidentibus, & pro propietatibus: ac tandem ipsi expedit species omnes argumentationis exercere, pro iuuantium, nocentiumue inuentione. Indicator autem solum rerum naturas, propensiones inquam, inclinationesq; suum finem conspicientes contemplatur; per illasq; tantum quid in pręsentiarum agendum, vitandumue sit, comprehendit: & si ratiocinari contingat pro rebus eligendis faciendisue, breui ad modum, & nō expressa argumētatione vtitur: sic vtiq; concludunt, quod ea sola iuuantis, nocentisq; cognitio, quam per compræhensionem Naturæ indicantis consequimur, nomen indicationis meretur: Hec etenim vt plurimum absq; discursu est; nam statim rerum naturis cognitis, & quid eis prodest, & obest apprehenditur, & vno inspecto, simul aliud inspicitur: Veluti amante inspecto, mox rei amatę potiundę cupiditas, libidoq; cognoscitur. Vbi itidem primo Auarus innotescit, illico eius cumulandarum opum auiditas, sitisq; conspicitur. Et luxatione articulorum à Medico cognita illico iudicatur reductionem ad propriam sedem sanitatem esse. Et si enim quod confert, & nocet, & quod assequi, declinareuè debemus, & ratiocinio, & experientia, & quauis alia Methodo inuenire, addiscereq; possumus, nulli tamen harum cognitioni, & inuentioni indicationis nomen condonamus, cum per naturam indicantem non sit comparata: sed vnaquęq; vnde profecta est à sua peculiari, germanaq; methodo denominabitur. Concludimus tandem

quòd

quòd indicatio mentis interna est rerum agendarum cognitio acquisita per rerum indicantium comprehensionem: quę tum prima, tum secunda mentis operatione parari potest, penes varias rerum indicantium naturas, ac earundem latentes vires, & affectiones: quę varietas, ac diuersitas, varium ac diuersum cognoscendi modum parit: Atq; hoc est in causa, quare indicatio hæc prima, illa verò secunda, seu mauis tertia intellectus operatione percipitur. Quamobrem, & bene nos docuit Gal. in lib. de opt. sect. ad Trasy. cap. xi. vbi ait. Quædam igitur proportio indicationi, cum sensui, intellectuiq; manifestis intercidit: Quemadmodum igitur eorum quæ sensui obijciuntur, aliqua per se ipsa percipiuntur vt album, & atrum, non nulla adhibita obseruatione, vt ea quæ per notas dignoscuntur, qualia sensibilia cõmunia sunt: ita & iuuantia quidem per indicationem patefiunt, simul enim cum indicationibus obuiam sunt, nulliusq; cogitationis ope indigent: alia aliquo discursu, & modica explicatione opus habent. Idemmet in cõmunibus animi conceptibus & Theorematibus dicimus: Nam aliqua horum sunt, quæ nulla explicatione, probationeq; indigent: quoniam statim perceptis terminis assentimus, alia vero aliqua egent dilucidatione: id nimirum & in perceptis ex indicatione contingit: Nam aliqua statim cognoscuntur rei natura proposita, perceptaq; aliqua breui, faciliq; argumentatione capiuntur. Hæc de interna, ac mente concepta indicatione dicta sufficiant.

De Indicato simpliciter. Cap. V.

NATVRAE Itaq; primo ac simpliciter indicatum est id, quod imprimis faciendum assequendumq; demonstratur, vt vtile ac iuuans. Hoc autem perpetuo ab indicante ostenditur duabus oppositis rationibus aut sub

ratione boni consequendi, aut sub ratione mali fugiendi: & horum vtrunq; & vtilis, & iuuantis rationem semper habet; dispari tamen via: Nam bonum indicatum, ad quod assequendum indicans contendit, sui ipsius gratia per se primò expetitur, cum sui præsentia aptum natum sit iuuare quocunq; modo, & vt iuuans semper inquiritur. Indicatum autem fugiendum, contrarium scilicet & inimicum, quod odio prosequimur, malumq; nominamus, est quod facultatem nocendi, lædendiq; habet, istudq; monstratur, vt ipsum euitetur, & boni iuuantis per accidens rationem habet, per mali scilicet carentiã, & priuationem. His addimus materiale bonum assequendum primo; & quod realiter est malum, declinandum secundo naturæ indicantis indicatum esse; mente verò comprehensum bonum assequendum ita indicantis indicatum primo; sicut malũ intellectu perceptum fugiendum, indicatum secundario eiusdem indicantis statuitur. Hactenus de indicato, & indicante, atq; de indicatione simpliciter, communiterue dicta sint.

De pręcipuis differentijs indicationis naturalis, atq; de ratione earum explicandarum. Cap. VI.

QVONIAM De primis indicationis generibus verba fecimus, reliquum est, vt nunc eiusdem species, & partes explicemus. Indicationis autem naturalis duplex est species, vna conseruatrix, curatrix altera nominatur; & quia propositũ nobis est curatiuam prius docere, conseruatricem suo loco, & tempore reseruemus. De ipsa itaque in pręsentiarum sermonem faciemus: Et cum indicationem scopi, atq; rei indicantis actionem, agitationemq; dixerimus esse, propterea & indicatio quoq. curatiua, & sui indicantis scopi actio, agitatioq. dicetur.

Etenim

Etenim cum tres in ea medicinæ curatricis parte, (quam Therapeunticem dicunt) indicantes ſcopos conſtituerimus, morbum ſcilicet, Temperamentum, & ambientem aerem, qui vniuerſam medendi curatiuam indicationem aedunt, ac edocent, Primùm à morbo, vt à principali, ac maximè indicante principiũ ſumemus: Et quemadmodum curationem per ſe indicet, atq. curatiuam indicationem pariat, docebimus. Deinde reliquos duos, Temperamentum, & ambientem aerem explicabimus: Et quomodo indicantes ſint ſcopi, atq. curatiuas præbeant indicationes, ſigillatim exponemus. Cum enim animal eſſentialisq. eiuſdem natura (vt in commentarijs de nat. humana explicauimus) ſub duabus immediatè contrarijs facultatibus perpetuo reperiatur, ſub ſanitate inq̃; & ægritudine; ſunt etenim ſanitas & ægritudo proximè immediateq. contrariæ potentiæ animantis corporis; per quas animal quandiu viuit, & ſubſiſtit, agendi & patiendi modum posſidet; ſalubriter inquã vel inſalubriter vitã degẽdi ſicut benè in poſt predicamentis Ariſt. tradidit dicens, Neceſſarium eſt alterum ſemper in animantis corpore ineſſe, vel languorem, vel ſanitatẽ. Sub his igitur cõtrarijs poteſtatibus, ſeu (vt ſub alijs verbis Medici inquiunt,) ſub corporis contrarijs ſtatibus, & conditionibus animal cõtinuè aut ſanũ, aut ægrũ inuenitur: Hę profectò animati corporis immediatè cõtrarię facultates benè maleue agendi alio nomine à Medicis corporis ſtatus, conditiones, conſtitutioneſq. & ſalubres, & inſalubres, & naturales, & prętematurales nominantur: Quod enim ſecundum naturam, ſalubre, quod preternaturam morboſum Medici inquiunt. Naturales itaq. & ſalubres corporis ſtatus & conſtitutiones erunt, ſi ſuam iuſtam in quauis corporis compoſitione ſeruauerint æqualitatem & eucraſiam: ſi verò ab aliqua harum declinauerint, aut quouis modo illam perdiderint, tunc ametricę morboſæq. euadunt.

Neutra-

Neutralitatem verò, quam multi his tertiam speciem addunt, nos ad prędictas duas redigimus: nam decidentiæ neutralitatem ad salubrem conditionem reducimus; Conualescentiam verò ad insalubrem pertinere asserimus. Cum itaq. duæ tantum sint primæ genericæ differentiæ animati corporis illius constitutionem totam ex opposito diuidentes salubre inquã & insalubre, sub quibus animal perpetuo quandiu viuit, & superstes existit, salubriter insalubriterq. degit; propterea status omnis, qui in nostra corporea natura reperitur, aut sui conseruationẽ aut sui ablationem desiderabit; cum duo hi tantum contrarij statuantur status, & propterea duæ tantum erunt corporis conditiones, duoq. tantum status per se semper indicantes, aut conseruationem aut curationem: Atq. vnusquisq. per se suam indicationem producit, salubris conseruatiuam, insalubris curatiuam. Est porrò naturalis & salubris constitutio suapte natura nobis familiaris, & vtilis; quod autem tale est seruare, tueriq. cupimus, ac ideo quæ conseruandi vim habent, expostulat. Status verò preter naturam insalubrisq. alienus, inimicus, nobisq. inutilis existit, qui ob id merito sui ablationem indicabit. At conseruatrix nunc à nobis prętereatur; proposueramus enim curatiuam antea indicationẽ exponere, eiusq. differentias & species explanare. Et quoniam curatiua indicatio à scopo indicante, à morbo scilicet & affectu preter naturam curationem demonstrante, proficiscitur; id circo huius indicationis explicationem à morboso corporis statu, vnde & ille existit, exordiemur, si prius explicuerimus qualiter vires Animantis corporis alimentum demostrent, & sui conseruationem ostendant.

Quomodo

Quomodo vires victum earundemq. custodiam declarent. Cap. VII.

QVONIAM Pluries in hac nostra Tractatione contingit dicere vires, seu virtutem, consuetudinē ætatem, sexum, & huius generis reliqua per se primo victum, ac sui custodiam indicare; Proinde vtile ducimus impresentiarum quatenus ad presens nostrum institutum spectat exponere, quomodo vires cum suis annexis primo & per se victum, anhelandiq. vsum pro sui custodia osten dant. Animatum namq. corpus, ita natura fabricatum est, vt in continua sit, & deperditione, & reparatione. Vnde & animantium naturales vires cum earundem esse, sit in continuo nutriri, & per nutritionem perpetuo seruetur; vt per alimentum subsistunt, & viuunt; sic illud ipsum assequendum declarant, vt superstites esse possint. Natu ralium itaq. virium ori ventriculi, aut huic proportionatæ particulæ insidentium, appetitionem proprij nutri menti; quam famem & sitim isti nuncupant, naturalem vitæ conseruatricem indicationem faciunt; per hanc enim animal seruatur, in vitaq. custoditur. Victus itaq. ac alimenti appetitum nomine sitis ac famis, Antiquiores appellarunt: famem calidi & sicci, sitim frigidi & humidi, appetitum dicentes; ex his quidem constituti sumus, qui bus consumptis in horum suppletionem decenter appetitus mouetur; nam similia à similibus appetuntur, Huius vero appetitus motionem & agitationem natiuam vitæ conseruatiuam indicationem faciunt; quā veluti emphasim esse eius, quod consequi, obtinereq. animal cupit, Gal. scripsit esse; expressionem scilicet insinuationemq. eius, quod habere animal desiderat: Multoties nanq. simul contraria ab animante appetuntur, obtinenturq. Potus inquam & Cibus; quod idem est, ac si dicas calidum & siccum, humidum & frigidum: Ex ijs nanq. ani-

mal

mal constat; Quare dum horum omnium æqualiter sit consumptio, omnium pariter desiderium simul aderit; fames cum calida & sicca, sitis cum frigida & humida appetuntur ad ea, quæ consumpta fuere, supplenda: hae quippe solæ consumptorum appetitiones dicuntur, hoc est quatenus reparari illa debent; quæ natiuæ naturalesq. conseruatrices indicationes a Medicis nuncupantur. Interior autem mente concepta, conseruatiua indicatio est, ipsamet realis, quæ mente comprehenditur: qua percepta illico & vires indicantes, seu vt alij inquiunt, virtus indicans; & victus indicatus, vt vtilis naturæq. amicus concipitur. Atq. id ipsum modo sub sitis, modo sub famis, modo sub vtriusq. simul conceptu comprehenditur; iuxta horum vnius, aut alterius, seu simul omnium repræsentationem factam: Cognita enim exurientis fame, sitientisq. siti, aut defectu vtroq., illico etiã cognoscimus illum cibo, hunc potu reficiendum esse; & qui vtroq. horum indiget, huic simul & cibo & potu occurrendum fore scimus. At preter famem & sitim virtutis naturalis functiones, in inspirando expirandoq. aere Toracis motiones conseruatrices vitæ, vitalisq. caloris naturales etiã indicationes appellantur; si mente concipiuntur, mentales quoq. dicentur. Inspecta nanq. veloci, ac frequenti pectoris anhelatione; illico etiam conspicitur, quod vitalis cordis calor multo calore est oppressus, quare vt in vita seruetur, plurimum ventilantis aeris inspiratione indiget: Similiter brachij arteriarum celeri, crebraq. pulsus agitatione percepta; statim etiam comprehendimus vitalem calorem fumosa plurima caliditate detentum; quare veloci frequentiq. refrigeratione, atq. fumosarum exhalationum celeri, crebraq. emundatione eum indigere facile iudicatur. Vt enim solidiores animantis particulæ cibi potusq. assumptione vt subsistant, ac vigeant opus habent; Ita & spirituales cordis partes salutaris aeris ventilatione

tilatione egent, tum quæ per pulmonũ bronchios, tum quæ per arteriarum pulsationes fit; vt & ipsæ seruentur & viuant, sicut infra suo loco plenius dicetur. At preter prędictas conseruatrices indicationes, sensum quoq. actiones, passionesue, quæ ab appetitu diriguntur ad bonum malum ve obiectum discernendum, istud vt vitetur, ilud vt amplectatur, indicationes seruatrices Medici faciunt; quas superius cognitiuas diximus nuncupari. At hae nec pulsus, respirandiq, vsum, nec victum immediate ostendunt; licet gustus, tactusq. sensationes, & indicationes, quorum obiecta & indicata sunt qualitates tangibiles, & gustabiles; quibus animal costat & viuit, victum ostendere manifestareq. possint. Virtutem itaq. naturalem, (quam vires aliter nuncupamus) indicantem facimus scopum: eiusdem appetitum & agitationem, indicationem appellamus; Victum verò ac alimentum indicatum nominamus scopum. Similiter vitalem virtutẽ indicantem dicimus scopum: respirationem ac pulsum indicationem nuncupamus: Vitalis verò caloris refrigerium & tutelã scopum indicatum facimus. Temperamentum verò, consuetudo, ætas, sexus, & huius generis reliqua, vt viribus & virtuti annexa sunt, sic quoq. viriũ virtutisq. intuitu, Victum, atq. earundem caloris natiui cõseruationẽ ostendunt: Vt verò huius vel illius conditionis, & differentiæ existunt, sic hanc vel illam conditionem, differentiamq. victus, conseruationisq. caloris per se demonstrant, & hanc vel illã earundẽ custodiã declarant. Ex prędictis itaq; habemus Animantium vitã, in tribus precipuè consistere, in alimento scilicet, respiratione, atq; arteriarum pulsatione.

Morbus vt curationem indicet, & quę sit eius curatiua indicatio. Cap. VIII.

MORBVS Autem, qui & constitutio mala pręternaturalisq. dicitur, indicans fit, indicationemq. cura-

tiuam pręstat, pro vt est mala constitutio, & pro vt praua qualitas est ab eadem constitutione exorta, idonea & apta semper, vt animantis operationes laedat, ac offendat. Hæc vt mala & noxia malum semper communicans sui remotionem, & curationē demonstrat. neq. enim morbus (vt à suis principijs res explicetur) sub ratione entis, vt ens est, quod cum bono conuertitur, curatiuam indicationem dicit, quoniam nihil suam corruptionem, suūq. corrumpens demonstrat: Neq. quatenus est inepta constitutio, aut lapsus, & defectus nominatur; nam sic ad aliquid dicitur, formaliterq. priuationem dicit, quæ cum sit non ens, non potest quicquam ostendere, non entis enim nullæ sunt partes: Sub ratione autem materiali, seu (vt alij dicunt) quatenus connotat subiectum sanitate priuatum, aptum natum illam suscipere, ita indicare dicimus, suamq. indicationē facere; sic nempe corpus membrumue subiectum indicat: nam cum sit sua pristina sanitate priuatum, & noui mali adiunctione prauè affectū, annuit ac petit, vt ammissa sanitas, tanquam proprium bonum sibi restituatur, & morbus inimicus clam exortus lædens, & affligtans profligetur; atq. vt bene iurisperiti aiunt, restitutionem petit in integrum: atq. hæc petitio & insinuatio formaliter morbi non est, sed subiecti corporis, vel membri sanitate priuati. Addidimus autem in eius indicationis explicatione, quod id sit aptum sanitatem suscipere: nam vbi subiectum fuerit impotens sanari, sicut cecitatis, marcoris, & consimilium morbosa subiecta sanandi potentia priuata, nunq; talia indicationem facient. Per se autem propriaq. natura morbum indicare Medici inquiunt, dum materialiter ipse capitur; quatenus est qualitas noxia nocumentū corpori inferens, aptaq; inferre, siue in prima, siue in secunda, siue in tertia qualitatis specie ille extiterit: hic profecto vt animantis inimicus est, ita perpetuo satagit illi nocumentū inferre:

quare

quare ſicut inutilis & mala, malumq. continenter imper tiens, ſui ablationem demonſtrat. Vt enim ſanitas, & quæ naturæ noſtræ amica ſunt, & familiaria, ac vtilia, omnia huiuſmodi, quoniã bona ſunt, ſui conſeruationem oſtẽdunt: Ita & à cõtrario argumentamur, quod morbus & conſimilia, quæ naturæ inimica ſunt, aliena ac nocua; huiuſmodi omnia cũ mala ſint, malumq. afferant, ſui re motionem, ablationemq. indicant; quoniam vt bona appetenda, amanda, & conſequenda, ſic mala renuenda, odio habenda, fugiendaq. ſunt: Vt enim affirmatio eſt per ſe affirmationis cauſſa, ita negatio negationis. Morbus itaq. cum animantium naturæ inimicus ſit, eidemq. ſemper perditionem minetur, iure & ipſi quoq. perditio infertur. Nam quod quis alijs facit, ipſe ſibi etiam idem expectet, vt viperæ, lacertæ, & ſcorpiones, ac perni cioſa cætera animalia; quæ alijs perniciem machinantur, hæc eadem ipſis iactura perpetuo ſtruitur: Nam quam primum hæc conſpiciuntur, vt alijs exitioſa ſunt, ita & ſui exitium dicunt, & oſtendunt; vt mala malis perdan tur, & quæ perniciem inferunt, pernicie digna cenſeantur, & quæ tandem alijs nocent, eiſdem noceatur: ſicut bene lex nos docet, quod quiſq. iuris in alium ſtatuerit, & ipſe eodem iure vtatur. Conſimile profecto exemplũ in inimicis licet videre, qui in agone ad pugnam conueniunt, vbi quiſq. victoriam appetens, alter alteri inuicem mortem indicat: Et hic remedij, ille verò morbi; aut ille remedij, & hic morbi rationem habere videtur. Indicatio autem curatiua eſt vitiata, vel læſa actio à morbo profecta, non vt ſymptoma eſt; de quo Gal. ad traſibolum ita ſcripſit. Symptomata ad docendam indicationem penitus ignaua & ſuperuacua putantur; ſed prout vitiata ac læſa actio à noxio proficiſcitur morbo, propẽſo atq. apto ſemper corpori malum inferre, eiuſdemq. actiones lædere, indicatio ſtatuitur. Sic vtiq. inditium facit, quod

ipſe auctor morbus, vt malus malumq. ſemper afferens, & natus afferre, ſit abijciendus, & depellendus. Praua itaq. morbi actio, & operatio, vt à morbo inimico inimicè cum impetu doloſè agente & operante proficiſcitur, extera, realisq; indicatio à Medicis nuncupatur, quæ ſignificat inimicum morbum nocumentum afferentem, remedio curandum, abijciendumq. eſſe; quod bonum iuuamentumq. naturæ apportet, que morbo priuari, ſanitatemq. potiri amat, & exoptat. Curatiua nāq; indicatio mēte concepta, infra ſtatim ſuo loco explicabitur. Cum autē primos precipuoſq. indicationis ſcopos fecerimus, morbum atq. corporis temperamentum, ſanitatem inq; & ægritudinem, niſi quæ ea ſint, quæq. earundem effectrices cauſſæ ſtatuantur, prius declarentur, perperam confuſeq. cuncta explicabuntur; propterea quid ſanitas, quidq. ægritudo, & quæ earundem conſtitutrices cauſſæ ſint, antea dicere aggredimur.

De Sanitate proximiſq; eiuſdem effectricibus cauſsis. Cap. VIIII.

SANITAS Eſt animati corporis proprium, & peculiare accidens in ſimilaribus, diſsimilaribuſq. eiuſdem partibus, atq; in earundē partium cōpagine æque inhęrens; à Gręcis eucraſia, ſymmetriaq;, à latinis æqualitas, atq. temperies etiam nuncupata. Vt enim animatum corpus ex tribus compoſitionis generibus conſtat, ex ſimilarium inquam, diſsimilariumq. partium compoſitione, atq. ex earundem coniunctione, & cōpagine: ſic in vnaquaq; harum compoſitione ſuum congruum proficuūq; accidens aduenit, quod ſanitas, ſeu valetudo à Medicis & Philoſo. nuncupatur. Symmetriam nanq; & eucraſiā pro eadem re Medici vſurpant. Symmetron enim, inquit Gal. lib. primo de temp. eſt medium inter extrema, vnde &

de & Medici ſanitatem, mediocritatem, æqualitatemq. quandam eſſe dicunt: In primo enim lib. de diff. morb. Gal. eam hoc modo definiuit, ſanitas eſt ſymmetria quædam: At in primo de ſanitate tuen. abſolutiorem attulit eiuſdem diffinitionem, dum ait. Sanitas omni ſectæ: ſymmetria quædam eſt; nobis, calidi, frigidi, humidi, & ſicci; Alijs corpuſculorum & meatuum; Alijs inſectiliũ, & incompactilium; vel partium ſimiliarium, diſſimiliariũ ue; vel deniq. primorum cuiuſcunq; elementorum: Propterea à natura, & ſecundum naturam, conueniens, & vtilis vbiq; ſanitas nominatur: Nam ea, quæ à natura fiunt, moderata, & ſingulis rebus amica, conuenientiaq; ſunt: Quamobrem & bene 14. lib. Metho. Cap. xiiij. ſcripſit Gal. dixi hoc loco conuenientem, quod ſi conferentem, vel conducentem, vel ſecundum naturam, vel vtilem alibi vſurpauero, eadem ſermonis vis erit. Eſt itaq; ſanitas accidens naturæ amicũ, ac familiare de genere relationis, & qualitatis: quoniam ipſa ſanitas eſt quid compoſitum, & aggregatum ex relatione, & qualitate. Relatio quidem eſt, quoniam vt aiunt, commenſuratio corporis exiſtit: Eſt etenim commenſuratio calidorum, frigidorum, humidorum, & ſiccorum ſecundum debitam proportionẽ humorum ad inuicem, & ad continens, ideſt ad totum corpus, quod continet humores; vel ad aerem continentem, ſecundum omnes aeris qualitates. Et illa commenſuratio humorum ad aliquid dicitur; quia eadem commenſuratio, quæ eſt ſanitas in leone, non eſt ſanitas in homine; ſed potius morbus, vel eius interitus: quando humana natura minime eam ſuſtineat: ſimiliter eadem humorum commenſuratio, quę eſt ſanitas in vno continente; vt puta in aere aliquo, eſt ægritudo in altero: & hoc pacto ſanitas ad aliquid dicitur: qualitas verò ipſa nominatur, quoniam ex qualitatibus (quæ abſolutæ res ſunt) inuicem commenſuratis, vt à conſtitutricibus cau-

ſis pro-

ſis procreatur, & efficitur; æqualis inquam, & commenſurata ſuis æqualibus cõmenſuratiſq; effectricibus cauſsis: ex illa ergo qualitate genita commenſurata, & qualitatibus inuicem commenſuratis, illamq; conſtituentibus, ſanitas quid compoſitum, & aggregatum dicitur ex qualitate, & relatione: hoc ipſum Magnus Albertus comprobauit 7. Phiſico. Cap. 7. vbi ait. Omnis virtus talis eſt permixta ſecundum ſuas eſſentias, & eſſentialem rationẽ cum relatione. Aæqualitas igitur ſeu ſymmetria (vt Greci aiunt, quam Medici ſanitatem faciunt) ex relatione & qualitate compoſitum quid dicunt eſſe: quando aperte explicat, genitam commenſuratam corporis qualitatem, atq; commenſurationem qualitatũ, humorumq; inuicem æqualium illam conſtituentium: quæ duo ſimul iuncta compoſitionem ex qualitate, & relatione apertè ſignificant. Huiuſmodi verò compoſita non ſunt per ſe, eſſentialiterq; in aliquo determinato genere ſecundum Auic. ſed dicuntur eſſe in diuerſis generibus, ratione ſuarum partium. quia ratione materiæ, quæ eſt fundamentum, ſunt in genere qualitatis; at ratione formæ in genere relationis traduntur eſſe. Nec propterea quod dicimus ſanitatem materialiter conſiderari, materiam verè illam facimus: cum vndequaq; & tota ſit forma, eorũ inq; quæ in alijs inſunt; ſed ſecundum ſimilitudinẽ & comparationem quandam, & non re vera eſt materia. Et iuxta hæc prędicta aiunt Philoſo. 7. Phiſico. ſcripſiſſe ad corporis habitum, & diſpoſitionem per ſe alterationem non eſſe; nam habitus, & diſpoſitiones corporis ſunt virtutes, & vitia eiuſdem; quæ; vt modo retulimus; aggregatæ res ſunt, ex qualitate & relatione: Et prout ad aliquid ſunt, ad ea non eſt nec motus, nec alteratio; vt 5. Phiſi. apparet: quatenus verò qualitates quędam exiſtunt, Tunc ad eas eſt motus, & mutatio; vnde motu mutationeq; indies illæ fiunt, & ginguntur. Sed ad rem noſtram redeamus,

ſanitas

ſanitas igitur, quam nos ſymmetriam æqualitatemq; nominamus, formaliter ad aliquid eſt; fundamentaliter verò qualitas aſſeritur de prima, de ſecunda, vel de tertia qualitatis ſpecie: Si namq; conſideretur, vt paſsionem affectionem ve gratam, & iucundam ſenſui infert, in tertia qualitatis ſpecie reponitur; paſsio paſsibiliſq; qualitas dicta: Si verò conſideretur quatenus naturalem potentiam habet, nihil patiendi, ſeu difficulter à cauſsis ſcilicet morbificis & contrarijs, tunc in ſecunda ſpecie collocatur. (Alij verò non ſanitatem, & ægritudinem, ſed ſalubritatem inſalubritatemq; in hac ſpecie reponunt.) Verum ſi habeatur ratio, vt ab ea breui longoq; tempore affecti diſpoſitiq; ſumus; & vt ea in nobis parum, multum ve fixa ſit; & faciliter, difficulterue ſeperabilis; ſeu; vt alij inquiunt; vt ſecundum eam conuenienter & ſalubriter afficimur, diſpoſitiq; ſumus; in prima ſpecie collocatur. Qui autem aiunt ſanitatem habitum, virtutemq; eſſe, & iſti ſanitatem compoſitum quid faciunt ex aliquo, quod formæ rationem habeat, & aliquo quod materiæ rationem teneat, id eſt ex ratione formali & materiali; materialis quidem ratio eſt qualitas ſub proportione fabricata, & in æqualitate virtutis poſita, quæ id ipſum, cuius eſt virtus, perficit, & eius opus perfectum reddit: Formalis verò ratio & ſi relatio ſit, & proportio, quæ vt huiuſmodi non agit, nec operatur, formæ tamen officio fungitur ex eo, quod qualitatem ſub proportione collocatam, ad benè perfecteq; agendum præfinit. Hæc itidem ſanitas, & conſtitutio, & compoſitio, ſecundum naturam dicitur à ſymmetricis inuicemq; contẽperatis humoribus; iuxta naturæ ritum illã conſtituentibus; hæc & perfectio quoq; dicitur ab eiſdem humoribus, ſeu humorum qualitatibus ſecundum omnem æqualitatem inuicem compoſitis, perfectè conſtituta. Hæc quidem ſymmetria à Gal. in primo de ſanit. tuen. ſub duplici ratione recenſetur: vna

eſt, quę

est, quę ad summum peruenit, & vere prorsusq; symmetria est: Alia quæ ab huiusmodi absolutione, perfectioneq; paulum deficit: similiter & sanitas duplex dicitur, & erit: hæc quidem exacta, optima, absoluta, ac summa; illa paulo ab hac deficiens; nõ tamen eatenus vt animali sit grauis. Hæc insuper sanitas, alio modo triplex quoq; recensetur, penes tria compositionum genera superius dicta, quæ in animantium corporibus reperiuntur; in similariũ inquam, dissimilariumq; partium compositione; & in vtriusq; horum compaginis constitutione: Vnde & similarium æqualis tẽperies; dissimilarium æqualis structura, & coniunctio, & vtrarumq; harum partiũ æqualis vnio, & compago nominatur; Quam ob rem & benè vniuersi corporis sanitatem describentes dixere. Sanitas est æqualitas, temperamentumq; totius corporis; similarium inquã partium æqualis tẽperies, instrumentorum æqua, iustaq; structura, cum vtrarunq; partium æqua iustaq; vnitate. Hæc profecto similarium partium temperies, tum prima tum secunda qualitas à Medicis nominatur; prima enim dicitur, quoniam ex primis efficitur, & potentia, & virtute illis quodam modo correspondet; secunda autem qualitas appellatur, quoniam ex primis refractis; & temperatis est constituta, & virtute illis, & non re æquipollet: Similiter æqualitatem structuræ & compaginis secundã qualitatem facimus, in prima seu secunda, vel in tertia qualitatis specie collocandam, secundum variam eius cõsiderationem; hæc profecto ex debita decentiq. coniunctione & vnione harum partium exoritur & subsistit. Huiusce autem sanitatis proximas constitutrices caussas in lib. de humoribus perbellè Gal. explicauit, dum ait. Videtur autem valetudo in animantium corporibus, veluti imprimi humorum æquabilitate ac symmetria. Non solum dixit æquabilitatem, nam æquabilitas propriè solam attingit quantitatem, licet impropriè, pro qualitate etiã

vsurpetur;

vſurpetur; ſed & ſymmetriam adiunxit, vt expreſsius cõplecteretur ea omnia; quæ debent habere ipſi humores, vt valetudinem conſtituere poſsint. Symmetria nanq; humorum, comprehendit eorundem quantitatem, qualitatem, locum, & ordinem, & ſi quæ ſint generis eiuſdem. Aequabiles igitur, & ſymmetrici erunt humores in conſtitutione ſani corporis, & vniuſcuiuſq; partis, non ſimpliciter & abſolute, ſed comparati naturæ corporis & partis, quæ conſtituuntur ad actiones explendas; ita quòd humores inter ſe naturæ corporum, quæ componenda ſunt ſint iuſte accomodati, vt & corpus, & vna quęq; pars ritè componatur, & ſuam actionem vel exerceat, vel exercere poſsit; quæ naturæ illius ſit conueniens, & propter quam huiuſmodi eſt fabricata. Hippo. autem in lib. de natura humana cõſtitutrices ſanitatis cauſſas ſic deſcripſit, ſanum equidem maximè eſt hominis corpus, vbi temperamentum, quatuor humores inter ſe habuerint moderatum tum facultate, tum copia, & vbi maximè fuerint permixti. Quam ſententiam (Vt fuſius in commẽtarijs de natura humana explicauimus.) Auic. prima fen. pri. doct. 4. in fine primi capitis viſus eſt exponere, dum ait. Sunt nõ nulli, qui dicunt, quod licet humores creſcant, vel decreſcant in corpore, dummodo ſeruetur inter eos ea proportio, quæ humanis corporibus debetur in ſua quantitate, ſanitatem quidem ſeruari: verum id non ita ſe habet, quoniam oportet cum hoc ipſos humores habere adhuc certam quantitatem, ac menſuram, non in relatione ad alium humorem, ſed in ſe ipſis, ſeruata tamen menſura, quæ eis debetur in relatione ad alium humorẽ inter ſe. Ibidem Auic. duas in humoribus ſanitatem cõſtituentibus determinatas expoſcit menſuras, & in quantitate, & in qualitate; vt humores ſymmetrici ſint, & cõditiones veras obtineant, ſic vt valetudinem conſtituere poſsint; prima autem menſura humorum in corporis, &

ſuarum partium conſtitutione eſt, vt vnuſquiſq; humor ſingulatim ſit in iuſta, debitaq; menſura congrua, & expe diens naturæ, magnitudiniq; corporis, & membri conſti tuendi: Altera verò menſura eſt, vt humores inuicem ſuam iuſtam, debitamq. proportionem ſeruent, conue-nientem naturæ, vigoriq; corporis, & membri pro ſuis obeundis functionibus: ſic enim in ſemet ipſis, ac inui-cem commenſurati, & bene proportionati humores, ſeu eorundem qualitates, dum fuerint condecenter permixtæ, corporis, ac partium, ſanitatem conſtituunt; quæ quidem ſanitas materialiter ſumpta, poſitiua res eſt, & qualitas de prima, ſeu ſecunda, ſeu de tertia qualitatis ſpecie ſecun-dum variam eius contemplationem: At de ſanitate proxi miſq. eiuſdem cauſſis ſatis ſit dictum.

De morbo, eiuſdemq; proximis conſti tuentibus cauſsis. Cap. X.

MORBVS Autẽ eſt, ſicut & ſanitas de genere eorũ, quæ in alijs inſunt; atq; animato corpori, eiuſq; par ticulis non proprie, & amicè, ſed impropriè ac inimice inhęret. Nam vt contraria ſunt ſanitas, & ægritudo, ita contrario modo ſe habent: A Grecis itaq; morbus, Ame tria; à Latinis inæqualitas, incommenſuratioq; nuncupa tur. Hic profectò ſicut & ſanitas, tum ſimilaribus, tum organicis propriè, vtriſq; verò communiter ineſt; vnde & harum proprij, & vtrarunq; partium, communes mor bi nuncupantur. Et ſicut ſanitas ſimilariũ, diſſimilariumq; particularum, ac earundem coniunctionis, & vnitatis æqualitas nominatur: (æqualitatis vocem ad quantitatis, qualitatiſq; nomen extendendo) ſic morbus harum par-tium, & earundem vnionis inæqualitas appellatur. Itaq; & vniuerſi corporis morbum ita deſcribunt. Morbus eſt totius corporis inæqualitas, ſeu incommenſuratio, Simi-

larium

larium inq; partium inæqualis temperies, organicarum inæqualis structura, & harum vtrarunq; inæqualis vnio, & compago. Hanc autem inæqualitatem, & incommensurationem ab inæqualibus, incommensuratisq; partibus illam constituentibus, sic nuncupatam; aggregatũ quoddam compositumq; ex relatione, & qualitate facimus. Sicut superius æqualitatem, quam sanitatem dicebamus, compositum ex eisdem diximus. Relatio nanq; dicitur, quatenus incommensuratio est primarum qualitatum ad inuicem, aut ad compositum corpus, aut ad ambientem aerem: Qualitas autem asseritur, prout in sua inæquali, prauaq; constitutione, absolutè realis qualitas existit. Ac ideo dicimus, quod sicut sanitas ratione suarum partium, in diuersis recensetur categorijs: nam proportionis ratione formaliter ad aliquid dicitur, quando proportio ad proportionatas constitutrices caussas relationem habeat; qualitas autem affirmatur, quatenus ipsa à realibus constituentibus proportionatis causis, realiter constituitur. Sic & morbus in diuersis collocatur predicamentis, ratione partium cõstituentium; Nam improportionis gratia, quæ vicem formæ gerit, in relationis categoria formaliter locatur; ratione verò materialium improportionatarum partium illum constituentium, in qualitatis prędicamento materialiter reponitur. Et vt illa fundamentaliter sumpta sub varijs conceptibus, in diuersis qualitatis speciebus fuit reposita; sic & iste secundum varias considerationes, in his eisdem qualitatis speciebus reponitur. Nam quatenus hac ipsa inæquali, incommensurataq; qualitate, longo breuiq; tempore male afficimur, dispositiq; sumus; sic in prima qualitatis specię collocatur: prout verò per natiuam qualitatem naturaliter inualidi, imbecillesq; sumus ad resistendum causis corrumpentibus; & proni promtiq; sumus ab eisdem faciliter pati, in secunda recensetur specie. At quatenus passionem, affectionemq; malã

sensui infert, corpusq; alterat, & afficit; sic in tertia reponitur specie. Et affectio, ac passio passibilisq; qualitas nominatur. Nec propterea qualitatis species confundimus, & alteram in alteram transponimus: quoniam varij sunt conceptus rei, varięq; rationes, qui varij conceptus & rationes varium modum essendi & operandi rei dicunt; varius igitur modus essendi, & operandi rei varias profecto qualitatis species asserit, & declarat, quamobrem bene ex iunioribus. Quidam scripserunt, qualitatis species non dicere re vera species ex opposito distinctas; sed modos tantum qualitatis essendi, quæ quidem non ex opposito se iunguntur, sed secundum varium contemplandi modũ, variumquoq; modum essendi, denominationẽ recipiunt; vt exempli gratia, Idem est calor numero, qui & in prima, & in secunda, ac in tertia qualitatis specie recensetur. Idem nanq; calor in comparatione ad sensum, quẽ mobiliter vel immobiliter perficit, in prima qualitatis specie statuitur: In comparatione verò ad actionem realem, cuius est principium actiuum, in secunda specie qualitatis esse dicitur; at in comparatione ad illud, quod immutat, vel immutare potest, in tertia specie qualitatis recensetur. Propterea quatenus perficit subiectum est in prima specie qualitatis, & inquantum est principium realis operationis, in secunda specie traditur esse; Inquantum autẽ principium est spiritualis, vel sensibilis actionis, in tertia collocatur specie. Hactenus isti. Quod autẽ de calore isti dixere idem quoq; nos de sanitate, & ęgritudine dicere possumus. Sed ad morbum reuertentes dicimus, quod qui morbũ priuationem faciunt, propterea quod à sanitatis meta lapsus est, atq; ea priuatus, reperitur; Et isti compositũ morbum faciunt ex priuatiuo, & positiuo, positiuum nãq; materiæ rationem habet, priuatio verò formæ officio fungitur; vt secundo Phisi. ex Phi. & Auer. mente t. c. x v. habetur. Nam priuatio sanitatis in morbi constitutione

vicem

vicem formæ gerit ex eo, quod inæqualem qualitatem genitam, quæ positiua res est, materiæq; rationem tenet, determinat ad sic male agendum, & patiendum. Vnde aiunt, Morbum vt aggregatum ex positiuo, & priuatiuo actionem lædere; atq; noxiam actionem ab eo proficisci, vt à qualitate agente, non vndequaq; absoluta, sed cum respectu iuncta, cum lapsu scilicet & defectu.

Compositum itaq; morbum dicunt, tum ex diuersis cate gorijs, ex qualitate scilicet, & relatione; tum in eodem qua litatis genere, ex priuatiuo & positiuo; Quæ quidem pri uatio vicem formæ gerens, positiuam subiectam qualitatem determinat, disponitq; ad male perperamq; agendũ: Quam ob rem & benè concludunt, sanitatem & ægritudinem, vtramq; formaliter sumptam, illam pro quali tatum, partiumq; commensuratione, hanc pro earundẽ incommensuratione priuatiuè inuicem aduersari, & secundum magis, & minus tantum distingui, & non specificè. Materialiter verò vtramq; acceptam, illam non pro commensuratione, sed pro qualitatibus, partibusq; iuste commensuratis; & ægritudinem non pro improportione, sed pro eisdem male coniunctis qualitatibus, & partibus; tunc positiua contrarietate opponi, inuicemq; specie distingui affirmant: Et vt huiusmodi actionis passionisq; principia traduntur esse; quam obrem & bene 2. de anima t. c. 143. scripsit Auer. proportiones in eo, quod sunt proportiones, non sunt agentes, sed in eo, quòd qua litates. Si autem vtraq; harum & sanitas, & ægritudo pro aggregato quodam etiam accipiatur, siue ex relatione & qualitate, siue ex priuatiuo & positiuo; ex formali videlicet, materialiq; ratione, cum actionem operationemq; significet, positiue verius, quam priuatiuè opponuntur; & specie inuicem distinguntur. Hic itidem ipse morbus mala, ineptaq; constitutio aliàs nominatur à caussis producentibus, quæ vicissim malè inepteq; sunt cõstitutæ,

male inepteq; illam constituentes: Pariter excessus, ac defectus appellatur, veluti à suis constituentibus caussis: quādo vbiq; ac semper, aut per excessum, aut per defectum ab æquabilitate, & commensuratione procreetur: Quare & benè primo de diff. morborum scripsit Gal. symmetriā duobus modis labefactari, excessu scilicet, ac defectu. Quod enim à re discedit in mediocritate constituta, non nisi per excessum, & defectum ab illa discedere necesse est. Ipse itidem morbus ab euentu priuatio, & lapsus vocatur; quoniam ab æquo, & recto est lapsus, & æqui & recti est priuatio.

Morbi autem proximas constitutrices caussas Hippo. in lib. de natura humana apertè explicauit, vbi ait, Aegrū autem est animatum corpus, cum humorū quid minus, aut amplius fuerit, aut seperatur in corpore, & non fuerit reliquis omnibus contemperatum. Vt enim Hippoc. plura ad corporis symmetriam, & æqualitatem constituendam exposcebat, iustam scilicet, & conuenientem humorum mensuram, corporis æqualitate cōmensuratam; atq; eorundem inuicem debitam proportionem eidem æqualitati condecentem ad suas functiones edendas; siue illa similarium, siue dissimilarium, aut vtrarunq; partium compaginis æqualitas extiterit. Sic contra res se habet, in ægritudine sanitati opposita: nam sicut ad illam constituendam multa requirebantur, sic ad hanc moliendam vnum, seu alterum sufficit; & si plura fuerint, id fortius moliuntur. Vt igitur in sanitatis constitutione coniunctim Hippoc. locutus fuit, sic in ægritudinis constitutione disiunctim sermonem protulit, & ait. Quod vbi humorum mensura in animati corporis fabrica, aut ad plus, aut ad minus declinauerit, tum in qualitate, tum in quantitate morbum efficit: Excessus enim, ac defectus quantitatis, qualitatisq. humorum, similarium, organicarum, & vtrarunq; harum partium inæqualitatē pariunt: Vt enim

horum

horum æquabilitas ſanitatem, ſic eorundem inæqualitas aut ad plus, aut ad minus, morbum facit. Similiter vbi humorum portio, ſi à iuſta eorum menſura, ſubtrahatur. cum compaginis, vnioniſq; inæqualitate, & ſimilarium organicarumq; partium quoq; Ametriam efficit. Conſimiliter vbi humores viciſſim nō fuerint optime permixti, harum omnium corporis partium, inæqualitatem cōſtituunt. Has eaſdem proximas conſtitutrices cauſſas morbi Galenus in lib. de humoribus manifeſte declarat, vbi inquit. Deficientibus autem iiſdem humoribus, aut exſuperantibus preter modum, vel quantitate, vel qualitate, vel locorum mutatione, vel coniunctione, ordinem non habente, vel putredine ob malam collocationē morbi naſcuntur: Vt enim humorum ſymmetriam ſanitatis conſtitutricem cauſſam ſuperius ipſe fecit, ita & nunc eorundem humorū exceſſum, ac defectum morbi effectricem cauſſam conſtituit. Quare vt in moralibus ſecundo. ethi. ſcripſit philoſo. mediocritas in rebus agendis virtutē moralem procreat; exuberantia autem, & defectio eandē labefactant, & vitium gignunt; ita & humorum ſymmetria ſanitatem efficit: Exceſſus verò, & defectus eorundē ſanitatem eripiunt, morbumq; procreant: Exſuperantia itaq; humorum, atq; defectio in qualitate, & quantitate corporis æqualitatem tollunt, morbumq; conſtituunt, & in ſimilaribus, & in organicis, atq; in eorundem compagine, communem his vtriſq;. At pręter quantitatis, qualitatiſq; humorum exceſſum, vel defectum corporis inæqualitas, & morbus efficitur mutatione locorum, vbi humores loca mutauerint, dum illi à proprijs ſedibus recedunt, & à ſuis ſeiunguntur locis, ametriam, inæqualitatemq; pariunt; & primo compaginis vnitatiſq; ametriam, mox in organicis inæqualem, malamq: ſtructuram, ac in ſimilaribus malam, inæqualemq; temperiem efficiunt: at pręter exceſſum, & defectum, locorumq; mutationem

morbus, inæqualitasq; corporis procreatur coniunctione, ordinem non habente, ideſt mala inordinataq; humorũ commiſtione, ex mala nanq; inordinataq; commiſtione, vt ſuperius ex Hippoc. mente recenſuimus; & inæqualis ſimilarium partium temperies, inæqualiſq; pariter orga nicarum ſtructura; atq; inæqualis etiam vtrarumq; partium coniunctio enaſcitur. Vltimo addit Ametriam cor poris fieri putredine ob malam ſcilicet collocationem. Putredo namq; Ametriam facit, propterea quod in putredine humores male collocantur, qui male collocati, Ametriam faciunt: Ipſa namq; putredo natiuum calidũ corrumpens, mixtionis nexum ſoluit, vnitoſq; humores fundit, ac diſſoluit; qui quidem fuſi, perperamq; colloca ti totius corporis Ametriam gignunt: Sanitatis autem, & ægritudinis materiales cauſſas Aui. prima fen primi cap. 2. primæ doctrinæ, de ſubiectis medicinæ ſic receſuit, Cauſſæ materiales in medica facultate ſunt quidem ipſa ſubiecta, per quæ ſanitas & ægritudo conſiderantur. Subie ctorum autem propinquius eſt membrum, aut ſpiritus, remotius verò ſunt humores, remotiſsimum ſunt elemẽ ta ipſa; quæ quidem tum effectricis, tum materialis cauſſæ rationem tenent; ac ideo ibidem ſubdit Auic. porrò hæc duo poſteriora ſunt ſubiecta & conſtitutionis, & etiam alterationis; ex horum namq; compoſitione & alteratione reſultat vnum quoddam, iſta ſingula complectens, quod quidem aliàs temperatura, aliàs formatio eſt; Tem peratura quidẽ ratione alterationis; Formatio verò propter conſtitu tionem.

At de his ſatis.

Quot

Quot sanitatis, tot ægritudinis species recensentur, atq; inuicem contrariæ positiuæ asseruntur.

Cap. XI.

POST Quam sanitatis, & ægritudinis proximas constitutrices caussas exposuimus, & quomodo formaliter, fundamentaliterq; consideratæ, & in relationis, & in qualitatis categoria æquè reponātur: & quomodo materialiter etiam sumptæ sub diuersis cōceptibus, in diuersis qualitatis speciebus statuantur: Insuper quomodo etiā apud quosdam formaliter illæ sumptæ, vt perfectæ, imperfectæq; res dicuntur, secundum magis, & minus nō specie distingui tradantur: At fundamentaliter acceptæ, vt positiuæ res, & qualitates sunt, sic, & specie distinguntur, & vera contrarietate opponuntur, mutuoq; se tollunt, & plurimum distant sub eodem constitutionis genere positæ. Est nempe constitutio sanitatis, & ægritudinis proximum genus; generalius inquam sumpto constitutionis nomine, pro similarium scilicet, dissimilariumq; atq; vtriusq; harū compaginis constitutione, & non pro organicarum tantum compositione, (vt à Medicis cōmuniter vsurpatur.) Est etenim sanitas apud cuiusq; sectę Medicos similariū, organicarumq; partium, atq; earundem vnionis ęqualis constitutio. Similiter & morbus earundem partium inęqualis compositio dicitur. Constitutio autem materialiter sumpta, in presentiarum qualitatem denotat; quę fit ex mixtione partium componentium corpus nostrum: proinde inquiunt, quod salubris constitutio, quam sanitatē facimus, materialiter assumpta, est qualitas naturę familiaris, ex constitutione constituentium partium exorta. Similiter & insalubris constitutio, quam morbum dicimus, materialiter accepta, est qualitas naturę inimica, ex constitutione constituentium partium effecta. At inquiunt,

E quod

quod qualitas hęc ex harum partium compositione geni ta. Et si positiua res sit, non tamen simpliciter res absoluta nominatur, quando, vt supra retulimus, cum relatione, priuationeue coniuncta reperitur. Hęc enim sic constituta, procreataq; qualitas, vbi symmetrica extiterit, bonarum, vbi vero Ametrica fuerit, malarum functionum principium existit. Vt igitur sanitas communiter sumpta, & totius corporis, & singularum partium ęqualis est cōstitutio, & bonarum operationum totius, ac singularum partium principium est; sic morbus, & totius, & singularum partium inęqualis est constitutio, malarum operationum totius, & singularium etiam partium principium affirmatur. Quam ob rem & bene Medici aiunt, quod pari semper numero sanitatis, & ægritudinis species reperiuntur. Nam si sanitas in similarium partium æqualitate extiterit, & suus contrarius morbus ibidem erit: Et si in dissimilarium æquali structura reperiatur, & in eadem similiter suus oppositus aderit morbus: Et si in vnitate continuitateq; partium aderit, & in hac quoq; contrarius morbus erit: & sic vniformiter semper in singulis horū speciebus asseritur; In quacumq; enim determinata specie, siue temperiei, siue structuræ, siue vnitatis sanitas fuerit, in eadē cōtraria aderit ęgritudo, actu vel potētia: probè itaq; æquali semper numero, numerātur. Et si enim sanitas coniunctim (vt supra retulimus) per plurium cōsensum cōstituatur, Morbus verò disiunctim per vnius, seu alterius tantum discensionem efficiatur: Non propterea obstat, quin suæ vnicuiq; particulari sanitati, suus particularis respondeat morbus; quando vna, & eadem sit sanitatis, & ægritudinis conditio, dum materialiter sumuntur; quod videlicet ab eisdem efficiantur caussis: atq; in eisdem resideant subiectis, licet modo opposito, & contrario, nam contrarijs contraria conueniunt. Sed quoniam contrariorum mos est, vt vnum habitus & perfectionis, & alterū

priuationis,

priuationis, & imperfectionis rationem habeat, cũ mor bus priuationis rationem obtineat, sub hac profecto ratione formali priuationis, & lapsus, morbum consideran tes dixerunt, quod ad illum constituendum, vnum seu alterum sufficit, vt bene scripsit Hippoc. Aegrotat verò cum horum, quid minus, aut amplius fuerit, aut separatur in corpore, & non fuerit reliquis omnibus commixtum. Materialiter verò morbus sumptus, quatenus qua litas, & res positiua est, ex constitutione constituentium partium exorta, tunc ex ijs eisdem humorum, elemento rumq; qualitatibus, ex quibus sanitas conficitur, & ipsa quoq; constituitur; aut paulo pluribus, aut paulo paucioribus: quando, vti diximus, horum vtriusq; eadem cõ ditio sit. Vt ab eisdẽ efficientibus, efficiantur causis, atq; in particulis ab his eisdem confectis, vt in subiectis subsistant; modo tamen diuerso, ac contrario; Hae quidem aedem sanitatis, & ægritudinis materiales constitutrices caussæ, alio oppositoq; modo se habent, dispositæq; sunt; dum morbum, sanitatemue faciunt, & proinde contrarij nomen consequuntur: Similiter & hi affectus alio, oppo sitoq; modo se habent, & subsistunt in subiecto corpore, vel membro ab eisdem efficientibus causis effecti. Quare vniuersaliter fatemur, suæ vnicuiq; particulari sa nitati actu, vel potentia suum particularem actu, vel potentia respondere morbum; ac ideo benè Auer. tertio colliget scriptum reliquit, quod numerus specierum ægri tudinis est, sicut numerus specierum sanitatis; & à cogni tione sanitatis, cognoscitur ægritudo: quamuis existimatur, quod notiores sint species ægritudinis, speciebus sani tatis; propterea quod multæ ægritudines habent nomina, & sanitates oppositæ illis, sine nomine sint: imposibilè tamen est ægritudines perfecte cognoscere, nisi per oppositorum suorum cognitionem; proinde est dictum, quod contrariorum eadem est disciplina, hactenus Auer.

qui aperte declarat ſpecies ægritudinum, numero ſpecie rum ſanitatis menſurari, ſic vt particulariter tot ſanitatis, quot Aegritudinis ſpecies recenſeantur; & ipſæ quoq; ſin gulæ contrariæ poſitiuæ ſtatuuntur, mutuo ſe interimen tes; materialiter inquam ſumptæ, ſicut retulimus. Cum enim poſitiuæ ſint res, vicisſimq; contrariȩ, iure poſitiuè contrariari aſſeuerantur, quemadmodum aperte Ariſto. in poſt predicamentis cap. de oppoſitis teſtatur; vbi ſa nitatem, & ægritudinem in eo contrariorum ordine re- ponit, quæ poſitiua, & abſq; medio cõtraria ſunt, ac mu tuo ſe tollunt. Nec obſtat, quod idem Ariſt. in topicis ſcripſerit, febri & ophtalmiæ nihil eſſe cõtrarium. Nam cum febris, & ophtalmia morbi ſint, & ſub ratione for- mali morbi ad aliquid dicantur, ita conſiderati, non po ſitiue, ſed priuatiue opponuntur: & gradu perfectionis ſecundum magis, & minus tantũ ſeiunguntur. Alij verò aliter inquiunt, quod febri, & ophtalmiæ nihil eſt con trarium, ideſt, nulla ſpecies ſanitatis diſtincte nominata, eſt his cõtraria: ſunt profecto ibidem ſanitates, quæ ſuis oppoſitis ægritudinibus opponuntur, ſed quoniam hae proprio nomine non nominantur, propterea dixit Phi. affectus illos non habere contrarium, non quod reuera non habeant. Concludimus tandem, quod tot ſingula res ægritudines, in animante corpore inſunt actu, vel po tentia, quot ſingulares adſunt ſanitates, actu, vel poten tia, & materialiter ſumptæ, poſitiue vicisſim cõtrariæ ſunt, ſub eodem conſtitutionis genere poſitæ, æquales atq; in æquales nuncupatæ, ac inuicem agentes, & patientes. Su pereſt vt declaremus, quid ſit curatio, quidq; remedium curans: quid particulare indicans curationem, quidq; par ticularis curatiua ſit indicatio: ac Tandẽ quomodo ſingu laris morbus propriã curationẽ, propriumq; demoſtret re mediũ, ſingulatim cuncta breuiter exponentur. Et prius quid ſit curatio indicatione excerpta, dicemus.

Quid

Quid Curatio, quid medicamen curans, quid particulare indicans, atq; indicatio, & vt singulari morbo sua tribuatur indicatio. Cap. XII.

CVRATIO, Quę indicatione habetur, est morbi ad contrariam sanitatem retrograda mutatio à salutari causa facta: Et si enim pluribus mutationum differentijs perficiatur, dummodo contrario itinere ad salutem directo nitatur, vere potest curatio dici: vel curatio est mutatio in eodem propinquo genere morbosę factę cōstitutionis, ad salubrem contrariam constitutionem, à salutari causa per contrarium insalubris causæ mutationē semper faciente. Salutare verò medicamentum dicitur, quod potens est in eadem proxima materia, malam morbi constitutam formam permutare, ad contrariam sanitatis formam; permutans tum modo, tum progressu cōtrario à morbosa causa: vel salubre medicamentum est, quod morbi formam corpori eripere, & formam sanitatis contrarię restituere, caussę morbificę tum agendi, tum progrediendi modo aduersum. Particularis autem morbi ratio particulare indicans à Medicis nominatur, quod proprium auxilium, propriamq; curationem nō primo, & immediatè, sed secundario, & mediatè per particularis inquam sanitatis rationem, vti per regulam, & exemplar demonstrat: Propria nanq; particularis morbi lęsio, & offensio cum impetu ab eo proficiscens, propria appellatur indicatio, quę vt nota, & signum prius contrariam valetudinem, vti obliquum rectitudinem denotat: mox eius imagine, & Remedium, & curationē significat. Particularis autem morbus suę particulari oppositę sanitati contrarius sub eodem proximo genere, cum particulariter noceat, & in causa sit, vt malę ędantur actiones, particulariter etiam sui curationem, & suum iuuans demon-

strat

ſtrat remedium, non primo, & immediatè, ſed ſecundo & mediatè per oppoſita ſcilicet ſuę ſanitatis rationē; quę per ſe primo demonſtratur, & ſcitur notitia proxima,& immediata ſui proximi immediatiq; contrarij. Particu laris autem morboſa conſtitutio,ſanitatem lędens, & cor rumpens,eſt morbi particularis ratio, ſicut particularis ſa lubris conſtitutio è contra morbum offendens, & corrumpens,eſt ſanitatis particularis ratio. Equè enim ſe offendentes, & interimentes,hę conſtitutiones aſſeruntur; Particularis nanq; morboſa conſtitutio ſanitatem corrumpens,ſub ſuo proximo genere notitia proprię contra rietatis, particularem ſalubrem ei contrariam conſtitutio nem (vicisſim morbum corrumpentem) ſub eodem genere per ſe primo ſemper monſtrabit. (Morbi itaq; par ticularis cognitio,ſub proprio genere iure proprij contrarij cognitionem ſuę oppoſitę ſanitatis,immediate per ſe ſemper affert.) Conſimiliter,& eius ſingularis, & propria ratio, quę ſingulariter huiuſmodi ſanitatem lędere, & immutare iure cōtrarietatis habet,& ſuę ſingularis oppo ſitę ſanitatis rationē per ſe primo explicat,quę eſt huiuſmodi,morbum offendere, & permutare: per morbum verò & ſanitatem, ſimiliter per propriam morbi,& ſanitatis rationem non formaliter,nec priuatiue,nec relatiue, vti retulimus,ſed materialiter hęc tantum imprę́ſentiarū ſumi dicimus; ſub conceptu inquam materiali ſuperius declarato,quatenus qualitatē dicit, principiumq. actionis. Sanitatis itaq; propria ratio, & idea, quę & oppugnādi depellendiq; morbū imaginē prę́ſefert; hanc eandē, ſeu cōſimilem, & oppugnandi, & depellendi imaginem in medicamentis dictat, & oſtendit: Quoniam ratio, & forma particularis ſanitatis, rationem & formam particularis ſalubris medicamenti expromit, & dicit: Quod cum ſanitati conforme, cōſimileq; ſit,morbo aduerſatur,eumdemq; propulſat. Vt enim ſanitas eſt contrariū expellens

morbum

morbum: sic medicamen contrarium dicitur, quod morbum depellit: Hoc nanq; non per se facit, sed naturę interuentu, & calidi innati; quę & si verę sanitatis rationē non habeant, cum eidem tamen familiaria sint, eamq; virtualiter contineant, iure eius salubri officio funguntur; Primum itaq;, atq; immediate particularis ratio morbi, sanitatis particularem rationem ostendit; postea per illam, vti per exemplar secundario medicamēti rationem explicat, & docet. Quod verò medicamen non per se primo; sed mediante calido innato, & Natura (quę potentia propinqua virtualiterq; est sanitas) morbum propulset, ac vincat primū ratione, mox Hippo. auctoritate comprobamus; ratio est, quoniam vnum vni recta contrarietate opponitur; obliqua vero cōtrarietate plura eidem opponuntur; si igitur sanitas per se primò morbo aduersatur, Remedium igitur secundariò illi aduersabitur. Auctoritas autē est Hippo. sexto epidim. part. 5. Aphori. primo, vbi ait his verbis. Morborum naturę medicatrices, & Gal. in arte medica cap. 87. vbi ait, operationum omnium natura opifex: medicus verò minister: Ac propterea medici naturam, calidumq; innatum morbi primum depulsiuum intrinsecum, & immediatum contrarium nuncuparunt: Secundum autem medicinale contrarium morbi depulsiuum extrinsecum, ac mediatum dixere: quod ideo contrarium statuitur; quoniam virtute, & potētia sanitatis est particeps. Hoc quippe duplex fecerunt: Vnū dictum organicum, seu instrumentale, materialiter consistens in rebus medicinalibus, appellatis alteratiuis, & euacuatiuis; ac in rebus, quas non naturales medici vocant: atq; istud contrarium in tria diuiduntur medica instrumenta, dietam scilicet, potionem, & chirurgiam. Alterum contrarium morbi depulsiuum extrinsecum, & mediatum, quod à nonnullis contrarium dispositiuum appellatur, consistit in omni eo, per quod dictum contra-

rium

rium extrinſecum inſtrumentale, congrue admouetur ipſi contrario intrinſeco ſupradicto, videlicet naturæ, & calido innato: Hoc autem eſt triplex, nempè fortuna, medicus, & aſsiſtens. Particularis igitur morbi ratio, per ſe immediate primum intrinſecum, proximum contrarium corrumpens demonſtrat, particularis videlicet ſanitatis rationem per calidum innatum, & naturam deſcriptam; per illam deinceps ſecundario, vti per regulam docentem, oſtendit medicinale contrarium extrinſecum, morbi depulſiuum, tum organicum, tum diſpoſitiuum. Medicinalia autem organica contraria appoſitè ęgro corpori cum bona fortuna à medico, atq; aſsidentibus adhibita, illiq; adiuncta, & actuata à natura, ſeu ab arte, morbi curationem explent, & perficiunt. Morbi autem curationem, quam nos deſcripſimus eſſe permutationem, ſub eodem genere, ad ſanitatem retrograda omninò mutatione, qua ille effectus fuerat, lib. primo de articu. com. 7. pulchrè deſcribit Gal. vbi inquit. Quę pręter naturam ſunt, ea in naturalem ſtatum reducere nitimur. Neceſſe autē eſt, vt qui in priſtinum ſtatum rediturus eſt, is eadem via, vnde egreſſus eſt, reuertatur: quod perinde eſt, ac ſi dicamus, vt contrarium iter faciat, is qui Athenis Eluſinem proficiſcitur, nullam aliam viam contrariam reperire poſſumus, quam ſi Athenas Eluſinę reuertatur ea vię parte, quę prima fuerat, dum Athenas proficiſceretur, vltima effecta. Conſidera igitur in vnaquaq; luxatione, vndenam articuli exceſſus inceperit, quo progreſſus fuerit, quo finem fecerit: oportet enim, vt finem exceſſus principium reditus facias; atq; inde retro ad principium vſq; luxationis progrediaris.
Hactenus Galenus.

De curatiua

De Curatiua indicatione mente perceptа. Cap. XIII.

INTERIOR Mente concepta curatiua indicatio est lędentis, afflictantisq; morbi, seu lęsionis, afflictationisq; eiusdem curationem, iuuansq; pręsidium demonstrantis cognitio: Cognita nanq; praua morbi constitutione cum impetu, propensioneq; lędente, & afflictante, quę morbi natura dicitur, simul, & curatio, & iuuans remedium cognoscitur. Similiter lęsione, afflictationeq; morbi percepta, nō vt simpliciter est accidens, & simptoma: sed vt coniuncta, & nexa cum naturali inclinatione ipsius lędentis, & afflictantis morbi, apti nati semper lędere, sic quippe lęsio, & afflictatio nomen naturę sortitur: Pariter etiam, & iuuans remedium, & curatio ipsa percipitur. Cognita igitur morbi natura, siue praua ipsa constitutione lędente, siue eius offensione ab ea dependente; quarum vtraq; nomen morbosę naturæ sibi vendicat; vna etiam cognoscetur, & curatio, & salutare remedium: at non per se primo, vt supra retulimus, sed secundario interuētu scilicet suæ oppositæ sanitatis: Percepta nanq; natura morbi nocentis iure contrarietatis, illicò percipitur natura opposita sanitatis iuuantis, quæ est ratio, & forma salutaris remedij, & curationis: forma etenim & ratio sanitatis, vt exemplar, & idea, formam & rationem pręsidij, ac curationis manifestat; quod certum, verumq; sit contrarium morbū expugnans. Cognitio itaq; naturæ morbi lędentis, non immediate, vti diximus, sed mediate per contrariæ scilicet sanitatis cognitionem, & remedium, & sanationē declarat: quamobrem, & bene Gal. in lib. de optima sect. ad Trasib. Indicationem singulis prętér naturam affectibus communem describens, sic ait. Est igitur indicatio iuuantis comprehensio, adueniens simul cum comprehensione nocentis, sine

obseruatione, & ratiocinio. Per cognitionem nempe morbi nocentis, docet nos in cognitionem iuuantis prę sidij peruenire, ad quod immediate peruenimus, per rationem oppositæ sanitatis, sicut per notitiā sui immediati contrarij. Percepta itaq; conditione morbi nocentis, simul cum ea percipitur, quid sibi confert, & vtile est: Quod autem confert, & iuuat, est suum contrarium indicatum remedium, & morbi ablatio, & expulsio, quę curatio dicitur. Remedium nanq; contrarium nominatur, quoniam sua violentia, & contrarietate morbum vincit: Quatenus verò per morbi victoriam pristinam sanitatē restituit, vtile, ac proficuum nuncupatur: ijs eisdē rationibus vtilis, & proficua curatio dicitur, quando per morbi mutationem, sanitatem reponit: Morbus itaq; & iuuans remedium, & certum contrarium, atq; sui ablationem per se indicare asseueratur. Sed quoniam iuuans pręsidium sua vi morbum abijcit, sanitatemq; restituit, proinde antiquiores per iuuantis expresionem, indicationem explicarunt, tanq̃ per id, quod & contrarietatem, & morbi expulsionem virtualiter contineret, dum dixerunt. Indicatio est comprehensio iuuantis per comprehensionem nocentis: Iuuans enim expulsiuum morbi contrarium dicit, simul cum eiusdem morbi expulsione, & de his satis.

Communis ratio morbi communem medendi rationem dicit, particularis particularem. Cap. XIIII.

MORBVS Nempe pro communi, generaliq; notione, materialiter scilicet sumptus, communem quandam in potentia naturam dicit; quam genericam, specificamq; morbi naturam nominant: Hanc explicat eius definitio, & in hac notione acceptus morbus per se actu

non

non subsistit, sed per solam mentis abstractionem, & dicitur de omnibus morbis singularibus. In particulari autem morbus consideratur, vt est hic, vel ille; & hic est qui actu existit in hac, vel alia quadam certa corporis parte. Morbus itaq; primo dicitur de natura communi, qua nocere, lędereq; communiter dicitur: Postea de in diuidua, ac singulari, qua indiuiduē, singulariterq; par ticularia subiecta lęduntur. Particularis nanq; ea est mor bi natura, qua suis differentijs omnibus singularibus est prędita, qualitate scilicet, quantitate, modo, & tēpore: Hęc nempe indiuidua morbi natura, singulariter hominem lędit. Communis verò ea dicitur morbi natura, quę simplicem, puramq; morbosam lędentem naturam signi ficat, singulis particularibus morbis eandē, qua vnusquisq; particulariter lędi dicitur: Participatione enim communis naturę morbosæ singuli morbi sunt morbi. (Morbū semper pro suo materiali significatu capiendo) Cū itaq; morbus naturaliter, vt ita dicamus; has duas habeat notiones, quas nunc liceat appellare naturas; simplicem vnā pluribus communem: particularem suis differentijs signatam alteram; penes duas istas naturas, duas naturales ędit indicationes; communem videlicet vnam, particularem al teram. Morbus itaq; sub communi, genericaq; natura sumptus, qua communiter damnum inferre asseueratur, vt vniuersale nocumentum nuntiat, ita & sui remotionē vniuersaliter mōstrat, vniuersaleq; declarat remediū. Hęc communis remedij, cōmunisq; curationis monstratio ab vniuersali morbi natura exorta, communis nominatur indicatio; quę vt communis nota, & signum hęc eadem cōmuniter denotat, & significat. Generica itaq; morbi notio, & natura, atq; eius indicatio, vt regula, & norma curatrices singulares actiones omnes regulat, & modera tur: est enim communis indicatio morbosę naturę velu ti maximum principium curatricum particularium indi-

cationum omnium. Et si enim hoc primum commune remediorum principium, hęcq; prima cōmunis ratio me dendi cęteris cunctis particularibus remedijs, & curationibus mensuram, & regulam imponat, & sit medicationis, medicationumq; omnium, sicut metrum, & mensura; nō propterea sub hoc conceptu communi, morbus cura tionem propriam dicit, quoniā vt vniuersaliter sumptus non subsistit actu, ita nec actu curatur: Nec etiā particu laris affectus à communi iuuatur pręsidio, nisi communi ter, sed à suo proprio, & peculiari, particularis quisq; pro priè curabitur. Cum itaq; communis ratio medendi, cō muneq; indicatum remedium nulli particulariter iuuamentum pręstet, subsidiumq; prębeat: sed tantum vniuersalitatem, communitatemq; dicat, ac statuat medendi principiū: propterea Gal. in lib. de opti. sect. ad Trasy. & 3. Meth. Cap. 5. morbum secundum communem naturam contemplans, medelam, conducibileq; remedium minime indicare asseuerauit, sed caput, regulamq, tantum fecit: Vnde particularia iuuantia pręsidia hauriuntur, regulanturq; dum inquit. Si igitur Hyero, indicatio, quæ ab ipsa rei natura primum oritur, quid agendum sit, inuenit, necesse est remediorum inueniendorum ini tium, ex morborum ipsorum natura sumi, siquidem ab surdum sit aliud esse, quod rationem curandi pręscribat, & aliud quod curetur: etenim indicare de se quidq; ma gis potest, quam de alio? At quoniam methodici hanc communem morbi indicationem, vel totam curationem esse, vel magnam partē asseuerabant, ob eam rem Gal. aliter sentiens, cōtra hos arguit, 3. meth. cap. 1. & inquit. Illud potius monstrare tentemus, neq; totum hoc esse, neq; prorsus magnam aliquam partem, veluti methodici putant: sed minimam, & tantum initium: Idem ibidem paulo infra repetit inquiens. Itaq; indicatio, quæ à morbis sumitur principium tantum est, & vt sic dicam carcer,

cer, vnde medẽdi ratio promouetur, nulla prorſus ipſius medicinæ artis adhuc portio, aut certè neq; magna, neq; propria, ſed quæ etiam plebi ſit communis. Hęc eadem ferè in lib. de opt. ſect. ad Traſy. repetens cap. 24. & 25. ait. Illud autem aduerſus methodicos dicendũ eſt, Affectus non quid agendum ſit, ſed ſuam ipſorum ſublationem, deſtructionemq; indicare, id verò neq; vulgus, neq; brutæ animantes ignorant, morbus ſublationem, ſanitatem, conſeruationẽ indicare. Huc vſq; Gal. qui apertis verbis teſtatur, morbum vniuerſaliter, generatimq; ſumptum, neq; medelam, neq; medicationem aliquam oſtendere, ſed ſui tantum ablationem dicere: Quæ notitia non plurimum in arte facienda eſt, quãdo & vulgo, & priuatorum cuiq; ſit nota. Erat altera & morbi contemplatio ſecundum propriam, ſingularemq; naturam, quæ eſt ipſamet communis ſuis proprijs differentijs circumſcripta, qualitate inquam, quantitate, modo ac tempore: Qui nanq; huiuſmodi particularem morbi naturã ſpectat, is eam ſuis differentijs, cauſis, ſymptomatibuſq; omnibus pręditam, coniunctamq; ſpectat, vna cum parte affecta, & compatientibus locis, hęc nempe particularis natura ſic conſiderata, ipſa inquam eſt, quæ ſanatur, & curatur, atq; iuuans, & conducibile oſtendit remedium, & quod à communi morbi ratione fuit indicatũ, ad vſum redigit. Proinde is merito morborum eſt curator inquit Gal. & artis practicæ propriam partem callet: atqui per id artifices vulgo præcellunt, quod ea percipiunt, quibus particulatim remedia patefiunt. Hę quippe ſunt notiones ſingularum differentiarum, morborum, cauſſarum, ſymptomatum, atq; locorum affectorum, & compatientium: Quæ cum indiuiduæ, propriæ, actuq; ſubſiſtentes ſint, ita indiuidua, propria, actuq; ſubſiſtentia remedia oſtendunt, naturalem ſeruantia potentiam morbum propellendi, ſanitatemq; inducendi, atq; curationes

tiones

tiones perficiendi. Hęc quidem singularia actu subsistentia remedia conducibilia, ac iuuantia à Gal. nominantur pręsidia: quoniam sui pręsentia actu iuuant, & conducunt, & à particulari, & minimè à communi in dicantur natura: quando & particulares homines sanātur, & particularium remediorum sunt actiones, & motiones: Nec Gal. aliud intelligit in lib. de opt. secta ad Trasy. cap. 25. dum scribit. Non morbos, sed caussas medelam indicare; atq; non morbos, sed morborum caussas, quod conducit nobis aperire: quasi velit his verbis, morbum secundum communem sui notionem conceptum medelam minime indicare: sed quatenus hic, vel ille, & actu existit in hac, vel alia quadam certa corporis parte, qui & caussas, & symptomata, & partem affectam, & compatientem complectitur: hic, inquam, ipse est, qui iuuans, conducibileq; remedium declarat, & aperit: Nam cum affectus iste suum esse à continentibus causis obtineat, ac vnam consistentiam dicat, tunc ea iuuantia indicat præsidia, quæ & caussam, & morbum simul auferant. Huc spectant ea, quæ Gal. lib. primo de locis affectis scripta reliquit: Nam quod quilibet pręter naturam affectus suo auferatur contrario cōmunissimo Hippoc. decreto affectus ipse indicat, vt si calidus frigidis, frigidus calidis: at quousq; quomodo, aut qua materia id exequi liceat, affectus ipse non indicat duntaxat, sed ipsa pars affecta cōmonstrat: Quare ad vsum dextrū remediorum necessarium esse exacte scire partis curandæ substantiam, formationem, ac situm, lib. de const. art. med. decretum reliquit. Morbus itaq;, vt res ad calcem perducatur, pro communitate supponens, & inueniendorum remediorum, & curationis cuiuscunq; principiū dicit. Prout vero hic, aut ille singulariter subsistit, suis differentijs signatus, tunc quid particulariter agendum sit, & particulare iuuans declarat remedium: Merito igitur

tur morbi cognitio, principium, & finis inueniendorũ remediorum, atq; curationis afferitur. Sic vtiq; Galenus varijs in locis, varium morbi conceptũ contemplans, variè loquutus fuit: Vbiq; tamen semper verum dicens, penes subiectam materiam verba faciens. De his satis.

Communis Curationis indicatiuę multa genera. Cap. XV.

COMMVNIS Morbi indicatio in tria prima indicationum genera diuiditur, quæ infra statim exponemus; in simpliciter curatiuum vnum, quod curationem docet; & in alterum, quod curationem terminat, & simul eius facilitatem, difficultatemq; dicit: At tertium quod necessario & semper grauiorem, leuioremq; curationem declarat; atq; simul etiam agendi occasionem demonstrat. Atq; hæc ipsa tria indicationum genera ex tribus primis indicãtium principijs desumuntur, quæ scilicet sunt status pręter naturam, secundum naturam, atq; postremo Aer ambiens. Mox iterum status pręternaturalis curatiuam indicationem in tres etiam subdiuidimus species, in curatiuam, præseruatiuam, ac mitigatiuã iuxta tres primas affectus pręter naturam differentias, morbi videlicet, caussæ, & simptomatis: isti nanq; pręternaturales affectus vniuersaliter sui ablationem indicant: vnusquisq; tamen horum per se suam peculiarem, & propriã ostendit remotionem; sicuti morbus curationem, caussæ pręseruationẽ, symptomata (quæ vehementiora sunt) mitigationem expostulant: Atq; hæc omnia, vt dicemus, per sua cõtraria explentur. Denuo hæ singulæ pręd ictæ indicationes curatiuæ, morbi scilicet caussæ, & symptomatis in quatuor proprias subdiuiduntur indicationum differentias, qualitatis inquam, quantitatis, temporis, ac modi: de quibus omnibus suo loco abunde dicemus.

mus. Quarto, & vltimo vnaquæq; harum singularium indicationum, & qualitatis, & quantitatis, & modi, ac tẽ poris in duas etiam secantur differentias, simplicem vide licet, & compositam indicationem, vt nono meth. cap. xij. testatur Gal. dum inquit. Nam quicquid pro sui natura indicat, id vnum semper indicabit, ceu quod vnã habeat naturam; atq; id vnum si simplex est, quod indi cationem facit, ipsa quoq; simplex erit: sin illud est com positum, hæc quoq; erit composita. Vnde & locus, affe ctus & pars ægrotans vt compositum, & complicatum indicans compositam, & complicatam parit indicationẽ. Cum nanq; natura morbi cum mẽbri natura in qua re-sidet, complicata sit, indicatio, quæ à complicatis his na-turis proficiscitur, complicata existit. Quare & bene lib. primo de locis affectis dicebat Gal. Atqui ex ipsa parte affecta pro morborum curatione, non vna tantum indica tio sumitur, nam & quousq; & quomodo, & qua ma teria id exequi liceat, ab ipsa parte affecta commostratur. Pars itaq; affecta vt compositum indicans, hæc simul cun cta indicabit, & terminum, & modum, ac diuersam me dicamentorum materiam 13. meth. Sic quippe verifica tur axioma illud; Vnum vnum indicat, & vnum ab vno indicatur, & quod varijs est præditum differentijs, præ-ditum quoq; varijs differentijs indicabit, & quæ indican tur communia non nisi ab eo, quod communem habet naturam, indicantur.

Internę indicationis munus, atq; curatiuę indicationis indicata. Cap. XVI.

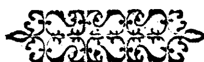
AD Mente perceptam indicationem sequitur exe-quutio, quæ bona rectaq; denominatur indicatio: Hæc enim intellectus practici indicatrice cognitione præ diti functio, actioq; existit: Actio nanq; & operatio

intellectus

intellectus cognitionem indicatricē habentis rei exequutio, à nobis, & vera, certaq; curatio nuncupatur. Quidam vero hanc exequutionem, & actionem secundum indicatricis cognitionis peritiam factam, impropriè, abusiueq; indicationem nominarunt, nomen caussæ ad effectum extendentes. Peritus nanq; medicus per effectiuum indicationum habitum, quo prędıtus est, in artis medicinæ opera descendit, & vtilem ac necessariam tum dietæ tum remediorum inuentionem, distributionemq; per naturalis status, nocentiumq; morborum cognitionē disquirit, atq; eorundem rectam, & debitam dispositionem, administrationemq; exercet. At hæ functiones, & operationes secundum artem, & indicationis scientiam factæ, rectius exercitia, & studia habitus indicationum, quam indicationes nuncupantur. Curatiuæ autem indicationis indicatum triplex facimus, Primum nanq; eius indicatum, est sua vnicuiq; morbo indicanti opposita sanitas, per naturæ, calidiq; innati nomen circumscripta, intrinsecum, immediatumq; contrarium morbi depulsiuum à medicis nuncupatū; multoties verò ars naturæ emula primum indicatum erit, prẹsertim vbi natura in sanatione morborum nihil, aut parum agit, sicut in arctuum luxationis curatione euenit, & consimilium vbi artificis magis, quam naturæ opificium desideratur. Secundum in ordine exequutionis indicatū est iuuans remedium morbi propulsiuum, extrinsecum, ac mediatum dictum, quod duplex asserimus esse, organicum vnum, dispositiuum alterum. Tertiū in exequutionis ordine, sed primū in intentione indicatum est ipsa sanatio salubris curatio dicta, morbi scilicet expulsio ac sanitatis restitutio; in hanc quippe primo intēdimus; vltimo tamen nos ipsam cōsequimur. Indicata autē hęc cūcta iuuātis rationē habēt: quoniā apta nata sunt iuuare, ac ideo vt bona & vtilia demonstrantur.

Finis Primi Tractatus.

TRACTATVS SECVNDVS DE TRIBVS PRIMIS PRINCIPIIS, CVRATIONEM PER SE Demonstrantibus.

Tria prima principia curationem continentia. Cap. I.

ALENVS Nono Methodi Cap. xiiij. indicantes curatiuos scopos, indicationesq; omnes ad tria prima capita reducit, ad Morbum, quem & statum pręternaturam dicunt; ad Aerem nos Ambientem; atq; ad Temperamētum, quod naturalem statum nominant. Temperamentū nanq; quod symmetriā, corporisq; ęqualitatem dicit, in omnibus morborum generibus, & similarium, dissimilariumq; partium, atq; vnitatis etiam earundem partium caput constituunt: Hęc nanq; tria prima capita sunt, quæ generatim curatiuas indicationes omnes complectuntur, atq; ad ipsa singula rediguntur, & primi curationem indicantes scopi à medicis nominantur: Morbus nempè, & status pręter naturam curationem, & sui permutationem simpliciter demonstrat: Temperamētum autē, & naturalis status morbi curationis, permutationisq; mensuram, terminumq; describit, atq; eiusdē permutationis facilitatem, difficultatemq; dicit: At Ambiens nos Aer grauiorem, leuioremq; facit curationem, seu maiorem, minoremq; permutationem dictat, atque tempus adhibendi, inhibendiq; medicamina simul etiam declarat. Galenus autem superiore loco hęc prima cura-

tricum

tricum indicationum principia edocens, hęc scripta reli quit. Nunc ad pensum rursus redeamus in paucas summas, compendij causa, rem omnem cogentes. Medicatoriæ indicationes à morbo ipso sumuntur; à Corporis Temperamento; & tertio ab Ambiente nos Aere. Quòd si aliæ quædam antea sunt positæ, vel postea, nõ hæ modo, verum etiam aliæ dicentur; omnes tamen ex his in partes deductis natæ videbuntur: siquidem corporis temperies, quæ illo tempore fuit, quo ægrotare id cæpit, quæq; ad inuenienda remedia est vtilis, ex natura, ætate, consuetudine, & ambiente nos Aere ortum habet. Ambiens vero ipse eiusmodi est redditus, propter tum regionem ipsam, tum anni tempus, tum cæli statum. Ergo cum vnum sit eorum vtrunq; ; ex pluribus tamen tale efficitur. Affectus verò haud quaq̃ in caussas deduci aptus est, sed in differentias: Nam aut in similaribus consistit partibus, aut in instrumentarijs: Ac in similaribus quidem vel simplex est temperies, vel composita; In instrumentarijs circa simplicium partium, vel posituram, vel formam, vel numerum, vel magnitudinẽ, tumquę horũ singillatim traditæ sunt differentiæ, consistit. Hæc itaq; tria illa prima sunt, quæ curationem indicant, nempe Ambiens ipse cum geminis corporis, siue affectionibus, siue constitutionibus libitum sit appellasse, vna naturali, altera, quæ preter naturam sit, quæ sane Morbus est. Non posse autem plura esse genera indicationum, quæ ad medendum pertineant, q̃ tria, quæ modo diximus, ex ipsa rerum substantia scire licet; Nam Morbus, & sanitas corporis sunt affectus, ille se tollendum, hic se tuendum indicans. Ambiens verò is est, sine quo nec tolli morbus, nec tueri sanitas potest: hic igitur caussæ sine qua non obtinet rationem. At verò cum id, quod ęgrotat, alteramus, nisi constat quousq; sit mutandum, vtiq; quando sit ab alterando desistendum, non intelligemus.

Generatim igitur in omni curatione agendorum indicationes in his ad summum tribus consistunt. Hactenus Gal. qui curatiuos singulos indicantes scopos ad tria prima capita reducit, ad insalubrem scilicet statum, quem nomine morbi enunciat; & statum salubrem, quem temperamẽtum vocat, symmetriã æqualitatemq; corporis intelligens. Tertium Aerem Ambientem constituit, & vnumquodq; horum separatim suam genericam producit indicationem; atq; sui ordinis caput constituitur, in quo particularia cuncta vniuntur. Morbus nanq; vniuersaliter curationem demonstrat, & cuiuscunq; curationis est regula, & principium ad quod singulæ rediguntur. Temperies verò quousq; sit mutandum, & quando à mutatione sit desistendum docet, & ipsa est norma, quæ finem, & terminum cuiuscunq; curationis prescribit. Ambiens verò perpetuo magnitudinem, exiguitatemq; curationis, atq; eam ipsam grauiorem, leuioremq; demonstrat, & vt auctor, & principium, sine quo minimè curare contingit, se habet. Prius itaq; narrabimus, vt preter naturalis status curationem indicet, suiq; per contrarium mutationem semper assequatur: Mox vt tẽperamentum huius magnitudinẽ mensuret; curationisq; finem, terminumq; claudat. Deinceps, vt Aer Ambiens, magnitudinem, exiguitatemq; curationis, atq; agendi tempus semper demonstret, explicabimus.

Status omnis Preter naturam sui Curationem indicat, & vnusquisq; suam propriam, & peculiarem dictat. Cap, II.

STATVM Preter naturam nominamus affectus preternaturales omnes, & caussas producentes, & morbos productos, & symptomata consequentia. Hec profectò

fectò omnia cum aliena, inimicaq; nostræ Naturæ sint, atq; actionibus nostris semper officiant, sui ipsorum curationem demonstrant. Curationem autem dicimus eorundem affectuum, ad statum salubrem permutationẽ; quæ per contrarium iuuans remedium fit, quod iuuamentum pręstet, propellens morbum, ac sanitatem restituens. Omnes autem isti affectus pręter naturam, & caussa, & morbus, & symptoma, vti retulimus, sui per contrarium sublationem indicant: Vnusquisq; tamen horum separatim, peculiarem, ac propriam ostendit remotionẽ, sicut morbus factus, ac pręsens, qui actu lędit, & offendit, huius pręsentis lęsionis, & offensionis curationem ostendit. Curare igitur omnes dicunt pręsentes iam affectus tollere, siue amouẽdis his, quæ naturæ opus impediunt, id fiat, siue per medicamenta, quæ ipsi moliantur lib. 4. meth. cap. 3. & 2. lib. aphor. aphor. 22. Quod iam factum est ex morbo, propriam exigit curationem: & lib. primo de ratione victus acutorum com. 3. Curationem intellige in presentiarum ablationem morbi, non eius quidem, qui adhuc fit, sed qui iam factus est, & 2. tegni cap. 88. facta autẽ ęgritudo curabitur, soluta ea dispositione, à qua primũ naturalis operatio lęditur: quam quidem, & ipsam morbi essentiam dicimus esse. Curatio igitur rei factæ, & pręsentis est: eius verò, quod futurum est, pręcustodia: Quare & morborum caussæ, quæ in potentia quadam sunt, facere, fouereq; morbum, pręuisionem indicare asseuerantur. Nam vt caussa non per se, sed per aliud scilicet morbi interuentione nocet; ita non curationem, sed pręseruationem à malo futuro indicat. Quæ verò caussarum actu morbum efficiunt, seruant, & augent, hę indicationem ex curatione, pręuisioneq; mista monstrabunt. Quæ omnia à Gal. eodem lib. & cap. 3. in hunc modum habentur. Iam enim factam, & existentem ægritudinem curare oportet, sed quæ non

dum

dum quidem est, at futura est, prohibendum est, ne fiat ab ea, quæ est in corpore, dispositione: Eius autem, quę adhuc fit, quod quidem factũ est, curare opus est, quod auté futurum, prohibere ne fiat. Curari tamen & caussæ dicuntur, quæ morbos committunt 2. aphor. 22. Ibidẽ refert Gal. Curationem esse non solum morborum, sed & caussarum, morbos efficientium, ablationem. Sympto mata verò, quæ à morbo, aut à caussa effluunt, neq; curationem, neq; pręseruationem postulant, quando à mor bi, caussæq; remotione remouentur, sed tantum mitiga tionem, & lenitionem exposcunt, cum sui pręsentia cor pora exasperent, & molestent 12. meth. cap. 1. Quæ igitur à morbo est indicatio, curatiua dicitur; quoniam rei per se nocenti, per se expetit remotio. Quæ à caussa pręseruatiua, per aliud nanq; nocumentum inferenti, pre uisio debetur. At mitigatio ei conuenit, quod non nisi per alterum tolli potest. Pręseruatio itaq;, ac mitigatio à nonnullis curationis species dicuntur, vnde, & fuso vo cabulo sine discrimine, nomine curationis cũcta appellan tur; quando & suo modo tum caussa, tum morbus, tum symptoma curari dicantur. Concludimus igitur ex Gal. sententia 12. ac 11. lib. meth. & 2. Aphor. & de natu ra humana, Quòd ea omnia, quæ pręter naturam sunt, sui ablationem indicant, & curatiuam faciunt indicatio nem. Quæ quidem curatiua indicatio primo dicitur de morbi pręsentis, & iam facti curatione, & de morbo in fieri, & eiusdem caussæ coniunctæ remotione: secunda-rio de antecedentium caussarum ablatione, atq; de sym ptomatum mitigatione. Dicitur vltimo de mixto mune re pręseruationis, & curationis, siue pręuisionis, & miti gationis. Dicitur quoq; de complicatis, & compositis medicationibus ab indicationibus desumptis, quæ à partium affectibus proficiscuntur: quas tanti facit Gal. & tantum extollit 13. metho. vbi inquit. Nihil obstat, quo

minus

minus medicinam non sex mensibus tantum, sed sex diebus totam addiscas, si quis eam, quæ à partibus ipsis pręstatur indicationem adimat. Cum autem medicatoriæ indicationes, & curatiuæ, & pręseruatiuæ, & mitigatiuæ, & quæ ex his mixtæ sunt, atq; ab ægrotantibus partibus proueniunt, per contrarium semper absoluantur, & non nisi contrarie finiantur: Nam & morbus calidus suo frigido contrario tollitur, & reliqui similiter omnes mala qualitate affecti, suis contrarijs curantur, & quæ incrassando morbum intulit caussa, attenuantibus remouetur, & quæ replendo per euacuantia; quin etiam symptomata ipsa contrarijs mitigantur: vigilia siquidem somno tollitur, sitis humore, qui eam extinguit, & deniq; contrariorum contraria sunt remedia, & tum curatio, tum mitigatio, pręseruatioq; vsu contrariorum exercetur: Proinde & benè in lib. de flat. pronunciat Hippoc. quòd contrariorum contraria sunt auxilia, id quod in lib. de constitutione artis med. comprobauit Gal. dum dixit. Primum itaq; est curatiuę methodi communem scopum omnium, vti dictum est, reperire, nempè contrarias esse contrariorũ medelas, secundum substituere in vnoquoq; genere contraria.

Contraria contrariorum sunt remedia. Cap. III.

CIRCA Initium libri de flatibus Hippocr. singularum ægritudinum curationes tradens, colligit tandẽ quod vnusquisq; corporis affectus suo semper sanatur contrario. Quare & vniuersalem conclusionem infert, & ait, quod contraria contrariorum sunt remedia. Hęc quippe famigerata sententia, & si à medicis, vt axioma, recipiatur, nihilominus ad sua principia eam reuocantes, clariorem reddere nitemur: & primum rationem medi

actionis,

actionis, & mutationis iſtud oſtendemus ſecundo ratio nem extremorum terminorum: Rationem nanq; modi actionis, & mutationis, ita ratiocinamur. Quæ vna eſſe nequeunt, ſed inuicem vim inferunt, ac mutuo ſe expel lunt, cõtraria à philoſo. aſſeruntur; morbus, & remediũ ſimul ſtare nequeunt, ſed inuicem vim inferunt, ac ſe expellunt: Iure igitur contraria dicentur. Medicamen autem & ſi extrinſecum ſit contrarium: eſt tamen natu rale, & ſecundum naturam: nam dum iuxta morbum po nitur, naturaliter agunt, & patiuntur; vt lib. de flatibus teſtatur Hippoc. Eatenus itaq; remedium morbo contrarium dicimus, quatenus vim ſuam illi infert, vincitq;, & ad ſanitatẽ permutat, ſi non permutat mancum dicitur; ſicut & ſuperfluum, ſi alterum inducat exceſſum. Ratione verò extremorum terminorum morbus, & remedium appellantur contraria, remedium capiendo, vt à natura, ſeu ab arte intra corpus eſt actuatum: Diſtan tes enim, & longinqui ſub eodem genere termini mutuò ſe expugnantes, contraria à philoſo. nominantur. Quod morbus, & remedium extremi termini ſint, inui cem ſe expugnantes declarat Gal. in arte medi. cap. 89. & de conſt. art. med. cap. 12. dum argumẽtatur. Porrò ſi omne immoderatum eſt pręter naturam, moderatum verò ſecundum naturam, neceſſe eſt omnino, vt immoderatum, ab immoderato contrario ad mediocritatem redigatur. Sanitas vero eſt quid moderatum, mor bus autem quid immoderatum, cum ſit aut exceſſus, aut defectus lib. primo de ſymptom. cap. 4. Horum autem vtriuſq; æqualitas, moderãtiaq; ſanitas exiſtit. Cum itaq; morbus immoderatus, atq; inæqualis ad æqualitatem, mo derantiamq; conuerti debeat, neceſſarium eſt, vt hoc fiat ab eo, quod vim habeat, immoderantiam permutan di, & ad mediocritatem perducendi, quale eſt ſuum extremum contrarium ſcilicet remedium, quod potentiam

habet

habet immoderatum permutare, & ad æqualitatem conuertere, id quod ſimile, & mediocre aſſequi non poteſt, cum non ſit tanti valoris. At extremum, quod extrema potentia eſt prҿditum, & potens eſt ſuo contrario violentiam inferre, huius profecto eſt munus, & opus illud corrumpere, & ad moderantiam permutare. Merito igitur remedium, vt extremũ contrarium potens, validumq; eſt morbum ad priſtinam ſanitatem permutare. Quod verò remedia vim corporis affectibus prҿter naturam inferant, eoſq; permutent, teſtatur Hippoc. in lib. de locis in homine, vbi dicit, medicamenta ſunt omnia, quæ prҿſentem ſtatum transmouent; & Gal. lib. primo de ſimpli. facul. medicamentum omne id dicimus, quod naturam noſtram alterare poteſt, & lib. tertio de temperamentis, Medicamenta itidem ſunt ea, quæ nulla ſubſtantiæ ſuæ mutata parte; ſed tota ſeruata integra, corpus ipſum afficiunt, & mutant, Remedium autem, vti diximus, hic ſumitur quatenus eſt actuatum, & naturæ, artis ve organum factum. Quòd morbus & remedia ſint cõtraria, & ſimul eſſe nequeant, ſed mutuo ſe expellant, & deſtruant, naturales philoſo. altius progredientes à cauſſis proximis vſq; ad remotiſsimas aſcendentes, & ad vltima ſua principia illa reuocantes, ſic demonſtrant.
Morbus & remedia ſunt contraria: quia mutuo ſe expellunt, inuicẽ autẽ ſe propellunt, quoniã mutuo ſibi vim inferunt: Quæ inuicem ſibi vim inferunt, ſimul eſſe nequeunt. Quod confirmantes aſcendunt; quia quòd alterum efficeret, alterum euerteret: Quod confirmatur, quoniã motus eorũ ſunt contrarij, & ex terminis cõtrarijs: Motus autem contrarij; quia facultates contrariæ: ſic quippe naturales Philoſophi axioma noſtrum, ad vltima ſua principia reuocant, & completa explicatione illud dilucidant. His vtiq; cauſſis omnibus motus Gal. 11. meth. cap. 12. ita ſcripſit. Nunq̃ tamen propterea prҿceptum

illud, quod contrariorum cõtraria ſint remedia, aliquan do verum, aliquando falſum erit, imò id perpetuo verum eſt. Quando fieri non poteſt, vt eorum quæ præter naturam ſunt, per aliam vllam remediorum ſpeciem curantur: Et hoc intelligitur de contrario ſecundum potentiam, & non ſecundum imaginationem, vt mox infra explicabimus.

Obiectionum quarumdam ſolutiones. Cap. IIII.

AT Dubitandi ratio occurrit; nam medicamentum, & morbum hic cõtraria extrema facimus; Superius verò Tract. primo cap. x. medicamen morbo contrariũ diximus eſſe, non ſui, ſed ſanitatis ratione: Et propterea cap. xiij. eiuſdem Tract. curatiuæ indicationis indi cata nos docentes; non remedium, ſed ſanitatem ſub nomine naturæ explicatam; primum indicatũ recenſuimus eſſe. Si igitur medicamentũ aduerſatur morbo, vt extre mum extremo; & ſanitas eidem eſt aduerſa, vt medium extremo: Tunc remedium magis illi aduerſatur, quam ſanitas; extremum nanq; magis opponitur extremo, quã medium; & ſi magis opponitur, magis etiã illum expellit; quando expulſio fit ratione contrarietatis, quod enim magis repugnat, magis quoq; expellere aſſeritur: Si itaq; remedium magis repugnat & expellit, quam ſanitas, ſua igitur & nõ alterius ratione id agit, & operatur: & pro pter hanc eandem rationem non naturam, nec ſanitatẽ, ſed remedium curatiuæ indicationis primum indicatum eſſe iſti concludunt. Ad hæc dicimus, quod ſanitas, & ægritudo, ſeu ſymmetria, & Ametria (vt Greci inquiunt) materialiter ſumptæ; inuicem principaliter contrarietate directa aduerſantur, & ſub eodem genere conſtitutionis corporis animati, vt immediatè contraria mutuo ſe de-

ſtruentia, collocantur; quæ ſi formaliter non extremorum terminorum oppoſitione opponantur, illi tamen æquipollent, ac prȩualent. Alij verò aiunt, ſanitatem centri, morbum verò circumferentiæ rationem habere; at circumferentia centro, vti ſuo extremo opponitur, nam magis illi, quam alteri circumferentiæ parti opponitur: Morbus itaq; circumferentiæ rationem habens, ſanitati, vti ſuo centro, in extremo opponitur termino. Dicimus inſuper remedium bifariam à Medicis conſiderari; Vno modo ſimpliciter, vt eſt ens talis naturæ ab animantis corpore ſeiunctum, & vt huiuſmodi; morbo minime eſt cõtrarium, niſi in potentia, & remote: Et ſub hoc ſenſu à nobis impreſentiarum non capitur. Altero modo conſideratur remedium, vt animato corpori eſt adiunctum, & actuatum à natura, ſeu ab Arte: Diximus autem à natura, ſeu ab arte actuatum, propter ea remedia, quæ ab Artifice extra corpus adminiſtrantur; dum ſcilicet luxatos artus reponit, diſiunctaq; vulneris labia coniungit; in quibus natura nihil, aut parum operatur. Et ſub hoc conceptu in hac Tractatione noſtra remedium accipitur; Tunc naturæ, artiſue organum effectũ, morbo immediate, & vt extremus terminus opponitur: At non primo, & per ſe contrarietate directa illi opponitur, ſed oblique, & ſecundario, interuentu ſcilicet naturæ, & ſanitatis, quæ principaliter illi aduerſatur, & cũ vnum vni tantum per ſe primo aduerſetur; Natura per ſe primo, remedium ſecundario, & per accidens ei aduerſabitur. Ars nempe naturam emulatur, & vt emula, ſicut illa primo aduerſatur morbo; ſic & ipſa primo illi ſuo modo aduerſari dicetur: & vt per accidens, & ſecundario remedium eſt illi aduerſum, ita per accidens, & ſecundario illũ expellit, & corrumpit. Hi vero, qui aiunt, Morbum circumſcrentiæ, ſanitatem verò centri rationẽ habere; ac inuicem ſecundum extremos terminos opponi,

H 2 cum

cum fateantur sanitatem morbo summopere aduersari; Contra hosce profecto nulla est argumẽtatio. Nos autẽ, quamuis ex multorum sententia affirmamus, quod sanitas, & natura, non vt extremus, sed vt medius terminus morbo opponitur, illumq; propellit; non propterea sequitur, quin ad summum ei aduersetur, eumq; enixe vincat; Nam cum principaliter, rectaq; contrarietate illi opponatur, hac profecto contrarietate obliquè in extremo contradicenti æquippollet, illiq; prçualet; quando principale instrumentali semper prçponatur. At ex hoc, quod ad summum morbo aduersatur, eum ipsumq; expugnet; non propterea sequitur, quod id propria ratione, propriaq; virtute agat: Nam, vti diximus, naturæ sanitatisq; interuentu, & aliquando arte mediante istud agere affirmamus. Fatemur equidem remedium, quatenus est actuatum, & organum naturæ factum; in extremo, & ad summum (vt aiunt isti) morbo repugnare: & per consequens, qualecunq; illud extiterit, vt reuera per sanitatem, & naturam, atq; in multis etiam casibus per artem, ita per sanitatem & naturam, ac artem morbo aduersatur, eum ipsumq; expugnat. Ad argumenta itaq; breuiter respondemus, quod remedium, vt actuatum est, & naturæ, artisq; organũ effectum, summopere morbo repugnat; ergo morbo magis opponitur, magisq; illum expugnat, quam natura; Negamus consequentiã, & negationis ratio est, quia non per se, propriaq; ratione, sed naturæ artisue opera id agit, & operatur: Quare & oppugnatio, & expugnatio morbi, primo atq; magis naturæ & arti, quã remedio referenda venit. Eodem medio ad alterũ respondemus obiectum, quod quamuis remedium morbo ad summum repugnet, eumq; prorsus expellat, non propterea curatiuæ indicationis primum indicatum facimus, quando non vt principale, sed vt secundarium agens, & non propria, sed naturæ, artisue

opera

opera curationem perficiat. Erat alterum argumentum, omne quod agit & operatur, quatenus est in actu agit & operatur; At natura seu naturale membrum morbosum factum, quatenus actu est morbosum, perpetuo morbose agit, & operatur; At sic agendo, & operando in deteriorem statum semper progreditur, & numquam ad pristinum sanum restituetur; neq; erit quod illum restituere possit. Huic responsum esse volumus, quod morbus, morbosaq; affectio apud Medicos dum corpus, aut aliquod eius membrum aggreditur, & occupat; nunquã ægrum illud denominat, nisi tantam obtinuerit eius partem, quod corporis, seu membri actionem lædere possit: Tunc enim & si nec corpus, nec membrum totum obtineat, quia tamen eius operationẽ offendit, proinde vniuersum tum corpus, tum membrum morbosum denominat. Natura itaq; (seu vt rectius loquamur) naturale membrum, dum à sanitatis termino, ad ægritudinis terminum prolabitur, non illico, ac immediate totum insalubre euadit, & si pro aliqua sui parte morbosa effecta, morbosum totum denominetur: Nam cum ipsum membrum sit quantum, suamq; magnitudinem habeat, prius pars vna, mox altera morbosa fit, & contraria resistens sanitatis forma, cum & ipsa in subiecto quanto etiam subsistat, prius pars vna, mox altera successiue pariter deperditur, & nunquam tota simul amittitur. Vbi igitur tanta membri portio morbosa sit effecta; sic vt membri actionem offendat, tunc vniuersum membrum morbosum denominat; & si non omnino, & vndequaq; prę ternaturam sit effectum; denominatiuè tamen ægrum huiusmodi membrum ab omnibus communiter dicitur; Et re vera non totum, sed secundum partem tantum ægrum existit: atq; hæc ægritudo tum fiens, tum in fieri communiter à Medicis nominatur, nam sanitatis portio aliqua adhuc superstes permanet. Quæ igitur incolumis

superstes

ſuperſtes eſt ſanitatis pars in membro, & ſi fortaſſe alteratione aliqua ſit alterata, ſuam tamen adhuc ſeruat formam, ſuumq; agendi robur conſeruat; Atq; hæc ipſa ſanitas, & hæc ipſa incolumis corporis pars eſt, quæ actu formaliterq; contra morbum pugnat, & ſi validior extiterit, illum propellit, & vincit; & corpus, & membrum, ac naturam ipſam, morbum expugnans, ad priſtinum ſalubrem ſtatum reſtituit. Falſum itaq; eſt dicere in morbo in fieri, ſeu fiente (vt iſti inquiunt) quod vniuerſa membri natura, vniuerſaq; eiuſdem corporea ſubſtantia omnino atq; vndequaq; ſit pręternaturā, morboſaq; effecta, licet cūmuniter ſic denominetur. Et hactenus de his.

Ammonij rationes arguentis non ſemper, ac vbiq; verum eſſe, quod contraria contrariorum ſint remedia. Cap. V.

AMMONIVS Summo cum honore à nobis, vt pręceptor, ſemper nominandus, & ſi in rerum naturalium cognitione maximus extiterit: in re tamen medica parum verſatus, contra hoc Hippocr. perpetuæ veritatis pręceptum, quod contrariorum contraria ſint remedia, duobus inuehit argumentis in Introd. lib. Porphy. vbi ait. Medicinæ verò rationes immutantur, vt cum dicimus contraria ſunt contrarijs medicamina, id quod fit, quoniam medicina non ſemper in eodem exiſtit. Ac primum propterea quod non in omnibus morbis remediū inuenitur. Quid ſi quiſpiam mortifero morbo vrgeretur: Pręterea morbi non ſemper contrarijs, ſed plerumq, ſimilibus curātur, vt in ijs, quæ accidunt, vſu venit: Nam ſæpe homines ægri morbo graui cum æſtu; febriq; iactantur, ſi aquam gelidam biberint, prius releuari videntur, deinde multo grauius, vehemētiuſq; affligantur. Hactenus ipſe, qui duabus rationibus, & vno exemplo contra

verisſimum

verisſimum clarisſimumq; medicinæ pręceptum ratiocinatur, quod contraria ſcilicet non ſunt contrariorum remedia. Et primum quoniam non omnes morbi ſanantur, vt puta, qui valde admodum ſunt lętales, & morti ſeri, hi neq; ſimili, neq; disſimili curantur pręſidio. Ad iſtud Hippoc. in lib. de art. reſpondit, dum inquit. Medicinæ munus eſt morbos ab ęgris in totum tollere, & morborum vehementes impetus obtundere, at eorum qui à morbis victi ſunt, curationem non aggredi, cum id in confeſſo ſit, quod medicina tales ſanare non posſit: atq; huius ratio eſt: quoniam vbi virtus ſuccumbit; cuius munus eſt pugnare contra morbum, vana eſt omnis medela, cum tunc victorem ſe morbus oſtendat. Ac ideo bene dicebat Auic. tertia ſen primi lib. cap. primo Medicina nō eſt, quæ nos à morbo ſecuros faciat: & ob eam rem dicebat Gal. 4. de vict. in acut. com. 13. qui pernitioſe inſalubriterq; habent, eos neq; per aliud quicquā, neq; per aquam ſeruari eſt posſibile: quibus neq; adminiſtrare ſum conatus. Quod & 11. metho. aſſeruit ſic ſcribens. Profectò nos tempora, pręſidiaq; ijs, quos ſeruari ſpes eſt, prodimus, quādo ęgris, qui inſanabiles ſunt, his neq; tempus vllum oportunum, neq; pręſidium eſt: Rurſus ibidem. In quo deſperata omnino ſalus eſt, imprudentis conſilij fuerit, apud vulgum infamare pręſidia, quę multis ſaluti fuere. Erat alterum argumentū, quod morbi non ſemper contrarijs, ſed plerunq; ſimilibus curantur. Hoc idem quoq; Hippocr. in lib. de locis in homine teſtatus fuit, dum dixit. Curatio nempe aliquando fit per ſimilia. Et Auic. in quarta ſen primi cap. pri. confirmauit, vbi inquit. Amplius ſcire debes, quod nō omnis repletio, neq; omnis malitia complexionis ſuo medicatur contrario ex euacuatione, & oppoſitione, imò multoties ſufficit multa regiminis bonitas in repletione, & malitia cōplexionis. Ad iſtud argumentum reſpondimus

ſi per

ſi per ſimilia Ammonius intelligit regimen vitæ, & bonam victus rationem, vt Auic. tunc dicimus quod morbi, qui bono regimine vitæ tolluntur, & ipſi potiſſimũ contrario auferuntur: quando, vti ſupra retulimus, virtus corporiſq; complexio ſint morbo ſummopere contrariæ; vnde & qui à virtute, corporiſq; complexione morbi tolluntur, & ſuo contrario pręcipuè auferri dicuntur. Virtus nempe, & corporis complexio cũ ſuis inſtrumẽtis morbo effectiuè contrariatur. Pręterea eadem etiã contrarietas bonitatis regiminis, quæ morbo contrariatur inquantum virtutem confortat, & inquantum ipſa habet qualitatem contrariam ipſi morbo; & directe poteſt dici contrarium ratione ſuæ oppoſitæ qualitatis, & indirecte inquantum corroborat virtutem, quæ primo opponitur morbo: Si per ſimilia intelligit medicamenta calida, aut frigida; quibus conſimiles calidæ & frigidæ ægritudines ſanantur, ſicut Scamonium, & Reubarbarũ, quibus medicaminibus calidis febres calidæ ſanantur, & frigidæ neruorum, & articulorũ diſtenſiones, quæ aquæ frigidæ conſperſione ſanantur. Si verò mauult per ſimilia intelligere conſimiles pręter naturales affectiones, quę à conſimilibus pręternaturalibus affectionibus curantur, vt puta dolor dolore ſedatur, & fluxus, fluxu, ac vomitus, vomitu; quomodocumq; ipſe ſimile capiat, quod per ſe & primo morbum curet; perperam & male; cum reuerentia tanti viri ſit dictum, ſentit, & intelligit. Et primũ ad Reubarbari, & Scamonij exemplum dicimus, quod licet Scamonium non contrarietur febri, contrariatur tamen eius cauſſæ, quæ eam facit, & conſeruat: quoniã cauſſa corpus replet, multitudinemq; dicit: Scamonium vero illam euacuat, & corpus inanit; & quia in remotione cauſſæ remouetur febris, inde euenit, quod Scamonium primum ſuum contrarium replentem cauſſam remouet, ſecundario, & per accidens ipſam febrem.

Ad alterum

Ad alterum exemplum de frigidæ aquæ aspersione super frigidas membrorum distensiones, Hippoc. ipse respondet, quod per accidens, & secundario affectus isti frigidi, à frigido sanantur medicamento, lib. 5. Apho. apho. 21. vbi habet. Est autẽ vbi in distensione sine vulnere iuuene bene carnoso media ęstate frigidæ aquæ multa fusio, calorem reuocat; calor autem exoluit, & sanat. His porro verbis eos redarguit, qui distensionem, morbum per se frigidum, à frigido atq; adeo simili auxilio curari posse putabant. Non enim aqua frigida corpori largè infusa vi sua morbum hunc curat, sed calor, cuius reuocationẽ aquæ frigidæ occursus facit. Ad experimentum de dolore, quod minor à maiori sedatur, & auctoritatem Hippo. secundo Apho. aphori. 46. vbi ait; quod maior dolor minorem obscurat, & mitigat, dicimus hęc ipsa per accidens & secundario contingere: Nam humores, qui minorem producebant dolorem, à vehementiori dolore attrahuntur, distrahunturq; à minori, & ad maiorem colliguntur, vniunturq; vnde hunc extollunt, & exasperant, illum verò obscurant, ac mitigant. His addit Gal. quod vis sensibilis tota ad vehementiorem ducitur, ac distrahitur. Sexto autem Epid. par. 2. com. 9. diffusè Gal. cõtra antiquiores inuehit, quod nullatenus dolor per se à dolore curatur, siue dolor solus per se extiterit, sicut modo nos diximus, siue fuerit cum medicamine aliquo coniunctus, vbi inquit. Sed qui maiore dolore minore curari arbitrantur, mirifice falluntur: neq; enim dolor dolorem curat; sed remedium, quod cum dolore affectum doloris auctorem delet. Nam alibi didicisti, nulli sympto mati primo, sed ipsi creanti affectui curationem semper deberi. Quod si quis neutiquam primo, sed ex accidenti interdum similia similibus curari per media illa, quæ primo contraria sunt, dixerit, iste vera dicit, idq; ita esse, & ex lib. de art. cur. scientifice didicisti. Quod

verò aliqui dicunt, quempiam coxa adusta, vt in coxendici morbo contingit, dolorem dolore sanauisse, nimirum absurdum est: neq; enim à dolore, sed ab exustione, cui sane dolor adiunctus erat, ęgritudo sanata fuit; proinde & dentem dolore vexatum, si quis euellens hominem dolore liberaret, non per dolorem in extrahendo dente concitatum, sed per extractionem, cui dolor coniunctus erat id assequutus fuit: Dolor itaq; concludit Gal. sua ipsius ratione non dolorem sedare, sed quæ omnino irritare idoneus est: Prosequitur, & hos Gal. redarguendo, & inquit. Verum ad alterũ quoddam eorum, quæ isti dicunt transeuntes, illius quoq; absurditatem contemplemur. Dicunt igitur vomitum vomitu, & acri clysteri mordaces deiectiones sæpè curari, est vere in hoc casu, vna sanè curatio, effectum excindere, ob quẽ vel nauseabundi sunt, vel crebro intestinorum morsu stimulati ad exonerandum ventrem consurgunt: id autẽ vt didicistis, bifariam fit, vno quidem modo nobis eos humores euacuantibus, qui & nauseam stomaco, & intestinis morsum inferunt; altero vero eos concoquentibus, & in optimam qualitatem mutantibus, & contemperantibus. Ostensum verò est, & in his medicationem per cõtraria fieri: Nam prorsus euacuare alienũ, naturęq; inimicum humorem eiusdem retentioni contrarium est; & qualitatis mutatio per contrariam qualitatem fit: Hęc omnia Galenus, quibus & Ammonij, & Antiquorum rationes omnes, arguentes morbum non semper contrarijs, sed aliquando similibus curari, satis superq; refellit; & si id fieri aliquando contingat, non nisi secundario per alterum, & ex accidenti, veluti caluus medicus caluũ ægrotantem, similis similem medicari potest; & oblongi acutiq; capitis medicus, oblongi, acutiq; capitis ęgrotantem, & claudus claudum curare potest: Et sic etiam sententiam Hippocr. in lib. de locis in homine interprętamur.

tamur. Supereſt ad Ammonij exemplum de potu aquæ frigidę reſpõdere, qui febricitanti ſitienti exibitus, & prodeſſe, & obeſſe indifferenter conſpicitur. Dicimus itaq; quod remedium iſtud aquæ frigidæ in æſtuantibus; tantum ij inſalubriter experiuntur, qui morborum complicationes, & horum contra indicationes, atq; earundem vires nõ animaduertunt, nec diſcernunt, qui verò has obſeruauerit, fœliciter illud ſemper experitur: Vbi nanq; in febrientibus æſtuantibus nihil obſtiterit, & reclamauerit, tunc potus aquæ frigidæ ijs perpetuo prĳſidium erit; vt recte 11. meth. recenſet Gal. dum dicit. febris pro vt febris eſt, aqua frigida ſemper eſt remedium, quod vero ad alia ſpectat non ſemper, veluti cum ex obſtructione glutinoſi, & craſſi humoris putredo oritur. His ergo Ammonij rationibus hunc in modũ reſpõſũ eſſe volumus.

Curatio omnis fit per contrarium. Cap. VI.

POSTQVAM Demonſtrauimus, quod contrariorum contraria ſunt prĳſidia, ſupereſt oſtendere vt morborum curatio per contrarium exercetur. Hoc quippe quatuor medijs aperire conabimur, contrarietate ſcilicet extremorum terminorũ, & contrarietate medij ad extremum, & permutatione eorumdem terminorũ extremi inq; ad medium, ac extremorum ad inuicem; & deniq; ratione actionis ſimpliciter, ac proprie. Prima autem cõtrarietas recenſetur ratione terminorum extremorum, qualis eſt medelæ contrarietas ſuo oppoſito morbo. Hęc autẽ teſte Philo. in predicamẽto quantitatis, eſt maxima diſtantia ſub eodem genere. Alia eſt contrarietas extremi ad ſuum medium à malo ſcilicet, & immoderato morbo ad bonam, & moderatã ſanitatem. Curatio igitur primo contraria erit, tum ratione termini extremi vim inferentis, ac permutantis, tũ ratione termini medij terminãtis, & perficientis. Dicitur inſuper per contrarium fieri cu-

rationem ratione contrarij progressus, contrarięq; motionis, quæ fit à termino extremo contrario ad suum medium, à morbo scilicet ad sanitatem, vt nono metho. cap. 5. recenset Gal. dum inquit. Quoniam sanatio nil aliud est q̃; presentis in corpore vitiosi affectus in naturalem habitum mutatio, quum vero contrarij hi affectus sint, necesse est per contraria fiat eorum alterius in alterum translatio; idemq; paulo infra repetit. Quoniam id, quod ægrotat, ei quod valet, est contrarium, vtiq; per contraria est ab illo in hoc via. Sed pręter hanc extremi termini mutationem ad suum perfectum medium; permutatione quoq; extremi ab extremo, quæ peremptio, & corruptio dicitur, curatio per contrarium fieri asseueratur. Si nanq; curatio est morbi destructio, & peremptio, & quæ se mutuo destruunt, & perimunt, sunt, quæ cōtrariantur ad inuicem; manifestū est igitur, quod curatio omnis fit per contrarium: & sicut morbi sublatio fit per contrarium, ita & caussæ eum producentis, & symptomatis insequentis ablatio fiet per contrarium: Atqui huius est ratio; quia ideo morbū tolli, auferreq; contingit: quoniā est quid pręter naturā, & immoderatum: At caussæ & symptomata æqualiter pręter naturā sunt, ac immoderata: quare & consimiliter, & ipsa eadem ratione abolentur per contrarium. Hoc ipsum & quod curatio fiat per contrarium, medio ipsius actionis comprobatur: Nam cum omnis actio sit à contrario, vt Aristo. est sententia primo de generat. & corrupt. tex. com. 50. & curatio sit quædam actio, necessum est vt per contrarium ægritudinis, curatio quoq; sit. Medio quoq; propriè actionis extremi, ac medij termini, morbi inquam, & calidi innati, hoc idem affirmamus illius nanq; munus, & actio est perdere, & corrumpere tēperiē, huius autem eam tutari, ac immunem ab omni læsione seruare. Dicitur vltimo curatio per contrarium exerceri iuxta

medici

medici propositum ad finem, qui inomnibus affectibus preternaturam, semper his oppositum introducere proponit, statum inq; secundum naturam. Qualiter vero cu ratio per contrarium fiat æquale in gradu (vt inquiunt medici) suo loco, vbi de indicatione quantitatis sermo nem habebimus, explicabitur.

Contraria Curationem perficientia. Cap. VII.

CONTRARIA Autem ea nominamus, quæ facultate, & potentia talia vere existunt, & non secundum imaginationem, vt in art. med. cap. 89. affirmat Gal. Hęc quippe secundum virtutem essentialiter, & existenter, & à principio intrinseco talia sunt: Quapropter aqua calida non nisi apparenter, idest secundum sensum contrariatur malæ complexioni frigidæ; quia à principio intrinseco habet infrigidare. Similiter medicina à falsis Aromatarijs virtute expoliata, vt lignũ Aloes coctum, & similiter Reubarbarum, aut sophisticata sicut turbit, super cuius extrema distillatur Gummi arabicũ, vt gummosum appareat: de quo contrario non verificatur Gal. dictum: sed de contrario secundum potentiam, propterea quod secundum virtutem essentialiter, & existenter, & à principio intrinseco est tale. Nec solum, quæ proprie dicuntur contraria reperta in his, quæ sunt de prędicamẽto qualitatis, intelligimus, sed & quodcumq; contrarium large, & impropriè sumptum; quod verius oppositum nominatur, vt 11. meth. cap. 12. declarat Gal. Atq; hęc contrarietas, & in qualitate, & in substantia, & in alijs prędicamẽtis reperitur. Quare, & vnumquęq; morbum suum habere contrarium, per quod is permutari, curariq; possit, asseuerant. Contraria itaq; quæ morbos expellere, expugnareq; habent, sub eodem proximo

genere

genere sunt eligenda: Ex quo enim æqualitatis genere est lapsus, ex eodem petenda contraria sunt; vt si mala temperatura frigida & humida, contraria calida & sicca assumenda. Si in compositione vitium extiterit; idq; & obstructione, aperientibus: sed si ex magnitudine, minuentibus malo abuiandum. Sin in solutione continuitatis, & ea quidem ex dissectione sit, vnione, consolidationeq; subueniendum; & sic in reliquis cunctis affectibus prçter naturam suum certum, determinatumq; contrarium opponendum, sicut vbiq; locorum testatur Gal. At primo lib. de art. 17. id claro nos docet exemplo, vbi scribit. Nihil ex ijs quæ secundum naturam se habent, emendatione indigent: conseruare enim id, non remouere proposuimus: sed ea, quæ prçter naturam sunt, in naturalem statum reducere nitimur. Necesse autem est, vt qui in pristinum statum rediturus est, is eadem via, vnde digressus est reuertatur: quod perinde est, ac si dicamus, vt contrarium iter faciat: Ibi nanq; Gal. duobus claris exemplis docet certam curationem adhiberi per contrariam motionem morbum expellentẽ, sanitatemq; introducentem, & ait. Quod à fine, quo morbus progressus est, sanitatis exordium capiamus, indeq; retrograda via per idem ipsum iter, quo fuit morbus profectus, ad initium vsq; vnde principium sumpsit, recto tramite progrediatur, ibidemq; suæ motionis, sanationisq; finem faciat; hic quippe ad lineam ad suum principiũ regressus est directa ad sanitatem mutatio, atq; sanatio certa nominatur; & totum quod à fine ad principium vsq; per sua recta media corpori adiungitur, suum certum, verumq; contrarium remedium nominatur.

Contrarietas, & indicans, & indicatus dicitur scopus. Cap. VIII.

MORBVM, Affectum prçternaturam omnem sanitati,

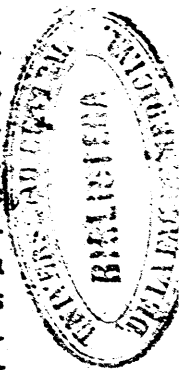
nitati; vt extremum medio contrarium esse diximus, medium vero, & perfecti, & moderati sapientes rationem habere dixerunt: extremum autem immoderati, & imperfecti: Vnde ire ad medium, est ad perfectionem ire; & discedere à medio, est à perfectione discedere. Affectus itaq; preternaturam medio, & sanitati contrariatur, vt extremum, inęquale, & imperfectum suo ęquali medio, atq; perfecto. Morbus insuper, & affectus pręter naturam remedio contrariatur, sicut extremus terminus suo extremo termino opposito potentiam habente ipsum permutandi, atq; expellendi: Remedium nanq; prout terminus morbo oppositus facultatem habens eum expugnandi contrarium dicitur: quoniam permutandi, corrumpendiq; vim habet: est vtiq; ei contrarium ratione modi mutationis, quæ corruptio, permutatioq; dicitur: si nanq; superflue permutat, superfluum dicitur: si debiliter ac imminutè debile, ac mancum nominabitur: si iustè & terminatè morbum expellit, & sanitatem restituit, terminatum, & iustum appellatur remedium, & contrarium. Hanc autem terminationem, & iustitiam suæ permutationis consequitur ex habitudine, quam habet ad sanitatem, & statum salubrem. Vnde terminatū iustumq; remedium & contrarium dicitur pro eo, quod iustè, terminatèq; morbum ad sanitatem vsq; permutat, non infra subsistens, nec vlterius progrediens. Contrarietas itaq; vniuersaliter, cōmuniterq; sumpta, & de remedio determinato contrario, quod alias indicatus nuncupatur scopus, & de morbo, temperamento, atq; aere ambiente, qui indicantes nominantur scopi, æqualiter dicitur, & pręedicatur; quando his omnibus communis existat, & vt subiectas contineat species: Quod verè contrarietas cōmuniter sumpta, nobis abstractum pro concreto accipientibus, de contrario remedio, vt de supposita specie pręedicetur, facile patet cum sit quid superius, communiusq;.

Quòd

Quòd vero de morbo, ſtatu ſalubri, Aere ambiente primis curationem indicantibus ſcopis etiam dicatur, facile oſtendimus. Nam morbus vt malus,& inęqualis ſuo medio, & bono & ęquali contrarium aſſeritur; contrariũ quoq; ſuo corrumpenti remedio ipſum fecimus. Status autem ſalubris, & temperamentum, prout eſt morbi mali, & imperfecti terminus bonus, & perfectus, & pro vt mutationis permutati morbi menſuram præſcribit, contrarium & ipſum nuncupant (terminum & menſuram contrarij pro contrario capientes.) Aer autem ambiens cum ſit neceſſaria cauſſa perpetuo alterans corpora noſtra, ſine qua morbus minime tolli poteſt, ſi cõcors erit cum morbo, & adiumentum ei præſtabit, tunc vt morboſa cauſſa conſimilem cõtrarietatem poſſidebit, quã internę morbi cauſſę poſſidere dicuntur. Si vero eſt diſcors à morbo,& concors cum medicamine, eiq; auxilium afferat, tunc vt ſalutaris,& curatiua morbi cauſſa ſe habet, Quare eamdem, quam medicamẽ contrarietatem habet & ipſe ſibi pręſcribit, & indicati, & non indicantis rationẽ obtinet; ſic vtiq; clarum fecimus, quod hę contrarietates omnes & morbi, & temperamenti, & Aeris ambientis quodamodo partiales ſint, reſpectu genericę, cõmuniterq; dictæ. Merito igitur generica contrarietas de his omnibus, vt de ſuis inferioribus ſpetiebus pędicabitur. Ad contrarietatis nanq; rationem, quæ ad remediũ indicatum ſcopum refertur Hippocr. in lib. de flat. reſpiciens, ſic artis curatiuæ primum axioma promulgauit, Contraria contrariorum ſunt remedia, quem Gal. inſequens ſecundo artis med. cap. 89. dixit. Curatio vnã pręcipuam, ac communiſſimam habet indicationem ad id, quod eſt diſpoſitioni auferendę cõtrarium; idem ſcriptum reliquit in lib. de conſt. ar. med. cap. 12. dum ait. Primum curatricis rationis, ac viæ eſt communem ſcopũ omnium reperire, nempè contrarias eſſe contrariorum

medelas.

medelas. Secundum substituere in vnoquoq; genere contrariũ. Id ipsum 11. meth. cap. 2. retulit, dum inquit, prima omnium indicatio curationum, quæ ex ipso, qui curatur morbo accipitur, contrarietatem pręscribit. Ad contrarietatis vero rationem, quæ ad tres primos indicantes scopos refertur, Morbũ scilicet Aerem ambientem, & temperamentum Gal. 9. meth. cap. 15. conspiciens logna verborum serie, sic scripsit. Quare rursus ad has disputationem reuocemus, doceamusq; quemadmodum & paucæ, & multæ pro diuersa sectione curatoriæ indicationes sint: quando & tres vniuersa (vt proxime docuimus) facias licet, in pauca capita tota summa reducta: & qualibet earum rursus diuisa, ex ipsis multa efficere. Id quod etiam iam monstratum est. Quin & ipsarum sectionum quamlibet rursum diducas in membra licet, donec ad insectile venias. Iam primas quoq; illas tres, quas memorauimus, fieri potest, vt redigas ad paucio res sic, vt duo eorum scoporum, qui curationem indicent, omnino capita sint: nempe pręsens affectus, quem morbum nominamus: & qui prius fuit, quem sanitatem & naturalẽ habitum diximus. Neq; enim aliud est ipsa sanatio, quam pręsentis in corpore vitiosi affectus in naturalem habitum mutatio, cum & contrarij hi affectus sint, necesse est per contrarium fiat eorum alterius ad alterum translatio, atq; ita rursus vna sola erit curationum maxime generalis indicatio, nempè contrarietas. & sic tres primos curationem indicantes scopos inuicem distinctos, morbum scilicet temperamentum, Aerem ambientem ad vnum primum communissimum insectile genus, nempè ad contrarietatem reducit Gale. Contrarietas itaq; sola, ac generalis indicatio curationum omniũ iure nominatur sola, quoniam in se ipsa reliquas cunctas vnit. Generalis vero, quia & morbi, & temperamenti, & ambientis curationem complectitur. Explicuit
K autem

autem primum,ac communisſimum indicantem ſcopum per indicationem eius inhęrentem pasſionem, atq; indeficientem actionem: fecitq; Gal. in hac enuntiatione prędicationem denominatiuam dicens, contrarietas eſt indicatio, ideſt indicationem faciens: Indicatio nanq; eſt actus ipſius indicantis, atq; ei perpetuo coniunctus, vt vegetatio; vegetanti. Erit itaq; hęc prędicatio per propriam peremnemq; actionem, ſeu inhęrentem pasſionem enuntiata. Alij vero non indicatio, ſed ſcopus: hanc Gal. grecam vocem σκοπος interprętantur, & inquiunt: atq; ita rurſus ſolus vnus erit, curationum maxime generalis ſcopus, nempè contrarietas. Sic vtiq; clarum fecimus quod contrarietas ab antiquis, & primis medicis, & indicans, & indicatus ſcopus, atq; etiam indicatio nuncupata fuit. Quod vero ſcopum pro indicante, & non pro indicato ibidem Galenus capiat, ſubiecta materia de qua loquitur, quæ eſt de indicātibus primis ſcopis, quomodo plures, paucioresue eſſe poſſunt, facile id nos docet.

Temperamentum, & ſtatus ſecundum naturam, & morbi, & medicationis terminum, & menſuram pręſcribit. Cap. VIIII.

ERAT Alterum principium curationē docens, nēpè temperamentum, & ſtatus ſecundum naturam, inter primos curationem indicantes ſcopos à Gal. numeratū: quod exponere aggredimur: de ipſo nanq; ſermone habens Gal. 9. methodi cap. 15. inquit: Quoniā id quod ęgrotat, ei quod valet eſt contrarium; vtiq; per contraria eſt ab illo in hoc via: At quomodo inquies, in contrarijs inuenietur modus? Non enim ſatis eſt calido affectui admouiſſe frigida; niſi id debita fiat menſura, cum alioqui metus ſit intra modum id fiat, ne morbi reliquum

reliquum quippiam relinquatur : ſin modum excedas, contrarium genus morbi inducas: Qui enim ſupra q̃; par eſt calidum morbum refrigerat, is ſanitatis mediocri tate tranſmiſſa, alium excitabit morbum, qui frigidus eſt, Quod quò minus accidat, naturã curandi corporis ſcias oportet; quo quantum corpus ab illius ſymmetria diſceſſerit, intelligens, menſuram refrigeranti pręſidio imponas; At fieri non poteſt, vt quantum à ſe inuicem diſtent inuenias, niſi compertum habeas, quàm eſſet corpus aut humidum, aut frigidum, aut calidum, aut ſiccũ, cum valeret, quantumq; ex his exceſſerit, poſtquam ęgrotauit: Quippe, quod plurimum à naturali habitu receſſit id vehementibus egeat contrarijs: quod vero pluri mum, leuibus: Quare ex vtriſq; indicatio curationis pręſtatur: ex ſtatu inquam ſalubri, atq; inſalubri: Vnde & infert ſic, vt duo eorum, quæ curationem indicent, om nino capita ſint: nempe pręſens affectus, quem morbũ nominamus, & qui prius fuit; quem ſanitatem, & naturalem habitum diximus; id quod in lib. de conſtitutione artis medicæ confirmauit: vbi ait, igitur curandi metho. à ſanorum, atq; ęgrotantium corporũ diſpoſitione auſpi camur. Hucuſq; Gal. qui temperamentum, alterum cu rationem indicans principium cõſtituit: propterea quod vt terminus, atq; menſura, & morbi, & medicationis re ctam, ac certam curationem per ſe primo demonſtrat: Ipſum nanq; temperamentum ſimul cum vnione, atq; compoſitione partium; quę omnia ſub nomine ſtatus ſa lubris, atq; æqualitatis complectimur, inſalubri ſtatui, vt medium extremo contrarium exiſtit: extremum autem nuncupamus affectum pręter naturam, per exceſſum, aut defectum à medio productum: hic nempè pręternaturalis affectus, initium ſui ortus habet à medio, (quod ſalubrem vocamus ſtatum) hinc nanq; per defectũ, exceſſum ue diſcedens, exoritur, & eſſe recipit: & ad maiorem di-

ſtantiam progrediens, maior euadit; magiſq; operationes lędit: quanto enim maior eſt à medio diſtantia, tanto maior eſt morbus. Et quanto minor erit, tanto minor morbus erit: quomodocumq; tamen diſtantes redduntur, ſemper immoderati, & noxij ſunt; & ſicut per medium, ideſt per diſceſſum ab ipſo conſtituuntur; ſic & per eundē medium menſurantur, & terminantur: vnde & medium, quod eſt ipſa ſanitas, menſura, & terminus nuncupatur: quoniam ſicut centrum, & terminus exiſtens, morbos, affectuſq; omnes ab ipſo prodeuntes metitur; & vt diſceſſus à ſanitate dimetitur: ita & ad eundem regreſſum dimetiri dicitur: Qua enim ratione & via diſceſſum, ea dem via, & ratione regreſſum metitur: eſt Etenim me dium, & ſtatus ſecundum naturam terminus, à quo mor bus exoritur, & pariter ad quem ipſe per retrogradum iter finitur, & terminatur; & ideo iuſte mēſura dicitur, & morbi exorſus, & morbi finitionis: æque enim menſurat mutationem, & progreſſum ad malum: ſicut regreſſum, & permutationem ad bonum: quam ſanationem, curationemq; nominamus. Quamobrem & bene
9. methodi dicebat Gal. At vero cum id, quod ęgrotat permutamus, niſi cōſtat quouſq; ſit permutandum; vtiq; quando ſit à permutatione deſiſtendum, non intelligemus: Medium nempè eſt id, quod nos docet quando à medicando, & permutando nos ceſſare debemus, cum ipſum ſit permutationis finis: Rectè itaq; ibidem expo ſuit Gal. quod naturale temperamentum menſura, & terminum ponit medicationi, ne ad aliquem exceſſum aut plus, aut minus declinet, tum vt nouus pręcaueatur morbus; tum vt reliquiæ antiqui non ſuperſint; vt recta atq; perfecta fiat curatio, quæ morbum tollit, & abſq; pernicie ſanitatē reſtituit: nec propterea quod temperamē tum morbum, ac eius medicationē menſurat, & rectam certamq; curationem oſtendit; alterum à ſua natura, &

extra proprium genus indicare asseritur: nam & si ipsum secundum suam naturam indicans, sui custodiam perpetuo indicat: hanc tamen custodiam secundum diuersum eius statum, diuerso etiam modo ostendit: nam dum salubre existit, victum & alimentum consuetum demonstrat pro sui conseruatione: dum vero morbo opprimitur; medicationi, & medicamento permutanti mensurã, terminumq; pręscribit; vt morbus prorsus profugetur, integra, incolumiq; seruata temperie: sic enim bene temperamentum sui custodiam gerit; familiare victum indicans, dum salubriter viuit: sicut medicamentum mensurans, dum insalubriter degit: neq; amicum victum indicare, & medicationem, medicamentaq; mensurare sunt opposita monstrare: sed prout opposita & diuersa est naturæ conditio, & modi essendi: ita iuxta sui conditionem, & modum essendi, quo reperitur suum vtile, & proficuum conseruans demonstrat. Diuersus itaq; naturæ status, diuersum conseruatiuæ indicationis modum dicit: dum enim sanus existit; similia conformiaq; pro sui custodia appetit, & indicat: dum morbo afficitur, & medelam exposcit; medelæ terminum, mensuramq; imponit: sic vtiq; nec extra suum genus, nec opposita monstrare temperamentum affirmamus: neq; enim simpliciter remedium, & curationem, temperamentum indicare nos asserimus: quando istud sit morbi proprium munus, & sua indicatio: proinde neq; vnum ad plura, diuersiq; generis indicanda assumimus; neq; idem opposita sui inquã ablationem, & conseruationem insinuare dicimus: neq; contraindicantis nomina indicans ipsum explicamus: sed duo capita, duoq; principia inuicem disiuncta, morbũ scilicet, & temperamentum curationem demonstrantia facimus: & vnumquodq; separatim suam curatricem indicationem edere statuimus: morbum nempè remediũ, & curationem: Temperamentum vero eorumdem terminum,

minum, & menſuram: & vna cum huiuſcemodi menſu ra, & termino, ſui etiam tutelam, & ſecuritatem agere dicimus. Primum itaq; quod ſequitur à temperamento in curatione morborum eſt cognitio quantitatis morbi, atq; medicaminũ quantitatis cognitio, quæ morbi quan titati eſt commenſuranda: Cum autem temperamentũ eſt lapſum, & ad priſtinam ſanitatem ſit reſtituendum; tunc medicaminum, medicationiſq; quantitas, quantita ti lapſus comparatur, vt commenſurata, & certa ſit me-dicatio: complexionis itaq; gradum ſcire oportet; pari-terq; & lapſus gradum; & quantum inuicem diſtant co-gnoſcere eſt neceſſarium: quorum quidem cognitio & alterationis, & reductionis terminum edocet: & quan-do ab alteratione ſit ceſſandum declarat: eſt vtiq; com-plexio in alterando, & reducendo; & ſimiliter quiſq; na turalis ſtatus tum ſtructura, tum vnio incurando, & me dicando, ſicut ſcopus à ſagittarijs pręfixus: ſine cuius agni-tione cauſalis eſt omnis ſagittatio. Alterum quòd à tem peramenti cognitione in morborum curatione conſequi mur, eſt facilitatis, difficultatiſq; curationis notitia; nam lapſus ſimilis faciliter curatur; diſſimilis vero difficul-ter: ex cognitione enim temperamenti habemus, quæ di ſcraſia inducta facilis ſit curatu, & quæ difficilis, ſimilis nanq; complexionis diſcraſia facilioris eſt reductionis: iuxta illud Hippoc. in morbis minus periclitantur ęgro-tantes, quorum naturæ aut ętati, aut habitui, aut tem-pori magis congruit morbus, quã quibus ſecundum nihil ipſorum congruit: atq; huius ratio eſt; quoniã eius cauſ-ſa pręſumitur debilis: quando ſimile facillime patiatur à ſimili, diſcraſia vero quæ diſſimilis eſt natiuæ complexio ni, difficilioris eſt reductionis, & fortioribus indiget pręſidijs, & huius ratio eſt: quoniam validam ac perpoten tem arguit cauſſam: fortis enim eſt ignis; qui in aqua non extinguitur: Vnde natura vehementius patitur, poſt

quam

quam diſcraſia eſt introducta, non obſtante contrarieta te natiuæ complexionis. Tertium,quod à temperamento in morborũ curatione habemus,eſt vt omnis corporis complexio ſiue naturalis, ſiue á propria natura lapſa,ſed iam conſueta & domeſtica corporis exiſtat,intra ęgritu dinis tempus ſemper eſt conſeruanda; niſi ante ęgritudinem lapſa complexio incepiſſet reduci, vt bene admonet Gal. 5. de tuenda ſanitate cap. 8. Si quis autem cõ tra ſuperius dicta inſtaret dicens, temperięs & ſanitas, morbo oppoſita ſunt, & repugnantiæ & diuerſitatis rationem habent, non autem termini, vel menſuræ. Reſpondemus ſanitatem temperiemue quatenus recta com menſurataq; eſt, ſui & obliqui morbi rationem habere, prout vero eſt agens & operans, quod alio & oppoſito modo à morbo operatur & agit, repugnantiæ contrarie tatiſq; rationem obtinet, & ſic diuerſimmode cõſidera ta, tum menſuræ, tum contrarij nomen ſortitur: dicimus inſuper ſanitatem, temperiemue excluſiue terminum eſſe, qui morbum à ſe excludit, & ſeiungit, ſic idem terminum, contrariumq; eſſe minime repugnat. Temperamentum itaq; iuſta de cauſſa inter primos curationem edocentes ſcopos ſtatuitur: quando terminum ac menſuram medicationis, medicaminumq; pręſcribit: & quoniam facilitatem, difficultatemq; eiuſdem curationis dicit: & quia inſuper declarat qualiter inter ægritudinis tempus ſit conſeruanda, qualiterq; permutanda. & de his hactenus.

Vires curationem indicare, multis probatur argumentis. Cap. X.

INTER Principales ſcopos curationem indicantes, vires ſuum locum habere, multa ſuadent argumenta, atq; proborum virorum authoritates atteſtantur: vnde & rationibus,

rationibus, & authoritatibus multi istud comprobare ni tuntur: & primum ratiocinantur, quod eadem ratione vires curationem indicant, qua temperamentum, quando vires & temperamentum idem apud Gal. sint, libro enim primo de simpli. medic. facul: cap. primo & lib. primo, & secundo de presagione ex pulsibus, & in lib. de plenitudine: vires, aut sunt ipsę met temperaturæ, aut in eisdem consistunt: & harum temperierum qualitates proprietatesue dicuntur: qua igitur caussa temperies curationem monstrat, eadem profecto & vires monstrabunt; cum ambę sint eiusdem substantiæ, & essentię.
Argumentâtur secundo vires totam morborum curationem peragunt, & perficiunt; ergo & ipsæ curationem iure monstrabunt: nam qua via, & tramite ipsam peragunt; eadem profecto illam demonstrabunt. Quod vires vniuersam morborum curationem molliantur, principum nostræ militiæ authoritatibus cōfirmatur: Hippo. nanq; sexto Epidem: parti. 5. Aphori. primo cuncta in ipsa curatione vires agere affirmat: dum inquit, morborum naturæ medicatrices; per naturam omnium virtutum naturalium congeriem intelligens; sicuti in lib. secretorum asseruit Galenus id, quod approbauit in arte medicinali cap. 87. vbi scribit: operationum omnium natura opifex est; medicus vero minister: hoc idem etiam notauit Auer. 7. colli. cap. 31. dum inquit, operatur autem sanationem natura suis organis, & instrumentis: quæ quidem sunt calor innatus, spiritus, & temperamentum; hęc quidem morbosæ naturæ alterationem, pręparationem, concoctionemq; semper operantur: Ac ideo, & bene 11. meth. cap. 9. dixit Gal. quod virium excitatio, robo ratioq; semiputrida, semimalaq;, atq; putrescentia concoquit, & persanat, & secundo tegni, concoctio finit pu tredinem manente adhuc substantia: Adest & Hippoc. famigerata sententia primo Aphorismorum edocens vir-
tutis

tutis concoctricis munus perpetuo ad concoctionem necessarium fore; dum ait, concocta medicari, & mouere nō cruda. Huic secundo lib. de Crisibus subscribit Gal. dicens, quod sola concoctio crisis celeritatem, securitatemq; salubrem semper pollicetur: neq; enim animo cōcipi potest, quod post morbi exquisitam concoctionem crisis mala sequatur. Argumentantur & iterū: quicquid ad auxiliorum inuentionem aliquo modo conducit, id fatendum est, ad curationem esse necessarium, & per se conferre: hoc est manifestum ex ratione vtilitatis artis curatiuæ: nam vt 9. meth. cap. 7. bene censet Galenus. Artis curatiuæ vtilitas est, auxilia quibus ęger sanetur inuenire: sed virtus siue valida, siue imbecillis fuerit in morborum curatiua indicatione, ad auxiliorum inuentionē semper necessario & per se concurrit, vt clarissime ibidē manifestat Gal. virtus igitur per se curationem indicabit. Adsunt insuper Gal. authoritates plurimæ, & in arte medicinali cap. 95. & 7. meth. cap. 13. & cap. vlti. & secundo ad Glauconem cap. 2. vbi indicationes curatiuas, quantitatem medicamenti decernentes, edocet: quæ ex principum membrorum pręstantia; atq; ex functionibus vitæ necessarijs excipiuntur: ibidemq; declarat quemadmodum communis vtilitas, & necessitas harum nobilium partium, & his proximæ deseruientium, vna cum sensus hebetudine, & acuitate perpetuo medicamina, & alterantia, & euacuantia, moderat, & regulat; atq; eorundē debitam quantitatem decernit: Id quod etiam quarta fen primi lib. cap. primo confirmauit Auic. vbi ait, & vtilitas quidem, quæ sequitur ex parte virtutis membri est trium semitarum: Vna est dignitatis, & principatus curam habere, quoniam supra membra principalia non faciemus aliquid cum fortibus medicinis, & quæ sequuntur: hoc idem etiam Hippocr. secundo Aphor. 15. clarissima sententia nos docuit: vbi naturam medicaminum

L omnium

omnium moderatricē declarat, cum inquit plurimū ac repente euacuare, vel replere, vel calefacere, vel refrigerare, siue quouis alio modo corpus mouere, periculosum; quoniam omne nimis est naturę innimicum. Argumentantur pręterea ex Gal. & Hippoc. sententijs: qui vires inter scopos necessario curationem continentes enumerant; 11. nanq; meth. lib. cap. nono Gal. inter scopos potū aquæ frigidæ persuadentes, illas connumerat, dicens, ergo & si vires cunctæ valentes sint; & febris ardētissima, & concoctionis notæ plane euidentes, frigidā homini dare audacter debebis? Hippocr. autem quarto de ratione victus in morbis acutis tertium necessarium in missione sanguinis requisitum scopum, robur virium constituit dum pręcipit, in acutis morbis sanguinē detrahes, si vehemens morbus videatur; florueritq; ęgrotantium ętas; & virium adfuerit fortitudo? Vltimo argumentantur, Bonus habitus athletarum & exercitatorum primo aphorismorum 3. sui solutionem, & euacuationem indicat, & tamen vires salubres, & integræ sunt, morbi, & affectus pręter naturā prorsus expertes. Hę sunt rationes, & authoritates affirmantes, quòd vires curationem demonstrant, & necessario in morborum curatione consideratur. Pro faciliori harum obiectionum responsione pręmittimus primo declarandū quomodo tēperies, & vires in essentia simul sunt, & qualiter inuicem distinguantur, penes substantiæ accidentisq; rationem: ex quorum notitia clare innotescet qualis sit indicatio vniuscuiusq; horum, & virium, & temperaturæ: deinceps quædam nobis pręponemus notanda pro horum omnium argumentorum solutione: sed prius, vt temperies à viribus seiungatur, explicemus.

Virium

Virium Temperieiq; discrimen. Cap. XI.

TEMPERAMENTVM Apud antiquiores medicos duobus modis consideratur: Vno modo secundũ propriã substantiam, & essentiã: quam nos & materiã, & formam simul nominamus; formam scilicet materiã informantem, & materiam ipsam formatam: quã multi compositum nuncupant: ex qua quidem substantia, & essentia aut effluunt, aut ab agente educuntur vires, & facultates animatum corpus moderantes, & gubernantes; donec ipsum superstes, & viuum existit: & sic essentialiter temperamentum consideratum, idem cum viribus, & facultatibus facimus, quando subiectiuè & fundamentaliter idem sunt: neq; enim vires à tẽperamenti essentia: neq; temperamẽti essentia à viribus seiungi possunt, quatenus simul subsistunt, & viuunt. Vires nanq; & temperies sic sumptæ, substantiæ sunt, & hoc aliquid significant, non suscipientes magis & minus, vt cæteræ substantiæ; & cum vnum, & idem numero existant, contrariorum sunt susceptiuæ: de quo quidẽ temperamento loquutus fuit Gal. lib. pri. de elementis; vbi cõtra philoso. inuehit, dicens, tẽperamentũ ex quatuor primorum corporum perfecta mixtura constare: nõ ex qualitatibus solis per mixtis, vt Arist. existimauit, sed etiã ex corporeis substãtijs inuicem coeuntibus; quæ mistio, & crasis congrua ad obeundas actiones efficitur: De hoc eodem temperamẽto in lib. de natura humana sermonem habuit Hippoc. dũ dixit: Nisi calidũ cum frigido, & siccũ cũ humido mediocriter, mutuo, & ęqualiter se habuerit; nec alterũ alteri plurimũ prȩualeat; nulla vnq̃ generatio fieri poterit: & de hac profecto crasi intellexit philo. cũ dicit: est itaq; mistio & crasis in ijs, quæ suapte natura subsistere possunt; quare videntur denuo segregari posse. Alex. vero cap. de mixtione sic habet. Est itaq; mistio, & crasis in ijs, quæ suapte

natura ſubſiſtere poſſunt. Quare videtur denuo ſegregari poſſe, quæ miſta ſunt, quoniã ex talibus cõſtant. Quod ſi nihil aliud pręter ſubſtantiã ſubſiſtere poteſt, ſubſtantiarũ certe miſtio erit, & craſis. Conſideratur & altero modo à Medicis temperies, penes differentias primarum contrariarum qualitatũ ipſam cõſtituentium in factione miſti, & generati: hoc quippe accidentale eſſe ab agentibus, & patientibus qualitatibus conſequitur; & qualitas, diſpoſitio, habitusue nominatur: de qua quidem Auic. prima ſen primi lib. doct. 3. cap. pri. ita ſcriptum reliquit. Temperies eſt qualitas, quæ ex actione ad inuicem & paſſione contrariarum qualitatum in elementis inuentarum: quarum partes ad tantam paruitatem redactæ ſunt, vt cuiuſq; earum plurimum contingat, plurimum alterius prouenit: Cum enim ad inuicem agunt, & patiuntur ſuis virtutibus, accidit ab earum ſumma, qualitas, in toto earum ſimilis, quæ eſt temperies: & de hac temperatura loquitur Gal. lib. primo de elementis ad finem, vbi ait; Temperaturam ſolis qualitatibus agentibus viciſſim, ac patientibus fieri Ariſt. exiſtimauit: de hac quidẽ accidentali temperie ipſe ſermonem habet in lib. aphor. 3. com. 2. & com. 16. idem 5. aphor. com 62. Temperaturæ ſunt nouem; vna optima, octo vitioſe: & quarto aphoriſ. com. 39. temperies naturalis eſt ſanitas: & lib. ſecundo de naturalibus facultatibus, temperies, & intemperies contrariæ ſunt, & ſe ſe mutuo expellunt. Pręterea tẽperies hęc prout differentiam primarum qualitatum dicit, aut calidam, aut frigidam, aut humidam, aut ſiccam, aut ex ijs aliquando compoſitam morbificæ cauſſę rationem habet, pręſertim dum concors, conſentienſq; cum morbo affectuq; pręter naturã ipſa extiterit, quod nec de viribus, nec de ſubſtantiali temperie contingit dicere. Item lib. ſecundo de temperamentis: intemperies alia ſanitatis; alia morbi eſt intemperies: Morbi intemperies,

peries, quæ à media temperie longissime abest, sanitatis quæ paulum: & lib. primo de temperamentis, qualitas aliqua in ipsa temperatura si exuperet, intemperies; si amplius, morbus, si plurimum, mors est: & lib. 5. de sani tate tuenda: Intẽperies, quæ inter sanitatis limites sunt, emendandæ, nempè contrarijs, si in otio sunt; similibus, si in negotio: & 11. meth. cap. 3. vbi ait, Qualitatem vero ex ipsa temperie indicari: consimilis vero qualitas in conseruatiua; in curatiua vero indicatione contraria sem per indicatur qualitas, quãm obrem iuste asserimus, quod temperamentum quod 9. methodi cap. 14. alterum cu rationis caput constituit, accidentale, & non substantiale intelligit temperamentum, quando ipsum sit, quod cu rationis metrum, & mensura dicitur, vt infra proximo cap. dicemus.

Temperies vt corporis accidens, & constitutio, principium curationem edocens statuitur. Cap. XII.

ANIMATI Autem corporis constitutio, & similarium & dissimilarium partium, atq; harum vtrarumq, compaginis æque primo in temperatam, & in intẽperatam diuiditur, vti in suas oppositas differentias, immediate, oppositas constituentes speties; temperata inq̃ sanitatem; intemperata vero morbum constituit. Temperies itaq; quem alio nomine æqualitas dicitur, propria sanitatis constitutiua est differentia, ac eius terminos à morbi terminis distinguit, & cum positiua res sit, ac perfecte mediocritatis rationem obtineat, extremi imperfecti, intemperiei scilicet, ac morbi, priuatiui rationem habentis, vt regula & norma se habet: Intemperies nanq; quam & inęqualitatem alias dicimus, morbi constitutiua differentia, ipsum formans, & à sanitate seiungens; cum

immoderati,

immoderati,& priuatiui spetiem gerat; ad moderatā perfectamq; positiuam temperiem, vti ad sui mensuram, & regulam, redigitur. Temperatum autem omnino est, inquit Gal. lib. primo de tēperamentis, quod in vtroq; contrariorū genere medium exquisitū est; Tēperatū etiā intelligimus, nō id solū, quod absolute, & ad vnguē medium est, sed & quod secundū iustitiā, & in proprio genere tale existit; quod suā functionē bene,& citra reprehensionem obit: At pręter hoc quoq; tēperatum id omne nos dicimus, quod intra est salubris temperiei, ęqualitatisq; latitudinem; quæ in satis amplā extenditur; dum scilicet solitas,consuetasq; actiones agere posit. Hoc profecto temperatū, & medium, & æquale, & rectum iuxta philo. sententiā 2. de anima nominabimus: Vbi dixit, quod rectum est Iudex sui, & obliqui: sui nanq; est regula rectū: nam suis rectis, certisq; lineis clausum, recte, certeq; metitur: similiter & tēperatum sui regula nominatur, nam suis certis moderationis terminis perfinitū, inde certam sui mensurā recipit: est insuper rectū, & moderatū, & obliqui, & immoderati mēsura qua metiuntur. Vt vero innotescat qualiter hęc ipsa dimetiātur; prius quomomo obliquū, intēperatumq; euadant, exponemus. Obliquum autē dicunt, quod à rectitudine ad tortū quouis modo progreditur: Ita & intēperatum, & inæquale; quod à medio,& ab æqualitate ad extremū, quauis via,& mutatione procedit. Extremū autē vocamus & parum,& nimis,& excessum,& defectū. Recessus itaq; à recto, & medio; vt hęc ipsa producit, & facit; ita mēsurat,& terminat: Eatenus enim obliquum, & intemperatum dicitur; quatenus à recto, & temperato discedit: & quanto maior, aut minor est recessus; tanto maior, aut minor est obliquitas, aut intemperies: Penes enim medij, & recti distantiam, ipsa mensurātur, & terminantur: Et vt rectum, & medium est terminus, & ratio mensurandi recessum ad ex-

tremum

tremum, & tortuosum : ita quoq; idem est terminus,& ratio mensurandi, & terminandi eorumdem regressum, à tortuoso scilicet, & extremo ad rectum, & medium; cum idem sit de vtroq; iudicium. Accidentalis itaq; tẽpe ries, quam temperatam animantis constitutionem nomi nauimus; sanitatis formalis est differentia,& vicẽ formę gerit, ipsam constituens, atq; à morbo distinguens; estq; mensura, & terminus; mẽsura qua morbi progressus men surantur : terminus à quo morbus exoritur fiens; & in quem dum curatur, finitur: Merito igitur hęc temperies, seu æqualitas, prout sanitas & medium existit, principiũ curationem decernens, ac terminus terminans statuitur; & inter curationem docentia capita coordinatur; cum sit regula & ratio recessus ab ipsa,& ad eandem regressus; malarum inq̃ intemperierum, & earumdem curatio num: Quod de substantiali temperie dicere non contingit: quoniam nec differentiæ, nec termini decernentis, terminantisq; rationem habeat,sed verius sit sanitatis & ęgritudinis substantiale commune subiectum, quod indifferenter modo vnum,modo alterum suscipiat; licet fœlicius,longiusq; sanitatẽ,quam morbum recipiat: atq; inde sana, ęgraq; illa donominantur. Cũ igitur substan tialis temperies, ac vires sanitas formaliter non sit; nec possit esse: nec termini ac mensuræ rationẽ habeat, qua morbi progressus mensurantur; consequenter etiam nec mensura, & regula malarum intemperierum,& earundẽ curationum esse poterit: Quare nec inter capita curatio nem docentia recenseri debet: quando terminus discernens, ac ratio terminandi morbum, & eius curationem istud principium constituat: sic enim primo argumento satisfactum esse putamus. Nec enim refert quod vires,& temperies pariter secundum naturam sint, & dicantur: quoniam,vti retulimus, ipsę diuersæ sunt: & vt diuersæ, ita & diuersas pariunt indicationes,& diuersa cõstituunt

principia: Vires nanq; & temperies, quæ substantiæ sunt: aliæ profecto existunt à temperiebus: quæ qualitates, dispositionesq; nominantur: quoniam substantiæ in penetralibus naturæ intimis reconditæ sunt; qualitates vero circumambientes, vt tegmina pręcludentia illas custodiunt, & seruant. Differunt itaq; primo vt substantia, & accidens; Postea vt custoditum, & custodiens, & conseruatum, & conseruans: vt igitur hę temperies differrentes: ita & diuersa sunt indicantia principia, & diuersas faciunt indicantiones: Vires enim & substantialis temperies, vt quid intimius in arcanis naturæ seruatũ, alimentũ, & sui dumtaxat cõseruationẽ in omni naturæ statu demonstrat: neq; enim morbũ, neq; curationẽ mẽsurare, terminareq; habet; cum non sit horum terminus & mensura: sed potius subiectum, quod alternatim sanitatem, & ęgritudinem semper suscipit: perpetuo nanq; vires sanæ, aut ęgræ reperiuntur: neq; absq; passionibus his, vsq̃ cernuntur; licet fęlicius, naturaliusq; sub sanitate, quam sub ęgritudine per sistant; proinde diutius sub illa reperiuntur: quod enim est sanitatis susceptiuum, nõ mensura, sed mensuram continere dicitur. Altera vero temperies, quæ & dispositio, passioue, & inter qualitatis species recensetur, secus profecto se habet; nam & si ipsa etiam perpetuo sui custodiam ostendat: id tamen duplici via; dupliciq; nomine agit, iuxta duos suos status: dum enim salubris existit, similem familiaremq; alimenti qualitatem indicat pro sui custodia; dum vero in insalubri consideratur statu, sui tutelam & securitatem declarat, pręscribendo, mensurandoq; iuste, & morbum, & eius curationem, vti supra retulimus. Concludimus tandem quod temperies, quę pro sanitate, & non pro viribus supponit; cum habeat rationem termini, & mensuræ tum morbi, tum curationis, alterum à medicis indicans curatiuũ principium verè cõstituitur. Quod vero de Temperamento, contemplatione morbi

ne morbi ſimilarium partium diximus; quod principiũ curationem terminans ſtatuitur. illud idem dicimus de æqualitate compoſitionis, vnitatiſq; partium ratione morbi inſtrumentalis, & ratione morbi communis, ſolutæ inquam vnitatis; quod æque hae æqualitates principia eorundem morborum curationem terminantia ſtatuuntur: ſicut tẽperaturæ in ſimilaribus morbis principia cõſtituta fuere: viuentis nanq; corporis conſtitutio, vt in tẽperatam, & in intemperatam ratione ſimilarium partium diuiditur; ſic & reſpectu organicarum in bene conſtitutam, & male conſtitutam partitur; pariter reſpectu continuitatis, cõtiguitatiſq; partium, in æqualem, in inæqualemq; compaginem, ſecatur: has vero æqualitates omnes, & ſimilarium diſſimilariumq; partium, atq; harum vtriuſq; quæ genericæ conſtitutionis corporeæ primæ ſpeties traduntur eſſe, nomine ſtatus ſecundum naturam Antiquiores Medici & Galenus conſueuerunt nominare: quẽ ſtatum ſecundum naturam, vniuerſale principium morborum omnium curationem definiens, cõſtituerunt, & inter prima curationem docentia capita ordinarunt. & de his hactenus.

Notanda pro pręcedentium argumentorum ſolutione. Cap. XIII.

PRIMVM Notamus ex Galen. doctrina 9. meth. cap. 14. quod tria tantum per ſe primo curationem indicantia capita numerãtur: Morbus ſcilicet temperies, & aer ambiens: Morbus vna cum cauſſis, & ſymptomatibus, cum ſint res nocuæ, & inimicæ corpori noſtro primo & per ſe ſui ablationem, & curationem ſimpliciter demonſtrant: Temperamentum vero, ſeu æqualitas cum terminus, menſuraq; morbi ſit: ipſum etenim, vti diximus, intemperiem inæqualitatemq; omnem pręter natu-

 ram

ram mensurat, & terminat: Vt terminans etiã ac mensu rans, rectam, certamq; curationẽ per se primo indicare asseueratur: Ambiens aer tertium per se indicans dicitur, vt perennis, ineuitabilisq; caussa, aut salubris, seu morbosa, salubriter insalubriterue agens, grauiorem leuioremq; curationem demonstrans. Sed notandum est, quod vires primo, & per se, sui custodiam indicant, & tutelam, & prima omnium indicationum nominatur: secundario & per accidens morbi curationem demonstrant. Primam huius notandi partẽ 9. meth. cap. 13. explanat Gal. cum in quit; Maxima igitur dignitas ipsarũ est virium: quãdo viue re ipsum nobis ex harũ custodia cõstat; vt pote cũ vitã, aut ipsas esse vires, aut earũ actiones, sit necesse: at vita ipsa nihil esse prius in animantis corpore potest; propterea quod nec sanos esse citra vitam licet. Virtus ergo omniũ prima custo diẽda hominibus est: Mox declarat, qualiter duobus modis ipsa custoditur, dicens; seruabitur autẽ, si nec eius substãtia inaniatur, nec tanta alteratione alteretur, vt ea corruptioni sit propinqua: atq; huius custodiæ pars est, vbi vel temperiem ipsam pręsentem seruamus, vel absentem induci mus. Custoditur nempè virtus, inquit Gal. alimenti pręsentia: alioquin per eius absentiam marcescit, tabescitue: Conseruatur insuper pręcauendo eam à fortibus alteran tibus, & corrumpentibus. Ad eius quoq; custodiam per tinet, addit, si temperiem, quæ vires quasi velo tegit, inuoluitq; vt inuolucrum & tegmen conseruans, talem qualẽ esse oportet seruauerimus: aut si talis non extiterit, ad talem reduxerimus. Virtus itaq; seruatur alimen ti pręsentia, ne inaniatur; & pręseruatione à corrumpen tibus rebus, & proficuæ temperiei conseruatione, atq; amissæ recuperatione. Alteram notandi partem ibidem declarat Gal. dum ait. Prima igitur omnium indicatio est, quæ à virtute sumitur: verum non sic prima, vt quæ curationẽ doceat; cum ex numero curatricum indica-

tionum

tionum non sit: Verum (vt ita dixerim) vitalium, siue quæ ad vitæ custodiam pertinent: nam neq; vt valeamus; neq; vt à morbis vendicemur, ab ea quicq̃ primum de sumimus, sed vt viuamus: Additum autem est in sermone illud; primum; quòd ex accidenti aliquando virtutis roboratio ad affectus curationem conducit. Hactenus Gal. iam itaq; supra retulimus, quemadmodum virtus custoditur alimenti prçsentia, & corrumpentium caussarum remotione, & vtilis temperiei seruatione, atq; deperditæ reparatione: His nempe quatuor modis perpetuo virtus suum esse protrahit, & defendit. Cum autẽ cõtigerit, quod ipsa alterãtibus, corrumpẽtibusq; morbosis affectibus subijciatur; tunc pro sui custodia, & tutela primo (si valida fortisq; extiterit) illos alterat, cõcoquit, permutat vtilesq; reddit, & hoc, sicut diximus, sui intuitu primo agit; deinceps pro affectuũ prçternaturaliũ curatione, & amotione; veluti per accidens, & secundaria intẽtione. & hac de caussa dicebat Gal. quòd viriũ fortitudo ex accidẽti aliquãdo ad affectus curationẽ cõducit; sicut 11. meth. cap. 9. hoc ipsum exponens, repetit. quòd viriũ excitatio, corroboratioq; semiputridos, semimalosq; humores cõcoquit, digerit, corrigitq; ; pro sui inquã custodia primo, secundario, & ex accidenti pro morbosi affectus sanatione, & hoc nõ semper (ibidem dicit Gal.) sed aliquando cõsequimur. Concludimus igitur quod vires in actu curatiuo, siue validæ, siue imbecilles fuerint, dum fortia medicamenta aut admittunt, aut moderãtur, siue prohibent, quicquid ratione alterantis, euacuantisq; medicaminis molitur; id omne sui custodiæ gratia primo operatur, secundario propter morbi curationem. Tertium notandum, vires & si secundario, & per accidens ad morborum curationẽ faciunt: necessario tamen in ipsa expetuntur; propterea quod ad prçsidiorum inuentionẽ conducunt; vt 9 meth. cap. 7. ratiocinatur Gal. dum ait: Quicquid ad auxilio-

rum inuentiones quomodolibet conducit, id fatendum est ad curationem esse necessarium; At vires huiusmodi sunt: vires igitur ad morborum curationem necessario requiruntur: sunt etenim necessario requisitæ, & si non per se curationem demonstrent; nam aliquando ommittuntur, & negliguntur; vt in salubribus, & dum leuia, & facilia administrantur medicamina: nihilominus pręsentes semper in curationibus sunt,& quicquid agitur, finaliter earundem gratia agitur: & si non immediate; mediate tamen ad pręsidiorum inuentionem faciunt. Et si enim vires (addit Gal.) aliquando magis, aliquando minus,in curationibus necessariæ visuntur: semper tamen ad curationem, & auxiliorum inuentionem conferunt; siue validæ, siue imbecilles fuerint. Nam cum validæ extiterint; & magnum exposcit morbus remedium; si absq; timore,& peccato illud admittant,& tollerant, tunc suo modo, vt permittentes, & tollerantes ad remediorum curationem conducunt; si vero imbecilles sint, & magnum à morbo expetitum remedium renuant,pertimescantq; ; tunc aut illud moderantur, aut eo prętermisso, alterum eligitur, & offertur, quod sine timore & offensione suscipitur, vt bene 4. de tuend. sanit. animaduertit Galenus. Quòd si quis,vel propter ætatem, vel timiditatem, sanguinem sibi detrahi negat: huic deijcienda largius aluus est: aut si id quoq; suspectum habeat, alia ratione educendum superuacuum est. Sic igitur virium infirmitas, illud renuens, hoc tollerans remedium, suo modo confert ad remedia inuenienda. Et si enim vires ad curationem necessario concurrant; nō propterea earum necessaria conferentia inter capita curationem indicantia, numeratur: quoniam non primo & per se morborum remotionem sed propter sui ipsarum tutelam illud agunt, & operantur. Quartum notandum ex Galeni doctrina cap. 12. quod vnum dumtaxat per se indicat vnum; nec

vnum

vnum ad plura, diuersiq; generis indicanda assumitur: si quidem vnius vnica est natura: quod nos sic probare ini timur. Natura vna per se vnam motionem habet (quæ motio naturalis dicitur indicatio) & ratio huius, quia vna facultas tantum vnum habet actum: quia suo actui est sua quæq; facultas accomodata: quoniam vnum, & multa simul esse nequeunt: & huius ratio est: quia vna natura est vnius rei: huius vero suprema caussa: quoniam ens & vnum conuertuntur: sic enim constat, quod Gal. inquit, quicquid pro sua natura indicat, id vnum semper indicabit, ceu quod vnam habeat naturã: & id quod indicatur per se, ab vno solo indicatur: nimirum cum & illud vnam naturam habeat, quæ vni indicanti respondeat. Cum igitur indicatio à natura rei sumatur: & vires vnicam dumtaxat viuificam naturam dicant: indicatio itaq;, quæ ab ipsis excipitur, vna erit, vt pote sui custodia: quoniam cum vita viuentibus, bona, iucunda, proficuaq; sit, omnibus modis conseruari indicat, & per iuuantium fruitionem; atq; nocentium ablationem, vt 9. meth. cap. 13. refert Gal. Ergo vires quoq; vnam rem semper indicabunt, vtiq; sui custodiam. Quibus ergo, roget quis, rationibus seruabitur? nempe potissima ratione ex eo, quod ex substantia earum vel inanitum, vel alteratum est corrigendo; secundario ex prohibendis ijs, quæ ipsarum substantiam vacuare, alterare ve possunt: Comprehensa vero inter ea, quæ alterant, breuitatis caussa sint; & quæ earum vnitatem distrahunt. Morbus vero, & ipse consimiliter cum vnam semper lędentem, affli ctantemq; naturã dicat: & indicatio ab eo deprompta, vna erit, nempe sui ablatio: quoniam cum mala, nocua, infestaq; sit, sui remotionem omnibus modis demonstrabit, & per alterationem conuenientem, euacuationemq; atq; huius generis reliqua medicaminum. Quintum notãdum virtus & si sit prima in ordine vitalium indicatio-

num:

num: non tamen est prima in numero curatricum: quoniam curationem non per se primo monstrat, & si necessario per accidens ad ipsam requiratur: nam, vti modo retulimus, virtus per se primo sui tutelam & morbus per se primo sui remotionē demonstrat: vterq; autem vitæ custodiam, vt communem scopum contuetur. Sextum ac vltimum notandum ex Gal. doctrina est 9. meth. cap.10. vbi recenset, quod sanitatis conseruator, & morborum curator, vterq; vitæ custodiam pro communi scopo habent: æqualiter enim ambo vitam custodire intendunt: quoniam, vt superius est dictum, vita sanitatis, ęgritudinisq; subiectum existit, circa quod vicissim hę affectiones versantur: & ideo absq; vita nec seruari sanitas, nec morbus tolli potest; vterq; itaq; idem exoptat, & amat: nam ęger, sicut sanus suas ęgras vires tutari desiderat, & mauult ęgrum esse, quam non esse. At in executionibus pręnominati artifices differunt: quoniam vt bene ibidē notauit Gal. Quod secundæ valetudinis tuendæ gratia geritur, idem statim, & vitam tuetur. At quæ affectum pręternaturam in nobis discutiunt, ea non omnino vitam custodiunt. differentes itaq; admodum sunt, & curātis, & conseruantis medici actiones: nam hę omnes consentiunt ad virium tutelam, & perennitatem seruandam, illæ vero nisi opportuno tēpore, & debita mensura fiant, vires lędunt, & multoties intempestiue, perperamq; exhibitæ è medio hominem tollunt. Hęcq; de suppositis dicta sint.

Argumentorum solutiones. Cap. XIIII.

RELIQVVM Est, pro viribus supra positis, argumentis satisfacere; & primo. Ad primum adductū argumentum quod ait. Vires vniuersam curationē peragunt: qua igitur via curationem perficiunt, eadem & illam

illam indicabunt. Respondemus vires totam perficere curationem, primo sui custodię gratia: secundario morbi expulsionis caussa; quoniam vt in secundo,& quarto notando fuit dictum, ad virtutis custodiam pertinet. alterantes, corrumpentesq; caussas propellere,& pręcauere: istud itaq; pars conseruatricis indicationis habetur. Quādo igitur vires morbum cum suis symptomatibus,& caussis expugnant: tunc proprio intuitu id primo operantur propter sui tutelam: deinceps propter affectuum pręter naturalium amotionem, veluti per accidens, & secundario. Cum igitur vires conseruationis gratia primo curationem moliantur: ita quoq; & conseruatricem primo demonstrabunt indicationem, secundario & per accidens curatiuam. At dices, eadem ratione & temperies, cum & ipsa sit secundum naturam, primo conseruatricē similiter faciet indicationē: Ad hoc respondemus non parem esse rationem; quoniam temperies, & si sit secundū naturam, morbi tamen aliquid habet, vt puta, mensurā, & terminum; & vt terminus, & mensura, rectam, certamq; curatricem morborum indicationē dicit: id quod viribus non contingit: quando morbi nullam rationem habent; sed suam simplicem, puramq; tantum viuificam denotant naturam: secundum quam indicantes, conseruatricem per se primo vnicam indicationem faciunt: nam, vt in quarto notando diximus, vnum dumtaxat per se indicat vnum, licet per accidens, & secundario plura indicare dicatur: huius quoq; ratio afferitur; quando & Conseruantis scopus est vitæ tutela: ac ideo primo indicatur; nam, vt in vltimo notando retulimus, & conseruans,& curans pro communi scopo habent vitæ custodiam. Ad authoritates autem confirmantes Naturam, naturalesq; vires morborum, caussarumq; lędentium curationes cunctas perficere: quoniam perpetuo crudum, putridum, malum, semimalum, semiputridumq; humorem

alterant

alterant, concoquunt, digerunt, & expellunt; ac tandē morbos deuincunt, morbosásq; caussas abijcunt, & sympto mata mitigant. Ad hęc & consimilia alia respondemus, quod & si vires, natura, & calor innatus hęc omnia ne cessario in morborum curatione semper operantur: tamen quia primo, & per se vitæ custodiendæ gratia, & propriæ commoditatis, & non morbi, suarumq; caussa rum, & symptomatum caussa hęc agunt ac ideo conser uatiuam primo, & non curatiuam indicationem facere asseuerantur: secundario vero & per accidens curatiuam agunt indicationem: quare vt in tertio retulimus notan do, vires & si semper & necessario in morborum curatione expetuntur: id tamen secundario & per acidens eue nit, vt in secundo, & quarto etiam exposuimus notando: Cum itaq; vires in morborum curatione vitam primo, non morbum semper contueantur: meritò igitur conser uatiuam primo curatiuam secundario indicationem sem per pariunt; si nanq; vires secundario & per acidens curationem indicant: iure igitur à principijs curationem per se indicantibus seiunguntur. Et si primas in indican do obtinere partes dicantur: non in ordine curatricum, sed vitalium id asseritur, vt in vltimo fuit dictum notan do. Ad id vero, quod inquiunt, vires ad remediorum in uentionem plurimum facere: respondemus sicut supra, non per se, sed secundario id agere. Fuit alterum argu mentum a nobilitate membrorum principalium, atq; ex functionibus vitæ necessarijs assumptum, & ab acuitate, hebetudineq; sensus partium: Nam horum facilitas, difficultasq; patiendi; atq; illorum communis, necessariusq; vsus & actio medicamina, medicationesq; cunctas regulare, moderariq; asserebantur; hoc ipsum etiam naturam pręstare in omni medicatione testatus est Hippo. vbi scriptum reliquit; quod omne nimium est naturæ inimicum. Ad hęc cuncta dicimus, quòd si membrorum

principalium,

principalium, & his deseruientium actio, & munus; atq; sensilium partium acuitas, & hebetudo, medicationes, medicamentaq; moderantur, & regulant: quod hoc ipsum, primo, & per se propter sui custodiam, & tutelam, illa operantur; & non propter morborum curationem, nisi secundario & obliquè; proinde conseruatricem primo, secundario curatricem indicationem faciunt: ac ideo iure hęc excluduntur à tribus primis generibus curationem indicantibus: quæ rectè, & per se, & non obliquè, & per accidens curare demonstrant: sicut in quarto notando exposuimus; quod vnum per se indicat vnum; nec vnum ad plura, diuersiq; generis indicanda assumimus. Ad alterum autem, quod inquiunt membri, & actionis pręstantiam, remedij quantitatem monstrare; dicimus quantitatem morbi per se remedij quantitatem ostendere: membri vero & actionis pręstantia sui custodiæ caussa primo illam pręscribit: secundario morbi quantitati cōsentiens, illam affirmat. Erat altera ratio ex Gal. Hippocratisq; auctoritatibus sumpta: nam Gal. 11. meth. cap. 9. vires scopum, salubris potus aquæ frigidæ in febre ardente cōstituunt: Hippocr. easdem 4. de regimine acutorū morborum scopum venæ sectionem approbantem, reprobantemq; facit. Respōdemus quod aquæ frigidæ potus pręsidium per se primo indicatum est ab adurente febre, quæ calida, & sicca passio existit: huius vero certum contrarium est aqua frigida: Quare & bene 11. meth. dicebat Gal. Ipsius autem febris, prout febris est, aqua frigida semper est remedium. Vires vero, & pręcipue naturales, si validæ fuerint sub ardente febre, tunc frigidā appetunt, & vt salutarem contra febris ardorem propter earundem tutelam, illam recipiunt: si vero imbecilles extiterint, & frigidam pertimescant, & vt lędentem, aut aptā lędere caussam reijciant, huiusmodi caussę reiectio ad vitæ custodiam spectat: Qui nanq; vires lędentia, aut

N prona

prona lędere propellunt; hi primo vitam tutantur; mox mala profugunt lędentia. Ad rationem itaq; dicimus, quod si vires propria authoritate frigidæ potum in febris sanatione admittunt, renuuntue: quod primo ipsorum met gratia, vt incolumes seruentur, id moliuntur, secundario & per acidens febris sanationis caussa; & propterea inter per se curationem indicantia minimè numerantur. Ad Hippoc. autem, qui robur virium in sanguinis missione tertium necessarium scopum facit: qui flobotomiam modo libere admittit, modo moderatur, aliquãdo prorsus prohibet; respondemus quod verus scopus, venæ sectionem indicans, est materialis morbus magnus pręsens, vel futurus: Cuius quidem materia, & humor aut sanguis existit; aut ab eius natura non multum distat; qui quidem inutilis, & vitiosus factus, aut ratione malę qualitatis erodentis, aut alterius consimilis, aut quantitatis, siue molis, siue virtutis: aut vtriusq; ratione; siue sui impetus, motionis, fluxionisq; caussa, omnis huiusmodi in sãguinea massa affectio magnum faciens morbum, aut facere promittens, per se venæ sectionem primo demonstrat: quãdo huiusmodi dispositio vniuersum lędat corpus, & omnes perturbat humores, ac imminens minetur vitæ periculum: Quare magnum exposcit remedium; qualis est ipsa flobotomia, quæ & totum corpus, & humores pariter omnes euacuat, ac pręsentaneũ est morbi, materieiq; affectæ auxilium; & de hoc quidem suo loco clarius, fusiusq; dicemus. Robur autem virium, quòd alter sectionis venæ à Gal. scopus recẽsetur, hoc securitatis sui caussa flobotomiam, aut renuit, aut permittit, aut moderatur; quare verius permittens, renuens, & moderans, quã indicans dici meretur: si nanq; vires validæ extiterint; tunc flobotomiam, vt iuuans pręsidium recipiunt: si imbecilles, aut mediocres, tunc aut renuunt, aut moderantur: hęcq; omnia à viribus ipsis aguntur incolumitatis

suæ

suæ gratia primo, secundario propter morbi reiectionē, nam dum morbi vires aggrediuntur; primo ipsę contra morbum amoris sui gratia, vt se tutentur, pugnant; mox odij impulsu ad morbi expugnationem agunt, & multoties eadem pugna vtrunq; finē assequuntur: huiusmodi vero actio, & munus verius conseruantis, quam curantis naturam sapit. Vnde concedens, prohibensq; remedium pro sui tutela indicans virium robur nominamus: & à per se curationem indicantibus excludimus. Nono autem meth. cap. 11. Gal. per alia verba fere idem concludentia, hanc litem dirimit; dum ait. In pręsentia vero illud manifestum fecimus, virtutem vacuantia remedia aliquando citra noxam ferre, vt puta nec adiutam ab his quicq̄, quod sit existimandum; nec vero lęsam; sępe vero magis, minusue tum iuuari, tum lędi: pręterea quoties notabilis illi ex vacuantibus auxilijs noxa incidet; toties patere ipsam quoq; tunc vtile aliquid ad considerandum indicare, æquè vtiq; vt cum manifeste iuuabitur: vbi vero ex his, quæ affectum summouent, nec commodum illi accidit vllum, nec incommodum, ibi veluti inutilis pręteritur. Per hęc etenim verba Gal. nos admonet; quemadmodum vires, quæ secundario curationem docent, & monstrant, prout prohibentes, concedentes, moderantesq; remedia sunt; quod non semper huiusmodi indicare dicuntur: sed solum cum remedium, quod eis offertur, magnum est illis allaturum commodum, seu incommodum; tunc huiusmodi sunt indicantes. Cū vero nihil, aut parum commodi remedium apportat: tunc virium indicatio, vt inutilis negligitur, & pręteritur, sola nanq, lęsionis suspitio, & iuuamenti spes, facit quod virtus, medicamen hoc magis, quam illud admittat, renuatue: Vbi nanq; ipsa iuuamentum, nocumentumue à medicationibus, & euacuationibus, apta nata est suscipere: ibidem certe indicationem facit maiorem, mino-

remuè, secundum quod magis, aut minus apta nata est lędi, seu iuuari. Vbi vero non contingit virtutem lędi, aut iuuari, tunc aut nullam, aut parui momenti indicationem pręstat: proinde & bene Gal. superius 9. citato lib. meth. meden. cap. 7. indicationum differentias, quas virtus prębet, recensens, dicebat. Ego enim (de virtute sermonem habens) sępe maxime esse necessariã aio, sic, vt quæ circa ęgrum administrantur, omnia fermè eius vnius caussa fiunt; Aliquando mediocriter necessaria; aliquando adeo exiguè ad inuenienda remedia conferunt; vt propter exilitatem etiam lateat; alias vero pręter mitti, ac silentio pręteriri, quasi prorsus ex vtiliter considerandis non sit. Hactenus Gal. qui vires ab indicantibus per se curationem excludit: propterea quod secundario & per acidens illam demonstrant: & vt sic etiã nec semper, nec vniformiter; sed contingenter id agunt. Ad argumentũ igitur dicimus, quod si vires inter scopos magna continentes remedia, vt puta flobotomiam, & potum frigidæ connumerantur, non vt principaliter demonstrantes illa indicant; sed secundario & per acidens; idq; differenter, atq; contingenter pręstant. Ad vltimũ argumentum dicimus, quod non propter bonum athletarum habitum venam secamus; aut corpus euacuamus: sed propter redundantes pręsentes humores malum futurum habitum minantes, pręuisionis, & non curationis gratia id molimur: humorum nempè copia, & redundantia quoties adest, magnum futurum morbum pręd icens, venæ sectionem semper postulat; vt futurus magnus pręcaueatur morbus. Sic vtiq; suprapositis argumẽtis, quantum in nobis fuit, satisfactum esse putamus.

Aetas,

Ætas, Sexus, consuetudo, singula corporis temperiem declarant. Cap. XV.

SENIORES, Junioresq; medici omnes Aetatem, Sexum, & consuetudinem temperamenti gratia indicare vniuersim asseuerant: Vt vero istud à rei natura progrediatur, prius qualiter hęc ipsa ad temperiem redigantur; mox quomodo temperiei caussa indicant, perscrutabimur. Ab ętatis itaq; descriptione exordium capientes dicimus, quod ætas est decursus vitæ per ipsius peryodum; à quo varia in animantibus temperamentorum genera sumuntur; vel fortasse, & melius. Viuentium ætas est mensura motionis, & cursus primigenij calidi, & humidi per totum suæ durationis spatium ad frigiditatem siccitatemq; terminantis. Hoc quippe conspiciens Hippocr. dixit, homo primo die, quo nascitur calidissimus, & humidissimus, vltimo sui peryodi die, quo moritur frigidissimus, & siccissimus est. Hunc quidem vniuersum primo geniti nostri calidi cursum in quatuor antiqui diuiserunt quadras: quarum primā adoloscentiam vocarunt: Iuuentutem alteram; Tertiam inclinantem, virilemq; ætatem: vltimo senectutem appellarunt: Sub adolescentia complectimur infantiam, pueritiam, ac pubertatem: Hęc calida est & humida, tum quia à suis ipsorum generationis principijs semine, scilicet & sanguine menstruo, quę calida & humida sunt, haud procul distat, tum quia in hac ipsa ætate sanguis augetur, & crescit: Hancq; veri persimilē faciunt, si temperiem aliquam assequitur, in vltima parte quadræ adoloscentiæ, seu in prima iuuentutis, quam pulchritudinis ætatem dicunt, illam consequitur. Iuuentus calida, & sicca est, sicuti & ęstas, in qua flauabilis viget: calida enim est iuuentus, vt adoloscentia, in hoc differentes quod huius caliditas humori, illius vero siccitati est coniuncta: sicca vero appellatur iuuentus bilis redun-

dantiæ

dantiæ cauſſa; vt ſecundo de temperamentis, & tertio aphoriſmorum teſtatur Galenus. Auicenna autem prima ſen primi cap. tertio & in pueris quidem, & iuuenibus eſt igneitas ęqualis, ſed in pueris plus abundat aeritas, & aequo ſitas: comparatione tamen pueri eſt eius complexio ſicca. virilem autem ætatem ad frigidum, & ſiccum declinare aiunt; & propterea declinantem nuncuparunt; & ſi quæ conſtans ætas fuerit interſtitium, illud dicemus, quod eſt à iuuentute ad declinantem ętatem. Atq; hęc in actiuis temperata dicetur, in paſſiuis parum ad ſiccum labens. In decidente ętate nigra augetur bilis, veluti in Autunno: de hac quippe Hippocr. in primo de victus ratione, ita ſcriptum reliquit. Vir vbi iam corpus eius conſtiterit frigidus, & ſiccus eſt: quod nimirum caloris acceſſus, impetuſue non amplius prępolleat: corpusq; quieſcens augeri deſinat, ac frigidius factum ſit; atq; elapſæ iuuentutis ſiccitas remanet. Hoc idem tertio aphoriſ. com. 3. confirmat Galenus: Et ſi enim iuuentutis, conſiſtentiæq; tempus vtrumq; ſiccum ſit: ſiccius tamen & ratione humoris, & ſolidarum partium conſiſtentiæ tempus exiſtimatur. Senectutem quidem in lib. de humoribus frigidam, & humidam Galenus facit: ſecundo lib. de temperamentis frigidam, & ſiccam dicit eſſe; reprehendens veteres, qui eam frigidam, & humidam fecere. Reſpondemus quod ſenectus duobus ſpectatur modis, vel ratione partium ſolidarum, vel ratione excrementorum: ſi partium ſolidarum reſpectu, frigida & ſicca ſtatuitur: ſi excremẽtorum ratione, frigida, & humida; per ſe enim frigida, & ſicca eſt ſenectus: quia humidum connatum à calore eſt conſumptum: & hac eadem de cauſſa frigida dicitur: nam inſitum humidum eſt caloris innati pabulũ: Quo tempore igitur eſt magna illius humoris copia, erit quoq; magna caloris copia, vt in Adoleſcentia, & iuuentute: Quo autem tempore eſt minima; minimus etiam

erit

erit calor, vt in senecta; frigida itaq; remanet senectus siue viridis, siue media, siue extrema extiterit. Humidã quoq; esse secundo de temperamentis ait Gal. quoniam vndiq; pituita est referta, & vndiq; illam excernit: deficiente nanq; calore, deficit quoq; concoquendi facultas: vnde humiditas excrementitia vndequaq; superfluitat. Cum igitur pituitosa excrementa, quibus senectus opprimitur, frigida, & humida sint: hujus quoq; rei frigidæ contactu, frigidior ipsa euadit. Erit itaq; senectus frigida, sicca, ac humida: & ideo pituitam, & atrambilem in ea redundare aiunt. Vnum animaduertendum ex Gal. doctrina 3. aphoris. 27. vbi scribit, Quòd neq; est vnus omnium certissimus terminus pubertatis propter variam in calore, & frigore temperaturã: calidi enim citius, frigidi tardius pubescunt, id quod & de alijs etiam ętatibus dicimus: Nam sicut nec pubertatis, sic profecto nec iuuentutis, nec inclinantis ętatis, nec senectutis unus certus omnium erit terminus, ob uarias temperamentorum differentias: quod & plenius ultimo cap. eiusdem lib. cõfirmauit: ubi docuit, quod ætates non bene annorum numero distinguntur: sed corporis dispositio est respicienda. Sic quippe ex Auicennæ, Galeni, Hippocratisq; authoritate habemus, quod singula quæq; uiuentium ætas sua peculiari prędita est temperatura. Quod autem sexus temperaturam declaret, docet nos ratio, & Auicennæ atq; Galeni authoritas. Ratio est, quoniam masculus, & fœmina in quibus sexus ratio consistit, in prima nostra corporis fabrica, membrorum tantum principalium caloris, frigorisue conditione distinguntur: quorũ munere genitalia membra aut intro detinentur, aut exterius exiliunt: proinde calida, & frigida eorundem membrorum temperatura, inuicem masculus, & fœmina separantur. Auicenna quidem, de masculi, & fœminæ temperatura hanc profert sententiam prima fen primi cap. 3.

Secundum

Secundum uero diuersitatem complexionum generum fœminę frigidioris existunt complexionis: ideoq; sunt in creatura minores masculis, & sunt humidiores propter frigiditatem cóplexionum, & paucum exercitium, multiplicantur superfluitates, & substantia, carnium earum est laxa. de his eisdem Galenus sermonem facit tertio libro de caussis pulsuum, capite secundo; ubi inquit. Viri enim totum corpus ad perspiratum habent, probè comparatũ, purum, excrementisq; uacuum non compressum: Mulieribus contra arctæ inter uasa regiones sunt; quas adeps, mollisq; caro, atq; excrementa quædam occupant pituitosa; ad hæc spissum est, & male per halitum digerit corpus; propterea coguntur quidam in plerisq; corporũ partibus illaborati, crassi, crudiq; humores. Et his similia 5. aphoris. com. 62. repetit. Ars exercitium, genusq; vitæ, quoniam longum studium, longumq; vsum dicunt, & explicant, proinde cósuetudinem faciunt, & assueta nuncupantur. De cósuetudine enim Galenus secundo libro de motu musculorum, & secundo de temperamentis ita scripsit. Consuetudo vbiq; cum natura conuenit: ob id altera quędam, & acquisititia natura dicta; est quippe vis quędam, & facultas non ingenita quidem, sed vsu ipso comparata: quæ naturæ nostræ proxime est familiaris, vt ea ipsa esse videatur, nisi quod hęc ab externo principio; illa ab interno manauit, hęc profecto semper longo studio, & vsu comparatur: vt secundo aphoris. com. 50. de ciborum consuetudine declarat Galenus. Cibi & potus naturam aduentitiam efficiunt, maxime quidem in ventriculo, cum hoc etiam in alijs partibus, nam & si maxime obtineantur, & transmutentur à corpore; ipsum tamen quodammodo pro sui natura disponunt; ita quod processu temporis multa sit permutatio, ac similitudo nutritorum ad nutrientia: & quod in vsu cibi, & potus euenit; illud idem contingit in reliquorum vsu: Quorũ

longum

longũ ſit ſtudium, & exercitium atq; ars. Quamobrem in pręſentiarum ſic eam lubet deſcribere. Conſuetudo eſt adſcititia temperies ex longis, crebriſq; vniuſcuiuſq; rei, cui vacamus, actionibus comparata; calida, vel frigida, humida, vel ſicca, aut ex his compoſita penes qualitatum differentias ſubiecti artis; circa quod homines laborant, aut differentias generis exſercitij, circa quod longo ſtudio ſe exercent. Quare cõmodiſsime à veteribus dictum eſt, conſuetudinem acquiſititiam eſſe naturam, & temperiem: Vt enim natura (ſecundo lib. de motu muſculorum ait Gal.) munia ipſa ſua abſq; vllo labore, aut moleſtia obit, quin magna potius cum facilitate, ac leuitate: ſic quæ à conſuetudine manant, & facile, & iucunde fiunt. Quamobrem & iuſtè ſcripſit Hippocrates: Qui cõſueti ſolitos labores ferre, & ſi fuerint imbecilliores, & ſenes, non conſuetis, fortibus, atq; iuuenibus facilius ferunt; & quæ ex longo tempore conſueta ſunt, & ſi deteriora ſint insuetis minus moleſtare ſolent: Quinimo tantæ potentiæ, atq; virium eſt conſuetudo, vt non ſolum ciborum malignitatem ipſa ſuperet: ſed (quod magis mirantur) venenorum ipſa pernitiem vincat, atq; venenoſitate ſua ſpoliet. Concludunt itaq; omnes, quod conſuetudo ſit nouus corporis habitus, nouaq; acquiſita natura, & temperies; atq; ea ipſa longe fortior, ac validior priſtina congenita, vt bene in libro de aſſuetudine notat Galenus. Conſuetudo ad exercitia id facit, vt quæ corporis partes exercentur, fortiores ſimul, ac ſolidiores fiant, & proprios motus aliis melius ferre poſsint: id, quod perpetuo veriſsimum eſt, non in ſolis exercitationibus, & motionibus, ſed in omnibus ſimpliciter conſuetis. & de his ſatis.

Ætas, Sexus, & consuetudo, vt temperiei speties ac differentiæ indicationes faciunt. Cap. XVI.

AETAS Itaq; Sexus, & cõsuetudo, vt temperamenti speties, & differentiæ suas perpetuo indicationes prestant: Quamobrem & bene inquiunt, quod vnaqueq; ipsarum, quatenus est res secundum naturam, sui custodiã demonstrat; vt vero natiua, aduentitiaq; temperies dicitur, qua morbus à sanitate distinguitur, & terminatur; tunc medicaminum, medicationumq; terminum declarat; prout vero calida, vel frigida, humida, vel sicca, & vt sic caussa fouens, vel repugnans morbo, faciliorem, difficilioremq; denotat curationem. Sic sexu, & ætate considerata; masculus bilem, pituitam fœmina purgandam indicant. Preterea adoloscentia sanguinem, iuuentus bilem, inclinans ætas atram, senectus pituitam, & atrã bilem euacuandã, ostendunt. Cõsuetudo etiam iuxta proprias speties exercitij, & artis, atq; humoris in ipsis redundantis eodem indicabit modo. De consuetudine autẽ, & ætate quatenus sunt res secundum naturam, quæ similibus custodiri volunt, hanc Hippocr. profert sententiã: Victus humidus febricitantibus omnibus confert, maxime vero pueris, & alijs qui tali victu vti consueuerunt. Vbi Gal. in com. ait, humidioribus vero naturis siue propter ætatem, siue propter consuetudinem nõ contrariã; sed magis affinem seruandam statuit: oportet nanq; naturam eorum fouere per humida. A consuetudine itaq; perinde atq; à natura, & ætate similium indicationem sumere admonet Hippocr. quo quidem in loco aperte docet, eamquæ à consuetudine prebetur, indicationem parem ei esse, quæ ab ætate sumitur. Natura & ætas, cum ex ijs sint, quæ natura nobis insunt, similem sibi victum postulant: Quæ igitur à consuetudine indicatio capitur,

pitur, ſic accipitur, ſicut ea quæ ab ætate; quippe ſerua-re quoq; hanc iubet Hippocr. perinde ac proprium æta tis temperamentum: merito igitur 9. meth. cap. 16. de conſuetudine, & ætate ſic Gal. loquitur, videtur enim nõ ſicut alia quędam exiguam, leuemq; ſed maximam atq; maxime principalem vim habere, vt quæ ſingulorum cor porum naturam oſtendat. De ætate quoq; ibidem ſermonem faciens, inquit, eſt enim ea quoq; vnum quoddã eorum, quæ curationis rationem, per ęgri naturam inter cedentem, indicant; quemadmodum & ætas, ſiquidem ipſa quoq; temperamenti interuentu indicationem pręſtat, veluti ętas puerorum, quę cum humidam, & calidam temperiem habeat, facile digeritur. Quod vero de ætate & cõſuetudine dixere: illud idem de ſexu intellexerunt, cum eadem omnium ſit ratio, & ſingula idem habent iudicium. Sic vtiq; patefecimus quemadmodum ætas, ſexus, & conſuetudo, vt naturales res ſunt, naturaliterq; conſiderãtur, ſui cuſtodiam declarant; prout vero ſpeties differentiaq; temperiei exiſtunt, & conſiderantur (quæ quidem temperies, aequabilitas, ſanitaſq; dicitur, & quæ morbi, medicationiſq; eiuſdem terminus menſuraq; aſſeritur.) Sic quippe ſingulæ tum morbi, tum medicatio nis terminum, menſuramq; dicunt: Et vnaquęque harũ ſuo modo terminus, & menſura, & morbi, & curationis affirmatur. Et ita hae diuerſimode acceptæ curatricis, cõ ſeruatriciſq; indicationis ſcopi iuxta varios earundem cõ ceptus æqualiter conſtituuntur.

Aer ambiens, vt cauſſa ſine qua non, & curatiuam & conſeruatiuam indicationem dicit tum actu, tum potentia. Cap. XVII.

AMBIENS Aer, vt neceſſaria perenniſq; cauſſa

 vitę,

vitę, ineuitabili, interna pariter atq; externa, primo ęqua liter conseruatiuam , curatiuamq; indicationem dictat: secundario earumdem facilitatem, difficultatemq;, seu magnitudinem, & leuitatem dicit: tertio idoneum adhibendi, prohibendiq; remedia tempus ostendit. Primum autem inuestigemus, vt curatiuam, conseruatiuāq; indicationem faciat: mox vt disiunctim necessario illas producat, perquiremus. Aer nanq; vt vitæ ineuitabilis, indeficiensq; caussa, dum salutaris caussæ spetiem gerit, conseruatricem, dum morbificæ curatricem indicationē efficit. Curatio quidem dicitur, inquit Gal. 2. aphoris. non solum morborum; sed & caussarum morbos efficientium : similiter & conseruatio non sanitatis tantum dicitur ; sed & caussarum sanitatem constituentium. Cum igitur Aer ambiens æqualiter rationem effectricis caussæ habeat, & sanitatis, & ęgritudinis, proinde ęqualiter, & curatiuam, & conseruatiuam indicationem faciet. Quod vero disiunctim conseruatiuam , vel curatiuam indicationem aer necessario parturiat, sic nos exponimus, & dicimus. Quod illud omne curatiuā, conseruatiuamue indicationem ęque demonstrat: quod ęque necessario agit ad sanitatis conseruationem, & morbi abolitionem. At ambientis actio & opus huiusmodi est, quod vtrisq; his est ęque necessarium: ęqualis nempe est aeris necesitas in inspirando, & expirando pro sanitate seruanda, atq; pro morbo expugnando; quando sine aeris inspiratione respirationeq; animal siue sanum, siue ægrum extiterit, neutiquam cōsistere potest. Is profecto est ambiens, inquit Gal. sine quo nec tolli morbus, nec teneri sanitas potest, æqualiter igitur ipse vtranq; monstrabit indicationem. Quod vero ambientis actio, & vsus vitæ sit summopere necessarius; & ratione, & Gal. Hippocratisq; authoritatibus comprobamus. Ratio autem est, quoniam vita spiritum pręsentia, & connati calidi temperie seruatur.

Aeris autem pręſentia ſpiritibus pabulum pręſtat,& innato calido temperiem miniſtrat: Hoc quippe Auicenna in ſecunda ſen primi lib. doct. 2. cap. 2. hiſce verbis explicauit. Aer eſt elementum noſtrorum corporum, & ſpirituum: & pręter hoc,etiam eſt quid ſucceſſiue noſtris adueniens ſpiritibus: & eſt cauſſa melioris rationis eorum, non tantum ſicut elementum; ſed ſicut faciens,ideſt temperans. Eſt itaq; aer & calidi innati, & ſpirituum efficiens, & materia: atq; eius pręſentia vita ſeruatur, & abſentia tollitur, vt lib. de flatibus teſtatur Hippoc. vbi aerem vitæ authorem facit: atq; eius tantam dicit eſſe neceſſitatem, vt eo priuatum Animans momento è vita migrare oporteat: Cum ab Aere inſpirando nulla vnquã quies mortalibus dari poſſit,vt ceſſent Aerem attrahere, ac rurſus exhalare: Ac ideo ſpirationem à vita, & vitam à ſpiratione ſeparari non poſſe exiſtimauit Gal. ſexto de locis affectis cap. 4. In lib. autem de Natura humana,ita ſcriptum reliquit. Aeris itaq; occurſus nobis perpetuo neceſſarius eſt, vt qui ad vitam ducendam, pręcipuas ipſe partes agat; ſitq; caloris intimi noſtri (quem natiuum vocamus) optimus moderator, & conſeruator pręcipuus: Sic quippe & authoritatibus & rationibus clarũ fecimus, quam ſit Aeris vſus vitæ neceſſarius. Qualiter vero abſq; ipſo nec morbus auferri, nec ſanitas ſeruari poſſit, cõtemplemur. Cum autem ex iam dictis clarum pateat, quod tantopere Aeris vſus ſit nobis neceſſarius pro vita cuſtodienda; Et vitæ cuſtodia communis ſit ſcopus, & curatiuæ, & conſeruatiuæ indicationis ſimul, vt 9. meth. cap. 10. recenſet Gal. vbi ait, quod enim ſecundæ valetudinis tuendæ gratia geritur,idem ſtatim & vitam tuetur,& quod in morbo curando remedium adhibetur ſi appoſite & tempeſtiue adhibitum ſit,hoc idem cũ morbi curatione vitam etiam ſeruat. Proinde iuſtè aſſerimus Ambientem Aerem vtranq; æque demonſtrare indica-

tionem vt conſeruatiuam, pariter & curatiuam: Ac talẽ eum eſſe, vt ſine ipſo nec ſanitas ſeruari, nec morbus au ferri poſsit, hunc in modum oſtendimus: nam ſi eius pręſentia, & eius opera neceſſaria eſt pro vita ſeruanda, quæ vitæ ſeruatio & curatrici & conſeruatrici intentioni communis exiſtit; qua igitur ratione vitam ſeruat? ita & illã monſtrabit; & vt vitæ cuſtodiam demonſtrat ſub curatrice, conſeruatriceq; intentione detentam; ſic & morbi curatiuam, & ſanitatis cõſeruatiuam indicationem oſtendet: cum, vti modo retulimus, vitæ tutela vtriſq; his indicationibus communis ſit ſcopus. Concludimus itaq: quod aer, & vitæ cuſtoditricem, & ſanitatis conſeruatricem, ac morbi curatricem indicationẽ parit; prout ipſe eſt cauſſa, ſine qua nec vita conſeruari, nec ſanitas defendi, nec aboleri morbus poteſt. Hęc vero cuncta intelliguntur de aeris ſimpliciter vſu cum ſuis diſpoſitionibus omnibus, abſolute ſcilicet cõſiderato; ſine quo nequaquã animantia degere poſſunt: & non de quibuſdam eius alterationibus, diſpoſitionibuſq;, ac earumdem vſu; quæ ad ſalubritatem, inſalubritatemue animantium faciunt, & non ſimpliciter vitam conſpiciunt: ſicuti eſt Aeris vſus abſolute cõſideratus. Aer itaq; ambiens vniuerſale cõmuneq; indicans ſtatuitur principium, non prout ſeparatim determinatè, aut pro ſalubri, aut inſalubri cauſſa ſupponit; ſic nanq; contingenter, & non neceſſario eſt indicans: ſed prout diſiunctim de vtraq; indifferenter dicitur; ſic enim alternatim perenne nos, aut ſalubriter, aut inſalubriter alterat, & permutat actu vel potentia. Ambientẽ autem nos aerem & actu, & potentia indicare dicimus: Actu ille indicat, dũ actu inſpiratus eſt, & factus internus: In potentia vero indicare dicitur, dum circũ ambiens nos aer, non intro attractus, nec internus factus, ſed pronus attractioni, & in potentia propinqua, vt neceſſario attrahatur: Vt igitur in potentia eſt, vt ſit internus;

internus; ita & in potentia indicat: nam *talis qualis est*, & reperitur; talem indicationem pręstat: Vnde & mediate, & immediate indicare quoq; dicere possumus. Aer itaq; ambiens, vt caussa sine qua non, & conseruatiuã, & curatiuam pariter indicationem demonstrat, actu vel potentia. Si nanq; corpus sanum circumambierit, & intra eiusdem corpus attractus, inspiratusq; fuerit; & factus internus & proximus, si concors & amicus sanitati fuerit; illam vt interna proxima caussa actu fouet, & cõseruat, & vt actu conseruat; ita & actu sui conseruationem declarat. Si autem Aer tantum circumambiens fuerit; non intra inspiratus, sed aptus natus, vt inspiretur, si eiusdem condictionis cum sanitate extiterit, illamq; in potentia cõseruauerit, & aptus natus sit seruare; vt in potentia & aptitudine seruat, sic in potentia & aptitudine sui conseruatricem indicationem facit: quod alij mediate indicationem facere dicunt. Huic consimile in morbo & statu preternaturam asserimus: Nam si corpus ægrum circumambiens ambiuerit, illiq; occurrerit; Si intra eiusdẽ corpus inspiratus proxime illi inheruerit, & morbo contrarius inimicusq; fuerit; tunc, vt interna proxima salutaris caussa, actu morbum expugnat, & curat; & vt huiusmodi sui etiam actu conseruatricem indicationem facit, alteram profecto à superiori; nam ille vt bonum conseruans, hic vero vt malum expellens, sui conseruationem dictat. At si non intra immissus inspiratusq; fuerit aer, sed in potentia vt attrahatur, & inspiretur, sic & in potentia sui cõseruatiuam indicationem facit. Si vero aer introinspiratus & attractus, corporis visceribus proxime inheserit; & morbo amicus, adiutorq; extiterit; tunc vt interna proxima morbosa caussa actu morbum efficit, & adauget; & vt huiusmodi sui pręsentaneam actu indicationẽ curatiuam demonstrat: Si autẽ huiusmodi insalubris Aer intra ægrum corpus non immissus, attractusq; fuerit,

sed

ſed extra extiterit, in potentia vt attrahatur & immittatur; tunc qualis eſt in potentia, talem quoq; in potentia ſui curatiuam indicationem declarat; nam vt in potentia & aptitudine morbum efficit; ſeu vt alij inquiunt, mediate; ſic & in potentia, & aptitudine & mediate ſui curationem indicabit: At cum in pręſentiarum inſtitutum ſit, curatiuam tantum indicationem docere, conſeruatricem ſuo loco, & tempori relinquemus, Proinde de curatiua ſolum verba protrahemus; atq; de his hæc hactenus ſint dicta.

Aer ambiens curationem, eamq; vt concors, diſcorſq; à morbo, grauem leuemq; oſtendit, & tertium curatiuæ indicationis caput conſtituitur. Cap. XVIII.

AER Peregrinis impreſſionibus prędıtus, ijs eiſdem animantium corpora perpetuo afficit: Circumfuſi nanq; Aeris ſtatu animalium corpora affici, refert Gal. lib. primo de natura humana: & in arte medic. cap. 85. idem confirmat, dicens. Ab Aere afficitur corpus: quia aut calefit, aut frigeſit, aut exſiccatur, aut humectatur, aut ſecundum horum patitur coniugationem, aut in tota alteratur ſubſtantia. Hoc autem cõtingit propter perpetuum, mutuumq; contactum. Nam, vt eodem libro recenſet Gal. Aerem nos ambientem ſemper attingere eſt neceſſarium; & libro primo de ſanitate tuenda. Aer vnum eorum eſt, quæ extrinſecus accidunt, quod ſeparari à nobis nequaq̃ poteſt; atq; is perpetuo nobis tanq̃ connatus adheret, ſuam conſeruans ſpetiem vt libro 8. de decretis Hippocr. & Platonis ipſe teſtatur, dum ait. Aer ex omnibus elementis ſolus in animalium corporibus iuxta naturam ſuam, tum in reſpirationibus, tum in pulſibus cernitur perſiſtere: Hic nanq; nos circumambiens Aer,

biens Aer, vt continenter intra, extraq; animantium cor pora fertur, intro extraq; eorum viſcera ſpiratur, miſtam & mediam quamdam naturam habet inter ea, quæ inter na ſunt animantium corporibus, & ea quæ externa. Eſt quidem promiſcuæ naturæ, vtramq; posſidens: Vnde & quaſi internus, & non internus; & externus, & non externus dici meretur: Ipſe etenim hac promiſcua, interna, externaq; natura formatus, ſanitatis, ęgritudiniſq; æquè opifex exiſtit. Sed quia curationem in pręſenti tantũ docemus; ideo ipſi ſolum vacantes, dicimus Quod morborum cauſſa effectrix eſt Aer intro perſiſtens, vel qualitatum immoderatione, vel ſubſtantiæ uitio, aut ſubita mutatione: ſi nanq; qualitatis immoderatio intra offenderit; tunc vt intima lędens cauſſa, ſui ablationem indicat; vt futurum pręcaueat morbum. Similiter ſi vitio ſubſtantiæ, aut ſubita mutatione, corpus intra lęſerit; tunc ſui remotionem, vt inſalubris, interna, & nocua cauſſa demonſtrat: & ſi qua alia qualitate intrinſecus cor pus affecerit, oppoſitam perpetuo ſalubrem iuuantem oſtendit: Impurus enim inquinatusq; Aer noxius, paritatem, claritatemq; vt ſalutarem cauſſam, monſtrat; actu vel potentia, vti ſupra retulimus: Agitatus tranquillitatem in qualitatibus: immoderatus earumdem mediocritatem exoptat, & diligit: & ſic pręſidiorum qualitatem indicare aſſeritur. Oſtendit inſuper Aer additamentum alleuiamentumq; morbi, quatenus ſua alteratione, & per mutatione eſt cauſſa illum adaugens, & imminuens: Vnde, & morbi quantitatem deſcribere, ac pręſidij põdus, & menſuram indicare aſſeueratur. Et hac eadem ratione, qua morbum auget, & remittit, atq; eidem ipſi fauet, vel aduerſatur; facilitatem, difficultatemq; ſeu magnitudinem, exiguitatemq; curationis declarat: & hac profecto indicationis ſpetie, tertius curatiuæ indicationis ſcopus conſtituitur. Aer nanq; ſuapte natura cõmunicabilis

P eſt:

est: æquè enim se, & morbo, & naturæ communicat; & vtriq; ęqualiter vim suam impertitur. Qui agens naturalis cum sit, non otiosus semper in omni sua dispositione, nos ad alterum oppositorum alterat. Si itaq; Aer fuerit conditionis consimilis vni morbo, ipsiq; adiumentũ pręstat, maioremq; reddat; indicat alterationem ad oppositum, atq; illam grauiorem, difficilioremq; ostendit: Quod si contrariæ dispositionis extiterit, quod naturæ scilicet foueat, morboq; repugnet, eum ipsumq; deprimat; tunc indicat, vt conseruetur, quod auxilium pręstet ad morbum expugnandum; & sic minorem, leuioremq; curationem declarat. Distinguitur insuper ambientis Aeris indicatio à temperiei, & morbi indicatione: Nam huius indicatio sui simpliciter ablationem dicit: Illius vero terminum, & mensuram pręscribit: Aeris vero illã maiorem, minoremuè, seu faciliorem, difficilioremq; demonstrat. Et si enim hoc idem pręstare temperamentũ, superius exposuimus, non tamen ita efficacius id efficit, sicut ambiens Aer; neq; enim temperamentum sic bene, & efficaciter effectricis caussæ spetiem gerit, veluti ambiens; pręterea & medendi occasionem Aer edocet, vt infra statim dicemus, quod temperamentum minime facit. Iure itaq; Gal. tertium curatiuæ indicationis scopum Aerem cõstituit: Quod de alijs quinq; caussarum generibus, necessario nos alterantibus, nõ contingit dicere: quoniam harum materias, & actiones tum deligere, tum fugere licet: quas autem ambiens pręstat euitare nõ licet; & sicut corporea interna existimatur caussa. Concludimus igitur quod Ambiens Aer vt est peregrinis impressionibus pręditus, est per se tertius curatiuæ indicationis scopus: prout est morbo, & temperamento communis, coadiuuans caussa ineuitabilis, indeffiiciens, interna pariter atq; externa: quæ vt est concors, discorsq; cum morbo, aut temperamento, sui ipsiusmet

cõseruationem, ablationemuè perpetuo dicit, quatenus huic, vel illi iuuamentum pręstat: & sic quoq; vtranq; ipsarum facilem, difficilemq;, seu maiorem, minoremue explicat, & necessario quoq; alternatim semper indicat: nam sicut necessario aut salubriter, aut insalubriter alterat: ita & necessario alternè, aut sui conseruationem, aut sui remotionem demonstrat.

Aer medendi occasionem indicat. Cap. XVIIII.

INDICAT Autem Aer qualitatem, & quantitatē medicationis, & medicaminum, vti retulimus. At prę ter ista, congruum etiam medendi tempus monstrat; sicut & reliquæ internæ corporeæ malæ affectæ caussæ indicantes. Monstrat itaq; aer idoneum tempus adhibendi, inhibendiq; medicamina: si nanq; eius alteratio, & afflictatio pręsens sit, instet, ac vigeat; & nihil adsit quod prohibeat; tunc occasionem agendi, remediumq; adhibendi demonstrat: sed quomodo agendi, medendiq; occasionem inhibeat, quod est scitu dignum, atq; plurimi momenti, perscrutemur. Impedientia autem, ac prohibentia idoneum alterandi, & euacuandi tempus, sunt omnia, quæ vires offendunt, aut nata sunt offendere: Vires nempe pondus medicaminum sustinent, & finis est cuius gratia agimus, & medemur. Quęcunq; igitur talia suspicantur, & iudicantur ne vires lędant, cuncta inter impedientia medendi occasionem numerantur. Omnis itaq; superflua aeris immoderantia aut in qualitate, aut in substantia, aut in mutatione occasionem medendi per fortia alterantia, & euacuantia impedit, & prohibet: quoniam fortes medicationes omnes corpora exagitant: & pręnominati Aeris excessus pariter illa alterant, & vexant. Cum itaq; ęgrotantium vires pręsenti

aeris permutatione permutentur, lędanturq;, & adſit oc casio valida exibendi medicamenta; tunc præſentis Aeris perturbatio, & moleſtia, medendi occaſionem impedit, & ad magis congruum diſtrahit tempus; id, quod iuſte agit, cum adſit timor, ne ægri vires diſſoluantur duplici agitatæ labore & Aeris, & medicamenti: Aeris autem immoderationem omnem ſiue qualitatum, ſiue ſubſtan tiæ, ſiue agitationis ortu, & occaſu magnorum ſyderum; atq; ex eorundem congresſibus, & aſpectibus fieri contin git; id ipſumq; frequentius lunæ, ſoliſq; oppoſitionibus, & coniunctionibus; atq; ex ipſorum etiam quadratis aſpectibus. Hoc autem in ſingulis lunæ cum ſole coniun ctionibus, oppoſitionibus, atq; aſpectibus, & pariter alio rum magnorum ſyderum tam errantium, quam inerran tium licet facile conſpicere. Semper etenim magna cæli Aſtra dum oriuntur, ac occidunt vna cum ſole; ſimulq; coeunt, ac inuicem ſę diuerſis aſpectibus conſpiciunt; ſu pradictas aeris immoderātias parturiunt; atque hae à Me dicis prauæ temporum conſtitutiones ſæpe nominatur. Quæ quidem aereę immoderantiæ, ut internæ corporeę efficientes cauſſæ, morborumq; productrices, dum pręſen tibus ſuperueniunt morbis, tunc temporis magnum expo ſcentibus remedium, medendi occaſionem prohibent; formidandum eſt enim ne ęgri vires deficiant, labāturq; duplici onere grauatæ, & vi ſyderum, & medicaminum violentia. Cum autem nihil horum obſtiterit, cum pręſentia iuuantium, abſentiaq; nocentium, tunc contrarium ſuadet, & medendi tem pus demonſtrat. Atq; huius quoq; for taſſe ratione, quod medendi tempus monſtret, inter capita curationem docentia numeratur.

Dies

Dies creticus agendi occasionem impedit. Cap. XX.

DIES Autem cretici tum indices,tum iudiciales,& ipsi lunæ motibus mensurãtur: Nam & protrahun tur ,& abbreuiantur secundum velocitatẽ, tarditatemq; motus lunæ: Isti nanq; Dies bonam, malamq; crisim efficientes, boni,maliq; euadunt, tum propter huiuscemo di lunæ motum ;tum propter congressus, & aspectus so lis, & aliorum planetarum , maxime in ipso puncto crisis lunæ occursantium. Cum itaq; signati dies isti lunæ motionibus constituantur, & aliorum planetarum aspectibus ad ipsam lunã; vt lunæ motiones cum planetarum aspectibus corpora exagitant : sic & isti dies eadem alteratione prędıti, corpora exagitabunt. Meritò itaq; creti ci dies, sicut & pręnarrati astrorum aspectus, virtutem habent mortalia corpora alterandi, permutandiq;: Qua re vt internæ permutantes, alterantesq; caussæ considerantur, proinde cum morbis occurrunt remedium expo scentibus,vt nouarum exagitationũ authores inter prohi bentia occasionem agendi à medicis recensentur. Quæ igitur horum dierum extant in ęgrotantibus exagitatio nes, efficaciter annuunt non esse noua alia alteratione corpora exagitanda; timendum est enim ne ęgrorum na turæ duas simul validas afflictationes sufferre posfint; pa riterq; timendum est, ne motu contrario, motui naturę nobis ignoto, corpus permutetur.

Obiectiones, quod Aer curationem non indicat. Cap. XXI.

ARGVMENTA Autem,quę in contrarium à iu nioribus obijciuntur, pręcipua hęc sunt. Ambiens nõ curatur, sed solus morbus: Præterea Aer verius habet rationem

rationem remedij indicati, quam rei noxiæ indicantis. Cum itaq; habeat rationem remedij, quod indicatum est: quomodo indicare poterit? Neq; enim idem est indicans, & indicatum; morbus, & præsidium: vt igitur nullum alterum remedium indicat, pariter nec aer indicare dicetur. Erat alterum horum argumentum, vt aer indicat, æqualiter etiam aliæ res nõ naturales indicabunt; cum non sit dissimilitudinis ratio: vt enim contingenter cibus, & potus, motus, & quies, somnus, & vigilia, & reliquæ nõ naturales caussæ salubres, insalubresq; euadunt: sic & aer ambiens. Vltimo, aiunt, multi sunt morbi; quibus nullum vsum præstat aer: quales sunt, qui partes instrumentales affligunt, atq; ijs nihil confert aer. Hæ sunt obiectiones, quibus contra Antiquitus determinata, & sancita inuehuntur. Iis vero omnibus respondere, non erit graue, neq; difficile; si de aere superius declarata, vera esse supponemus: Videlicet quòd Ambiens viuẽtibus corporibus perpetuo inhæreat; perpetuoq; ea tangat; & vt interna connata caussa naturalis perpetuo alteret: ipse nanq; cõmunis promiscueq; naturę esse dicitur; & quod externę ac internę corporeæ caussæ indifferenter rationẽ habeat; & quod ineuitabiliter etiã ac cõtinenter nos permutat: Vnde semper facilitatẽ, difficultatemq;, & grauitatem, & exiguitatẽ permutationis, & sanitatis ostendit; Atq; vna cum his adhibendi, prohibendiq; medicamina etiam tempus connotat. Ex istis vtiq; differentijs, quæ aeri, & non suis consocijs nõ naturalibus caussis accidunt, facile obiecta cuncta diluentur.

Obiectionum solutiones. Cap. XXII.

PRIMVM Autem dicimus, iuxta superius enarrata, quemadmodum aer, secundum plures suæ considerationis species, plures etiam indicationis species producit: mox ad argumentum respondemus: Aer nanq; cõ-

sideratur

ſideratur primo penes eius materiei, & ſubſtantiæ vſum; vt eſt vitæ ſummopere neceſſarius; & vt eam conſeruat: ita & illam indicat, & vitalem facit indicationem. Con ſideratur & aer penes accidẽtales ſuas diſpoſitiones, prout determinate aut ſanitati, aut ægritudini adiumentum præſtat, & ſic vt huius, vel illius cauſſa, hanc vel illam in dicationem facit: vt ſalutaris nanq; cauſſa determinate ſa nitatem conſeruans, determinate eius conſeruationem in dicat; vt vero inſalubris cauſſa determinate morbum efficiens; determinate quoq; eiuſdem curationem demonſtrat. Cõſideratur & vſus aeris cõparatiue, penes ſingulam vtriuſq; harum indicationũ contẽplationẽ ſecundũ quod magis, aut minus eſt concors ſanitati; aut magis, aut mi nus eſt concors ægritudini: Prout nanq; magis aut minus ſanitati fouet: ſic facilitatem, difficultatemq; conſer uationis monſtrat: Vt vero magis, aut minus ægritudinẽ fouet; ſic grauiorem, leuioremq; curationem oſtendit. Conſideratur & vltimo aer; vt eius alteratio, & exagitatio vrget, & viget, tunc tempus adhibendi, prohibendiq; medicamina ſuadet, vti ſupra retulimus; ſic vtiq; aer ſecundum plures ſuæ cõſiderationis differentias ſumptus, plures differentes indicationis ſpeties parit. Ad argumen ta autem redeuntes dicimus, quod non ſolum morbus; ſed & eius interna cauſſa curationem recipit ex Gal: doctrina, ſecundo aphoriſmorum, aphor. 22. vbi ait. Cu rationem igitur eſſe non ſolum morborum, ſed & cauſſarum morbos efficientium; nõ ſolum enim morbi, ſed & cauſſæ quæ morbos efficiunt curantur per contraria; & nomem curationis ad præuiſionem extenditur. Cum igitur aer, vt interna morbi cauſſa noxia, conſideretur, inceſſanter lædens, aut apta lædere, ſui abſciſionem, & curationem indicat. Ad rationem argumentum confirmantem, dum ait: Aer verius habet rationem remedij indicati, & iuuantis quam noxiæ cauſſæ indicantis. Reſpõ-

demus

demus quod aer communem habet naturam, & cum rebus corporeis internis, & cum externis; proinde mediæ mistęq; naturæ dicitur, internæ scilicet & externæ: Et hæ inuicem (vt diuersæ Aeris partes) numero, & loco sunt differentes: & vt numero & loco differunt; ita & dispositione, & facultate differentes sunt actu, vel potentia: Nam si consimilis dispositionis, & facultatis circumambiens aer actu reperiatur: potẽtia tamen facile dissimilis erit, cũ sui natura facile alieno termino terminetur, facile quoq; ad nouas, & contrarias formas permutetur. Cum igitur aer vt internus, & externus in animantiũ corporibus sit, dum internus est, aut interni rationem possidet, & sua dispositione, & facultate nocet; tunc, vt interna insalubris caussa noxia, sui remontionem indicat; & vt huiusmodi semper est indicans, & numq; indicatum; quatenus vero externus est facultate, & dispositione vtilis, ac salutaris, actu vel potentia, vti retulimus, tunc, vt huiusmodi semper est indicatum, remedij rationẽ habens, & nullatenus est indicans: & sic vana est illatio, quod idem sit indicans, & indicatum; idem morbus, & remedium: quoniam apud nos hęc semper etiam differunt. Nec decipimur quod internus, & externus aer actu eiusdem sint conditionis: quando potentia facile euadunt contrarij, & differentes: In potentia cõtrarius, differensq; ambiens erit, dum instrumento, ingenioq; aliquo talis redditur, & fit; cum aptus pronusq; sit ad omnem mutationem mutari: Actu vero contrarius, differensq; extiterit, dum loci, aerisq; mutatione talis actu inquiritur, & inuenitur. Ad cõfirmationem vero, dum aiunt, sicut nullũ aliud remediũ indicat: sic nec aer ipse indicare poterit. Dicimus falsum esse, nusq; remediũ indicare posse; nã in super purgationibus, & consimilibus alterationibus, vbi medicamen effrenitat, morbosaq; euadit caussa; tunc curationem, correctionemq; indicat; similiter si imminutũ

fuerit,

fuerit, nec in integra exibetur dosi; tunc suum indicat complementum, vt sit par morbo, ac ipsum euincere valeat: solum itaq; remedium, quod iuste est compar morbo, ac ipsum euincit, est tantum indicatũ, & nusq; indicabit. Fuit tertium argumentum vt aer ambiens indicat, pariter res aliæ non naturales indicare dicentur; cum nulla sit dissimilitudinis ratio; sed omnes ęquali fortuna mortalia corpora necessario alterent. Ad istud dicimus, quod ex superius dictis patet solutio, & modo eam repetimus; tres dissimilitudinis rationes assignantes: Prima quod actio, & opera aeris continua, indeficiensq; existit propter continuam mutuã inhęsionem, & adherentiam: Aliarum vero secundum tempus, & intermittens. Secunda dissimilitudo dicitur, quod aeris vsus ineuitabilis est; nec in potestate est nostra illum euitare: Aliarum vero vsum tum eligere, tum fugere licet. Tertia dissimilitudo est: quoniam aliæ res nõ naturales, certam, & propriam habent naturam, & non promiscuã, & mediam, sic quod internæ, externæq; res animati corporis dicantur · sicut de ambiente aere contingit dicere: Ad illud vero, quod inquiunt, quod contingenter, & nõ necessario indicationem facit: propterea quod cõtingenter, & non necessario hanc, vel illam qualitatem suscipit, tum pro vitæ custodia, tum pro morbi ablatione. Huic satisfacimus, quod sicut numerus contingenter est par, contingenterq; etiam est impar · necessario tamen est par, vel impar: sic aeris indicatio, contingenter est conseruatiua, contingenter etiam est curatiua: Alternatim vero curatiua, vel conseruatiua semper est necessariò: quoniam vt aer vicissim vel morbum, vel naturam necessario semper cõspicit, & fouet: ita & horum vtriusq; indicationem alternatim necessario semper ostendit. Et si enim aer contingenter curatiuam, conseruatiuamue indicationem monstret: vtriusq; tamen harum necessario

Q facili-

facilitatem, difficultatemue; seu grauitatem, vel leuitatē dicit, cum vtranq; necessario aut salubriter, aut insalubriter, seu amice, inimiceue conspiciat: Pręterea vsus inspirationis, & respirationis aeris continuus, necessariusq; est pro vita conseruanda; continua vtiq; atq; necessaria erit eius indicatio vitam demonstrans. At pręter vitalis indicationis necessitatem, circumambiens aer dum conseruatiuam, aut curatiuam conspicit indicationem, semper vtranq; ipsarum sub ratione difficultatis, facilitatisq; seu sub magnitudinis, exiguitatisq; ratione, illas contuetur. Addimus etiam quod dum vtriusq; harum indicationum vigeat, ac instet actio, & alteratio, semper agendi tempus ostendit; si non adsit, quod prohibeat. Erat vltima argumentatio: Quoniam multi sunt morbi: quibus nullum vsum pręstat aer: quales sunt partes instrumentales affligentes: nam his nihil aer confert. Non recte igitur principium commune curatiuarum indicationum statuetur. Ad hoc respondemus, quod aer, quatenus consideratur vt interna corporea caussa, (quæ sua qualitate, & quantitate, aut his ambabus corpus lędit, morbū procreando) vt indifferenter illum in intēperie, in cōpositione, & in vnitatis solutione producere potest; & vt eum producit, & aptus est producere; ita & illud indicat, & aptus natus est indicare: Et si aliquos ex his non immediate conspicit: mediate tamen, ac necessario illos contemplatur; & vt naturale agens, nō ociosum semper agit, & producendo, & indicando, & de his satis.

Vt Quatuor Anni tempora, & regiones ad ambientem redigantur. Cap. XXIII.

QVATVOR Anni tempora medici intelligunt, non modo quatuor solis motiones per singulas quatuor Zodiaci Circuli quadras: Verum etiam quatuor

aeris alterationes, penes primas qualitates, eorumdemq; combinationes ab his, eisdem solis motionibus effectas: Ipsi etenim caliditatem, & humiditatem, seu mauis tem periem ver appellant; caliditatem, & siccitatem, ęstatem: frigiditatem, & siccitatem (seu potius in actiuis temperatam, in passiuis vero ad siccum intēperatam) Autumnum: frigiditatem, & humiditatem, hyemem cōstituunt. His quatuor anni temporibus, & quatuor primarum qualitatum coniugationibus; regiones, & loca habitabilia sub quacumq; cęli plaga fuerint; correspondent: Quoniam aer illa circumfundens, aut frigidus, & humidus erit; vnde frigida, & humida regio nuncupatur; aut calidus erit, & siccus, quibus regionem denominamus; aut ęqualiter temperatus circumambiens aer extiterit; vnde & temperata regio dicitur; aut in actiuis temperatus, in passiuis ad siccum intemperatus aer reperitur; & consimiliter regio nuncupabitur. Et si enim aer ex quatuor primarum qualitatum coniugationibus, caliditatem, & humiditatem sortiatur; non tamen sic illam per se inseparabiliter assequitur, quin reliquarum etiam particeps esse posit: est etenim aer (vt isti dicunt) ex propria natura idoneus, vt qualitates omnes vicissim recipiat, neq; propria natura aliqua qualitate est prędi tus: sed ea ei vis à natura est cōcessa, vt quauis tali ferè informari possit: eamq; ob caussam modo calidus, modo frigidus, alias humidus; alias siccus sentitur ob commodum vsum viuorum, animaliumq; progredientium secundum opportunitatem hac, vel illa qualitate indigentium. Sic igitur medici pro varietate ægrotantium, varijs quoq; qualitatibus facile aerem alterant.

Ver autem alijs anni temporibus collatum, calidum, & humidum veteres statuerunt: per se, & suapte natura temperatum eum Gal. facit; & ratione accessus solis ad nos, qui non tam longe abest, vt media hyeme; nec ita

vicinus est, vt media æstate. Nec non, & actiuarum, passiuarumq; qualitatum ratione: Talem etenim eum vt plurimum experimur. de quo quidem primo epidem. comme. primo ita Galenus scripsit. Ver in medio ambarum oppositionum est: & in vtraq; oppositione neutrum in vere alteri præstat. sed est ambarum quasi æquilibrium & si alioquin alio modo persentitur: per accidens id contingit, aliorum astrorum euentu, & accidentium horum inferiorum, loci videlicet, atq; situs affectione. Autunnum pariter medici temperatum faciunt, & ratione solis accessus: qui tunc temporis tantum à nobis distat, quantum tempore veris distabat: Temperatum quoq; dicitur ratione actiuarum qualitatum; nam modo calor frigus; modo frigus calorem vincit, vt mistum sit vicissitudine quadam ex calore & frigore: At in passiuis intẽperatus inuenitur siccitatis gratia: Autunni nempe siccitas, quæ ab æstatis calore est comparata, admodum fixa & permanens est, & plurimæ resistentiæ esse dicitur; vnde & inferunt, quod humectandi tempus longius est, quam exiccandi. Quæ igitur est Autunni siccitas à calore acquisita, cum contumax sit, vt ab humore permutetur, pertinax in suo robore ipsa perseuerat, & inde Autunnus siccus euadit, siccusq; denominatur. Huiusce autẽ siccitatis autunni firmæ, stabilisq; permanentiæ causam Auic. caliditatem efficit, quæ longe efficacior est ad exiccandum, quàm humiditas, seu frigiditas ad humectandum. Cum itaq; siccitas caloris effectus efficacior humiditate sit, illamq; vincat; Merito humiditate victa superstes siccitas vt domina persistit, vnde siccus Autunnus efficitur, & nuncupatur: proinde bene Auic. fen secunda primi libr. doct. 2. cap. 3. de naturis temporum sic ait. Neque enim conuersio, quæ fit ad humiditatem propter frigus est sicut conuersio, quæ fit à siccitate propter calorem: Mox addit ideoq; non est dispositio, quæ faciat

remanere

remanere ver in humiditate hyemis; ſicut eſt diſpoſitio, quæ facit remanere Autunnum in ſiccitate æſtatis. Veris enim humiditas temperatur in tanto tempore, propter caliditatem in quanto nō temperatur ſiccitas autunni propter frigiditatem & humiditatem: & videtur quod humectatio iſta, & exiccatio ſimiles ſint operationibus habitus, & priuationis, & non duorum contrariorum operationibus. Exiccatio nanq; in hoc loco non eſt niſi ſubſtantiæ humidæ deſtructio; & humectatio nō eſt ſiccæ ſubſtātiæ deſtructio, ſed ſubſtantiæ humidæ acquiſitio. Cum enim in hoc loco dicimus aerem humidum, & aerem ſiccum, non intelligimus eius formam, neq; eius qualitatem naturalem; imo de hac parum perſcrutamur. Et cum aerem dicimus humidum, non volumus intelligere niſi aerem cui admiſti fuerint vapores multi aquoſi: Aut aerem, cuius conuerſio cum ſpiſſitudine eius fuit ad ſimilitudinem vaporis aquoſi. Et aerem dicimus ſiccum, aerem videlicet ex quo reſolutum fuit, quod de humoribus aquoſis ei erat admiſtum, aut ſe conuertit ad ſimilitudinem ſubſtantiæ ignis propter raritatem; aut cum quo admiſti fuerint terreſtres fumi, qui terræ in ſua ſiccitate ſimilantur hactenus Auic. At ad rem noſtram reuertamur. Hyemem vero frigidam, & humidam medici dicunt: Et ſi forte fortuna Hyems frigida, & ſicca aliquando ſentiatur; hoc in aliquem aſtrorum aſpectum, vel aliquod aliud accidens transferendum erit: ſępius tamen vſu venit, vt frigida & humida ſit. Aeſtatem autē calidam & ſiccam aſſeuerant: & ſi aliquando humidam experiamur: de qua ſcripſit Hippocr. Si ęſtas fuerit humida peſtis generabitur. Reſpondemus ęſtatem ferè ſemper calidam & ſiccā eſſe, & raro humidam, hocq; aliorum ſyderum interuentu contingere, atq; accidentibus horū inferiorum; quæ pluuioſum æſtatis tempus efficere poſſunt. Vnum animaduertendum, hæc quatuor anni tem-

pora,

pora, sicut in commentarijs de natura humana retulimus, non habere essentiam suam à qualitatibus primis, sed à motu corporum superiorũ solis pręsertim. Nam accessu & recessu solis hae tempestates gignuntur; habent vero ab ipsis qualitatibus vt perficiantur certo quodam modo, & inter se distinguãtur. At nunc quæ tẽperata, distemperataq; sit regio exponamus. Regio itaq; tẽperata duobus modis dicitur: Nam aut temperata nominatur, quia in ea perpetuus ver, perpetuaq; est quędam quatuor primarũ qualitatum ęquabilitas, ita vt calor non superet frigus: neq; humor siccitatem, nec contra: Hanc profectò regionis temperiem difficile erit reperire, nisi aut sub ęquatore posita sit, pari ab vtroq; polo interstitio distans, vt refert Auic. aut aliqua sit ex Malace insulis nouiter repertis, vt de Zailon, & samotra asserunt; aut fortassis sub Paradiso Terrestri fœlicius reperitur. Sed istud disquirendum alijs dimittimus: Vel temperata dicetur regio, in qua singula quatuor anni tempora Ver, Estas, Autunnus, & hyems suas ęquabiliter seruat constitutiones, & naturas. Hęc vt Geografi asseuerant in Hemisphério nostro posita est, in medio clymatum terrarum temperatiorem plagam temperatæ zonæ conspiciens inter torridam, & frigidam articam cęli zonam. In altero vero hemisphério consimiliter temperata regio, sita erit in medio septem clymatum terrarum temperatiorem partem temperatæ zonæ intuens inter torridam, & frigidam antarticam cęli zonam. Hę quippe cum ab vtroq; extremo, calido scilicet, & frigido ęquabiliter distent, & ambarum facultatis mediocriter sint participes, ipso iure temperatæ erunt, cęli tantum ratione considerata, cęteris omissis. Huic tẽperatæ regioni proximam faciunt, quæ in actiuis temperata existit, in pasſiuis ad humidum vergit, qualem Italiã aiunt esse: Hęc enim cum sub extrema quarti clymatis parte, & sub quinto, ac principio sexti clymatis sit posita; media

ta; media fere inter ſeptentrionem, & meridiem ad occidentem tendens, mediam profecto plagam temperatæ cęli zonæ, quæ eſt inter torridam, & frigidam articam zonam, obſeruat, & conſpicit; vnde mediocrem inter calorem, & frigus temperiem ſortitur. Et ſi enim inęqualiter, inconſtanterq; ſicut & Autunnus, illam posſideat propter montes illam interſecantes ventis ſemper agitatos, & quoniam maribus plurimum circumfunditur, & magnis fluminibus vndiq; irrigatur, ac aquis, paluſtribus, & lacuſtribus multum inundatur, ad humidum in pasſiuis declinare inquiunt. Diſtemperata autem regio erit, quæ ad frigidum, vel ad calidum, aut ad humidum, vel ſiccum per quatuor anni tempeſtates ſemper vergit, & inclinat. Calidæ itaq; & ęſtuoſæ regiones ab iſtis recenſentur Lybia, Aethiopia, Mauritania vtraq; Cęſarienſis inquam, & Tingnitana, Numidia, Nubia, Trogloditica, & cęterę ad Africã ſitæ. Frigidæ vero regiones ſunt cęltarum, Germanorum, ſitarum, Gothorum, & reliquæ omnes ſeptentrionalibus expoſitæ. Siccisſimæ habentur Syria, atq; Arabia deſerta, atq; petroſa: veluti pręhumidæ Gallia, Celtica, & Belgica, & pleręq; inſulæ in Ocęano ad ſeptentrionem poſitæ, ſicut Orcades, & Hybernia, ac Hylandia. Quod ad locorum temperamentum pertinet, notum eſt omnibus montoſa ędita loca, atq; ad ſeptentrionem vergentia tum frigida, tum flatibus ac ventis expoſita eſſe. Contra vero demisſiora quæ ſunt, & ad meridiem poſita, calidiora, veluti mari, paludibus, & fluminibus proxima humida eſſe, ſicuti ſicca montoſa, ſalebroſa, dura, aſpera, petroſa. De temperato autem loco, & ſitu, hanc Hippoc. in libro de aere, aquis, & locis profert ſentẽtiam. Quæ quidem ad orientem ſolem ſitæ ſunt ciuitates, eas par eſt eſſe ſaluberiores his, quæ ad ſeptentrionem conuerſæ ſunt, & his, quæ ad calidos ventos ſitæ ſunt, etiam ſi ſtadium ſolũ interſit.

Primum

Primũ enim moderatior eſt caliditas,& frigiditas. Deinde aquas, quæ ad ſolis ortus ſunt,omnes ſplendidas eſſe neceſſe eſt, & odoratas,& molles,& amabiles, oriri in hac ciuitate: ſol enim emergens,ac illuſtrans ipſas caſtigat: matutinum enim tempus ipſe aer vt plurimum ſemper occupat; & ciuitas, quæ hoc modo ſita eſt, veri maxime ſimilis eſt, iuxta caliditatis, & frigiditatis moderationẽ: Inde hominum formæ boni coloris ſunt, & magis floridæ; aliaq; bona multa de temperato ſitu, & loco refert Hippocr. vt apud ipſum eſt videre. Sic vtiq; clarum ſecimus quemadmodum anni tempora, & mundi regiones, & loca ad ambientem aerem reducantur: qualiter vero medicatorias indicationes pręſtent, exponamus.

Vt Quatuor Anni tempora, & mundi Regiones ſuas medicatorias prębeant indicationes. Cap. XXIIII.

VER Calidum,& humidum, ſeu potius temperatum, & ſaluberrimum,ac morbis,qui mortem afferunt, minimè proficuum eſt: in eo morbi plurimi paſſioneſq; multæ fiunt, non ob eius temperaturam, quæ bona eſt: ſed eò quod verno tempore corpora laxa,& rara fiunt, humoreſq; vitioſi, qui in profundo corporis erant à partibus principalibus ad externa expelluntur; & multi procreantur morbi longi mitiores his, qui impendebant humoribus in imis partibus retentis: Et ſi enim verno tempore morbi plures fieri poſſint ob ambientis naturam, & ob errata, quæ in victu contingunt: morbi tamen in ipſo proprij fiunt expurgato profundo corporis,vitioſis humoribus ad cutim tranſmiſſis: Hoc etiam tempore, addit Gal. calor ex ambiente aere humores diffundens educit ad cutim, & occultam per totum corpus facit tranſperationem: per quam excernuutur ſuperfluitates:

fluitates: Propterea dicimus, quod in curatiuo actu veris tempus, ea salubria medicamina indicat, quæ salubres in ipsa (ratione sui) genitos morbos deuincere queunt, massamq; sanguineam expurgare: qualia nimirum sunt; quæ à medicis benedicta vocantur auxilia; quæ sine vlla naturæ lęsione morbos expugnant. Ob eandem quoq; dictam rationem quod scilicet veris tepor humores fudit, dissoluitq; & extrorsum à profundo ad cutim reuo cat, fluxibilesq; reddit, & ad purgationem paratos efficit: Antiqui Medici idoneum tempus ver ad purgationes statuunt, sicut 6. aphoris. aphor. 47. recensuit Hippocr. Quibuscumq; venæ sectio, vel purgatio cum medicamen to conuenit, hos vere purgare, vel venam incidere opor tet: Vbi Gal. in com. ait. Purgo igitur ipsum non ve re tantum, sed etiam autunno: id quod in lib. quos & quando purgare oporteat cap. 2. repetit: & Paulus lib. 7. cap. 4. confirmat. Tempus autem purgationis, sin vlla vrget necessitas, vernum maxime, & autunnale idoneū est: Quod autē de autunno isti addunt, est propter eius in calore, & frigore temperiem: quæ licet non sit veri omnino persimilis propter inęqualitatem frigoris, atq; caloris, eiusq; nimiam siccitatem: tamen propter eam, quam retinet temperiem, opportunum illud medici tem pus ad pręseruationem iudicant. Sic igitur de veris tem pore asserimus, quod & curatiuas, & pręseruatiuas suas medendi indicationes prębet. Autunnus vero cum siccus & ex calore & frigore mixtum quoddam ex ambobus, atq; inęquale sit, magna ex parte exitialis est, tabidisq; ma lus: & licet in eo plurimi gignantur morbi: multos tamen propria eius natura peculiares fieri recenset Hippo. Atq; ij qui in autunno fiunt longe alijs periculosiores sunt, tum ob temporis inęqualitatem: tum quia humo res, qui prius ad cutim difflabant, ad interiora impellūtur: & si quæ dispositio tabida in dubio est, addit Gal. ma-

xime hoc tempore deprçhenditur propter frigiditatem, & ſiccitatem, & temperiei inęqualitatem, atq; humorum prauitatem. Cum igitur autunnus ſua inconſtantia, & inęqualitate difficilium, longarumq; ęgritudinũ frequens ſit occaſio; vt eorundem cauſſa, & occaſio, ita valida longa, multotieſq; repetita medicamina monſtrabit; quę morborum difficultatem, & contumaciam ſuperare queant; & pręcipue atrambilem alterantia, & purgantia. Aeſtas eſt tempus calidum, & ſiccum, & hac tempeſtate cum plurimi gignantur morbi ob multa ſui in regimine vitæ peccata commiſſa: proprij tamen ac proximi ſuæ temperaturæ multi etiam fiunt: vt febres ardentes, & continuæ, & tertianę: & quęcunq; ex flauabile mala corporibus accidunt; & pręſertim acuti morbi cum febre. Vt igitur ęſtas horum propriorum morborum eſt efficiens cauſſa: ita & eorundem ſanationes medicamina afferentia demonſtrabit; eaq; pręſentanea, vt acutis ſatisfaciant morbis declarabit, & pręcipue bilem alterantia, & purgantia. Qui autem hyemis temperaturæ familiares morbi procreantur frigidi, vt plurimum, ac humidi ſunt ſuis excitantibus cauſſis perſimiles. Morbos itaq; hyemi proprios Hippocr. ait eſſe laterum, & pulmonis paſſiones: quoniam inſtrumenta reſpirationi ſeruientia, ex frigiditate lęduntur: cum alia ita bene poſſimus obtegere inquit Gal. vt nihil, aut minimum ſentiant ambientem frigiditatem: Anhelitum vero nemo poteſt cohibere, neq, aliter datur reſpirandi facultas; ob hanc igitur ipſam frigiditatem tuſſes hyeme fiunt, & laterum dolores; atq; ob eandem etiã caput oblęſum grauedines, tuſſes, atq; raucedines operatur. Sicuti igitur morborum, qui à frigidita te, vt à pituita originem ducunt, ac certis membris offenſionem inferunt, hyems eſt cauſſa: ſic & medicamina frigiditatem, pituitamq; alterantia, & expurgantia, & lęſarum partium morbum auferentia demonſtrat. Verum

hęc

hęc ipsa in curatiua tantummodo intentione vera sunt; vbi morbi afflictione, atq; molestia cogunt, vt medicamenta adhibeantur: Vbi vero morborum necessitas non vrget, sed præseruationi indulgemus, secus agendum esse docet Hippocr. 4. aphoris. aphor. 5. vbi dicit, sub cane, & ante canem difficiles sunt medicationes: & in lib. de Aere, & Aquis idem fere repetit his verbis. Medicinæ non sunt exibendæ, neq; cauteria fienda, in magnis mutationibus temporum: periculosissima sunt solstitia, maxime æstiuum: periculosum vtrunq; æquinotium, magis vero autunnale. Horum vero Gal. rationem reddit 4. lib. aphor. in com. vbi ait, exusta enim tunc natura eam, quæ à medicamentis purgantibus non fert acredinem: Quare & plures purgati hoc tempore incidunt in febres, & natura ex æstu imbecillis magis ex purgationibus dissoluitur: Et quidem purgatio hæc praua fiet, cum calor aeris ambientis in partem trahat extrinsecam, contrariam ei, ad quam medicina ducit humores. Hyeme autem cauendæ sunt medicinæ; propterea quod humores sunt quieti, & infarcti in interioribus: Ob id Hippocr. eodem lib. aphoris. aphor. 6. iubet cauendam Hyemem; propterea etiam quod viæ corporis coarctatæ sunt; quo fit vt vix ad humores peccantes vis medicinæ perueniat; & humores non sunt medicinæ trahenti obedientes; eò quia interclusi in membris à frigore sunt. Quamobrem Auic. 4. fen primi lib. cap. primo sic nos admonet. Ex regulis præterea, quas obseruare debes, est fortes dimittere medicationes in temporibus fortibus quanto plus poteris; sicut ventrem vehementer soluere, aut prouocare vomitum, aut aperire, aut adurere in æstate & hyeme.

Temperata autem regio, quæ tẽperato veri correspondet, vt in morborum effectione, est illi similis: sic & in eorundem præseruatione, & curatione consimiles medicatorias indicationes habebit: quas veris tempus habere

 diximus:

diximus: Pariter & diſtemperata Regio ad calidum, & ſiccum, & ad frigidum, & humidum: atq; ad ſiccum, & frigidum, vt hæ cum intemperatis anni temporibus ſimiles in naturis ſunt: ita & in morborũ procreatione, quæ vitio communis naturæ fiunt, conſimiles quoq; erunt: Quapropter & in eorundem curatiuo, & preſeruatiuo actu conſimiles medicandi indicationes preſtabunt: Non nulli autẽ ſunt, qui de incolentibus has regiones ita opinantur, & aiunt, quod in intemperatis ad calidum, & ſiccum, & ad frigidum, & humidum (vt ſeptentrionales, & multæ ex meridionalibus regiones ſunt) propter earundẽ conformitatem in omnibus temporibus anni, longè ſalubrius homines degunt, q̃; in illis quæ ad temperiem accedunt, & proxime temperatis reputãtur: in illis nempè, quę diſtemperatæ aut ad calidum, aut ad frigidum traduntur, propter tẽporum anni mutationes, inquit Hippo. in lib. de Aere, & Aquis, & locis, neq; multas, neq; fortes, ſed ſimiles ſemper, vel parum admodum diuariantes ægritudines patiuntur, ac minus morbis tentãtur: cum pręterea eodem vtantur victu, & amictu æſtatis, & hyemis tempore. Hęc profecto vitæ vniformitas, vniformiter quoq; Animantium humores (qui earundem ſalutem tutantur) cõſeruabit: Atq; hæc continuata humorum conformitas, continuatæ quoq; ſanitatis cauſſa exiſtit. Tempora igitur cum ſint inter ſe ſimilia, addit Hippocr. nullam corruptionem, neq; malignitatem animantibus inferunt: & hac fortaſſe ratione dixit Auic. turcæ ſcamoneo non ſoluuntur. Quæ vero regiones propius ad temperatam accedunt: neq; perfectam tamen aſſequuntur tẽperiem: hę quatuor anni temporum differentes mutationes, atq; illas ſatis notas, & validas experiuntur: quibus quidem temporum mutationibus, & quatuor animantium humores ſanitatis, ægritudiniſq; proximæ efficientes cauſſæ mutantur, vt primarum quatuor qualitatum effectus: qua

mutatione

mutatione morbi naſcuntur: Mutationes nanq; temporum inquit Hippocr. potisſimum pariunt morbos; & in quibuſdam temporibus magnæ mutationes, aut frigoris, aut caloris, aut alia pro ratione eodem modo: Quæ igitur proxima temperatæ dicetur regio iuxta varias ſuorũ temporum mutationes, varia oſtendet morborum genera, varia quoq; monſtrabit medicamenta, atq; medicaminum formas. Diſtemperatæ vero regiones continua, ac ferè ſimili caliditate, frigiditateue affectæ, penes cóformitaté, vnitatéq; ſuorum temporum, animantium ſalubritatem tuentur: Vnde cum pauci gignantur morbi, paucis contentantur remedijs; paucoſq; conſpiciunt medicos. At hęc alibi, atq; alijs diſcutienda dimittimus. Sic vtiq; & regiones, & loca habitabilia cuncta, & quatuor anni tempora cum effectricis morborum cauſſæ rationem habeant ad curationis facilitatem, difficultatemq; indicantem, ambientem ſcilicet ipſum redigimus.

Habent inſuper regiones, & loca habitabilia indicati, iuuantiſq; pręſidij rationem, cum à diuturnis conſpiciuntur, deſiderunturq; morbis: neq; enim incongruũ eſſe ducimus, idem ſub diuerſis reſpectibus & indicati & indicãtis ratione habere, vt iam expoſuimus. Id quod Hippo. lib. 6. de morbis vulgari. par. 5. tex. 20. his verbis docuit, ſolũ vertere in longis morbis conuenit: Quod declarans Gal. in hunc modum ſcribit. Siue nauigans, ſiue terreſtre iter faciens quiſpiam in alteram regionem migrauerit, vel motus in itinere, aut nauigatione, vel aeris mutatio proderit; & maxime cum ex aere contrariæ tẽperaturæ diſceſſerit: contrarium autem dico non ſolum aeris ęgrotantis proprie regionis temperamento; ſed etiam morbo: nam ſi humidus morbus ſit in ſicciorem aerem migrandum erit: quod ſimiliter in alijs qualitatibus tum ſimplicibus, tum compoſitis obſeruari debet: Adhuc vero magis iſte locum mutans iuuabitur, ſi ſecundum modum

quo

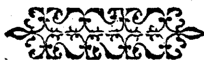
quo morbus à naturali ſtatu diſcesſit, ad contrarium aerem mutatio fiat: morbus enim ad paulo frigidiorem à naturali temperie recedens aerem paulo mediocri temperie calidiorem poſtulat: morbus longius recedens multo in contrarium exceſſu eget: Idem etiam quod de locis, & de regionibus agendũ eſſe iudicamus: & ideo Gal. 5. meth. cap. 12. vlcere pulmonis affectis ad thebias proficiſci perſuaſit. Plinius quoq; lib. 31. cap. 6. quoſdam thiſi correptos in ęgyptum calidi, & ſicci aeris gratia nauigaſſe ſcribit: quibus ſubſcribens Auic. 4. fen primi lib. cap. primo ſic ait: ex eis pręterea quæ huic modo medicationis ſunt propinqua, eſt mutatio de terra ad terram, & de aere, in aerem, & de formis ad formas. Hęc profecto & regionis, & locorum mutatio, diuturnis dumtaxat expedit morbis. At recenti morbo correptis, vbi neceſſitas moram non admittit, eiuſmodi terræ mutatio minime confert: Hi nanq; quiete, medicaminumq; facultate potius liberantur, quam loci mutatione.

Indicata primorum ſcoporum curationem indicantium. Cap. XXV.

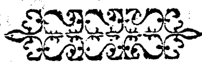
PRIMVM Nanq; indicatũ primi indicantis ſcopi, affectus inq; pręternaturalis eſt medicatio, curatio, & ſanatio, nec non pręuiſio, & mitigatio, atq; ex his miſtum compoſitumq; munus: eſt quoq; primi indicantis indicatum contrarietas, cõtrariumq; ipſum, & iuuans ac proficuum pręſidium. Alterum ſecundi indicantis ſcopi indicatum eſt medicaminum, & medicationum, atq; contrarietatis, & contrariorum certus terminus, & iuſta menſura, à certa, & iuſta temperamenti cognitione exorta: ſicut incertus terminus, confuſaq; menſura, ab incerta confuſaq; eiuſdem temperamenti cognitione exoritur. Tertium autem indicatum tertij indicantis ſcopi, primum in

mum in ordine est innati calidi temperies, vitæq; custodia á necessario inspirati, respiratiq; aeris vsu indicata. Huic deinceps proximũ indicatũ est alternatim sanitatis cõseruatio, maliq; curatio disiunctim ab ambiente, vt caussa sine qua non, nec teneri sanitas, nec curari morbus potest, demonstratum. Huius quoq; alterum indicatum, est conseruationis, curationisq; facilitas, & difficultas, seu eorundem magnitudo, & exiguitas: Inter hęc quoq; tempus adhibendi inhibendiq; medicamina recensetur; occasio inq; ipsa medendi. Regionũ autẽ, & tẽporũ indicãtiũ indicata (iuxta propriã cuiusq; cõditionẽ) erunt benigna, tutaq; medicamina sanguinẽ expurgãtia, & minuentia; atq; fortia, multotiesq; repetita, atrambilẽ, & pituitam alterantia, & educentia farmaca; nec nõ & parata, pręsentaneaq; pręsidia bilis feruorem extinguentia, ac euacuantia. Hæc omnia dicta sint de tribus primis principijs curatiuum actum edocentibus. Reliquum modo est, vt qui supersunt indicantes, coindicantes, contraindicantesq; scopi, medicationem ipsam, tum claram, & facilẽ; tum obscuram, & difficilem reddentes (à Medicis hisce temporibus tantopere exoptati) pro viribus à nobis explicentur; vt principia curatiuam docentia indicationem (quæ exponere proposuimus) quo ad facultas tulerit, clara, apertaq; vndiq; reddantur.

Finis Secundi Tractatus.

TRACTATVS TERTIVS DE SCOPIS INDICANTIBVS, COINDICANTIBVS, ATQVE Contraindicantibus.

Ordo explicandi ſcopos indicantes. Cap. I.

POSTQVAM Satis ſuperq; longo ſermone oſtenſum fuit, quemadmodum morbus, temperamentum, & aer ambiens iuſtè tria prima curandorum morborum omnium principia conſtituta fuerunt; vtq; eorundem aſſeclæ omnes ad ipſa tria prima capità redigantur; per ipſaq; etiam indicationes parturiant: opere pretium duximus, cum apud antiquiores, recentioreſq; pluries ſit ſermo de indicantibus, coindicantibus, contraindicantibuſq; ſcopis, eos ipſos ſingulos per capita exponere. Quid igitur ſit ſimpliciter indicans ſcopus: quidue principales, & aſſeclę ſint indicantes; & quo modo per ſe, & per accidens indicant: poſtea quid coindicantes, contraindicanteſq; tum principes, tum aſſeclę ſint ſcopi; & qualiter per ſe & per accidens coindicant, cõtraindicantq;: & quid per ſe & per accidens indicatum, coindicatum, & contraindicatũ ſit, ſingulatim omnia exponemus.

Indicans

Indicans, coindicans, contraindicansq; scopus qui sint, quidq; principalis, & assecla qualiterq; per se,& per accidens indicare dicatur. Cap. II.

SCOPOS Dicimus capita rerum vtilia assequenda demonstrantia: quæ alias proposita nuncupamus,quã do vt agendorum principia nobis prçponimus & cõspicimus; velut ea, quæ ad vtilia agenda nos dirigant, ac impellant. Vtilia autem, & bona consequenda, & ipsa indicati scopi nomine nominantur. Scoporum autem quidem indicantes sunt, coindicantesq. alij, & nonnulli contraindicantes appellantur. Indicantes autem scopi prima sui diuisione diuiduntur in curatiuos, & conseruatiuos iuxta differentias per oppositum, statum animantis corporis diuidentes, salubritatem inquam, & insalubritatem: salubris nanq; animantis status conseruationem, & victum, Insalubris vero curationem, & remedium demonstrat. liceat nobis imprçsenti de conseruantibus scopis aliquid dicere, quatenus spectat ad declarationẽ coindicantium, contraindicãtiumq; scoporum: quorum esse, ac fieri in conseruatiuorum, curatiuorumq; adinuicem scoporum collatione consistit. Curatiui autem indicantes scopi quales sunt morbus, caussa, & symptoma; remedium, & sui ipsorum ablationem demonstrant. conseruatiui vero, vt bona corporis habitudo, temperies, calor innatus, & vires; victum, ac proprij status cõseruationem ostendunt. Diuiduntur & indicantes scopi in primos, ac principales, atq; in secundarios, & comitantes, Primos ac principales vocamus; quos medicus primo, ac principaliter cõspicit,& obseruat videlicet corporum cõstitutiones, illarum caussas,& qui ipsas sequuntur effectus; vt primo meth. cap. 1. recenset Gal. Respicit nanq; primo medicus corporis constitutionẽ semper, eiusq; caus-

ſam, & qui ipſam ſubſequitur effectus: quæ modo ſunt ſecundũ naturam, modo pręter naturam: Morbus cauſſa, & ſimptoma, & conſtitutio mala, & cauſſa, & effectus pręter naturam ſunt: Temperies, habitudoue corporis, calor innatus, & vires, ſunt bona conſtitutio, cauſſa, & effectus ſecundum naturam: corporis nanq; habitum ad temperiem nos redigimus, nam ſolidam denſamq; carnoſam corporis habitudinem ad fortem; mollem vero ac diffluentem ad imbecillem reducimus temperaturam: Calor vero temperies, & vires, & ſi ſint inuicem cauſſę, & effectus; Calorem tamen faciunt cauſſam temperiei, vt conſtitutionis, & virium vt effectus; propterea quod calor & materiei & efficientis rationem habet. Aer vero medius eſt inter res naturales, & pręternaturales: Nam habet rationem rei, & cauſſæ naturalis dum iuuat. dum vero nocet rei, & cauſſæ pręter naturam vicem gerit. Primos igitur ac principales nuncupabimus ſcopos tum curatiuos, tum conſeruatiuos; conſtitutiones inquã ipſas, & quæ illas pręcedunt cauſſas, & qui ſubſequuntur effectus. Aſſeclas autem, & aſſectatores ſcopos nominamus, qui primos, ac principales emulantur, aſſectanturq;; ſicut in rebus pręter naturam procatarticæ morborũ cauſſæ ſunt, & propenſiones ad morbum: In rebus vero ſecundum naturam erunt ſexus, aetas, conſuetudo, genus vitæ, & ſimilia: quæ & conſtitutionis, & cauſſæ, & effectus ſpeciem gerunt. Quicumq; igitur principalium ſcoporum conſtitutionum inquam, & cauſſarum ſpeciem, aut aliquid ſpeciei gerunt; hi inter aſſectatores recenſentur ſcopos. Pars vero aegrotans, & locus affectus, verius inter primos, quàm ſecundarios recenſẽtur ſcopos, ac certius indicat; cum vtriuſq; ſcopi, & conſeruationem, & curationem indicantis rationẽ ſeruet. Diſtinguũtur pręterea indicantes ſcopi tam principales, quàm aſſeclae penes agendi modum: nam modo per ſe indicant, modo

per

per accidens: Per ſe autem indicantes ſcopos indicare dicimus, cum intra proprium conſeruatiuæ, curatiuæq; indicationis ordinem, propria ratione ſuas ædunt indicationes: Per accidens vero cum extra ſuum ordinem ſecundaria ratione illas expromunt. Quod autẽ de indicantibus ſcopis diximus, & curatiuis, & conſeruatiuis, & principalibus, & aſſeclis; & per ſe, & per accidens indicantibus: Hæc eadem quoq; dicimus de coindicantibus, contraindicantibusq;: quando idem ſit de omnibus iudiciũ. Idem profecto re ſunt indicantes, coindicantes, contraindicantesq; ſcopi, ratione ſolum differentes: Nam ad idem, aut ad aliud indicatum comparati ſub ratione identitatis, aut diuerſitatis, ſeu aſſenſus, vel diſſenſus, & coindicantes & contraindicantes euadunt; vt mox infra ſtatim dicemus.

Indicantes ſcopi ſimpliciter, & abſolute ſumpti per ſe, & per accidens indicare dicuntur. Cap. III.

SCOPI Autem indicantes tum curatiui, tum conſeruatiui, tam principales, quàm aſſeclæ aut ſimpliciter, & abſolute conſiderantur; & ſic ſimpliciter, & abſolute indicantes dicuntur, ſeu comparatiue, quod quidem etiam duobus modis contigit eſſe; aut dum inuicem indicando conferuntur, aut dum vnum alteri comparatur, vti conſentiens, diſſentienſuè. Vnde & coindicare, & contraindicare aſſeuerantur; omnes huiuſcemodi ſcopi & abſoluti, & reſpectiui per ſe, & per accidens ſuas indicationes faciunt. Prius itaq; contemplemur, vt ſimpliciter indicantes curatiui, conſeruatiuiq; primo ſuas per ſe, & per accidens edunt indicationes Mox qualiter reſpectiui, coindicantes, cõtraindicantesq; ſcopi ſuas per ſe, & per accidens expromunt indicationes, dicemus.

S 2 Conſer-

Conseruatiui indicantes scopi tam principes, quàm asseclæ simpliciter sumpti, vt per se, & per accidens indicent. Cap. IIII.

PRINCIPALES Autem, & asseclę conseruatiui indicantes scopi; Temperies scilicet calor innatus, & vires, atq; consuetudo, ętas, & sexus cùm sint secundum naturam nobisq; familiaria, iocunditatem, & bonum semper apportantia, regimen vitae, ac victum pro sui ipsorum custodia per se ostendunt. Vitæ autem regimen, ac victũ per se conseruatiuum indicatum hic nuncupamus quando intra sui indicantis ordinem sit demonstratum, & propria ratione ad illum referatur. Ipsi ijdem conseruatiui indicantes scopi, & principes, & asseclę remediũ, & curationem per accidens demonstrãt: quoniam extra sui indicationis ordinem illa declarant: Atq; hæc per accidens conseruatiua indicata dñr: quoniam secundaria ratione extra proprium indicandi genus ad indicantem referũtur. Quòd verò conseruatiui indicantes scopi remedium, curationemq; indicent 9. meth. cap. 13. testatur Gal. vbi habet, vires namq; vnam rem semper indicabunt, nempe sui custodiã: quibus ergo (roget quis) seruabuntur? potissima quidem ratione ex eo, quòd subiectum earum vel inanitum, vel alteratũ est, corrigendo: Secundo loco ex prohibendis his, quæ ipsorum substantiam alterare, vacuareq; possunt: comprehensæ verò inter ea, quæ alterant, breuitatis caussa sint, quæ & earum vnitatem distrahunt. His quippe verbis Gal. admonet, quemadmodũ vires duobus modis seruantur, & queadmodum his modis sui tutelã cõsequuntur: ita et ambobus eandem ostẽdunt. Idq. rursus dupliciter fit. vno modo per se, & primo; altero secundario, & per accidens necessario tamen. Primo & per se sui custodiam virtus ostendit dum consimilem, coęqualemq.

ſubſtantiam, & qualitatem victus, & nutrimenti indicat, & vicē deperditi ſuppleat; ſicq; incorrupta, & integra eius ſeruetur ſubſtantia, & temperies. Secūdario autem & per accidens, neceſſario tamen ſui cuſtodiam virtus demōſtrat per declinationem, prohibitionemq; rerum nocentium, ac lædentium: dum verò fugiunt, aut inhibent, quæ ipſorum ſubſtantiam vacuant, temperiemq; alterant, ſeu vnitatem diſſoluunt; tunc ſecundario & per accidens ſe tutantur, & cuſtodiunt, per malorum .ſ. nocentium priuationē: & ut per accidens hæc moliuntur, ita & per accidens oſtendūt. Fuga itaq; & inhibitio lædentium nihil in vires operando, ſed tantum noxia declinando, & prohibendo vitā per lædētium priuationem, neceſſario cuſtodit & tutatur: & vt cuſtodit; ita etiam & illam indicat. Primum itaq; vtile, ac iuuans per ſe primo à virtute indicatum eſt alimentū conſimile, & coequale deperditæ viuentis ſubſtantiæ. Secundario autem & per accidens (neceſſario tamen) à virtute iuuans indicatum, eſt lædentium, corrumpentiumq; vitatio; atq; incolumitas per eorundem fugam, & inhibitiōem. Siue igitur iuuans iſtud indicatum, quod per mali nocentis indicationem virtus cōſequitur; adhipiſcatur per medicaminum exhibitionem; illud vt vtile & proficuum admittens; ſiue per eiuſdem inhibitionem, ut noxium, ac malum prohibens; vtcumq; contingat ſemper per accidēs neceſſario indicatum dicimus. Hoc idem ibidem eodē libro & cap: Gal. hiſce verbis confirmat. Virtus ergo oīum prima cuſtodiēda hominibus eſt, ſeruabitur autē, ſi nec eius ſubſtantia inaniatur; nec tanta alteratione alteretur; vt ea corruptioni ſit propinqua: Atq; huius cuſtodiae pars eſt, vbi vel temperiem ipſam præſentem ſeruamus; vel abſentem inducimus. Hactenus Gal. qui animantis ſubſtantiam & temperiē ſeruare, & à corruptione precauere docet per conſimile, coequaleq; nutrimentum; abſentem verò lapſamq; temperiem reducere, aut per contrariā alimenti qua-

litatem

litatem, aut per medicamina permutantia: & vt istud secundario, & per accidens; sic & primum per se molitur, & agit. Quòd verò de virtute asseruit Gal. idem de temperie, corporisq; habitudine, atq; calido innato intelligere voluit; quando eadem sit horum omnium ratio. Et quod de his omnibus sensit; pariter, & de asseclis intelligere voluit scopis, ætate. s. sexu & consuetudine: quando hæc ipsa vt aduentitiæ cõstitutionis, & caussæ & effectus speciem gerẽtia, suas per se & per accidens naturaliter praebeant indicationes; consimili ferè ratione, qua principales conseruatiuos scopos indicare assertum fuit. Sic vtiq; clarũ fecimus, qualiter vitã custodientes scopi & principes, & asseclæ simpliciter, & seorsum sumpti suas & per se, & per accidens faciunt indicationes, & sua iuuantia indicata per se, & per accidens demonstrant.

Curatiui indicantes scopi; & principales & Asseclae seorsum; & absolute sumpti per se; & per accidens indicant. Cap. V.

CVRATIVOS Indicãtes scopos sub tribus generibus superius comprehendimus; Affectus inquam præter naturam; qui & remedium, & curationem declarat. Temperiei, quæ eorũdem mensurã, & terminum prescribit: ac Aeris ambientis, qui magnitudinem, & exiguitatem eorundem ostendit. Curatiui autem principes scopi, Morbus. s. caussa & symptoma; & asseclę vt externæ procatarticaeq; caussae, ac propensiones ad morbos: Quia huiusmodi affectus omnes sunt, curationem per se indicant, & remediũ; & curatio & remediũ p se indicatũ dicũtur; quando intra sui indicationis ordinem ad ipsum indicantem propria ratione referuntur. Temperamentum autem ut terminus, & mensura affectus præternaturalis

mensuram,

mensuram, ac terminum curationis, & remedij per se primo dictat: & remedium mensuratum, & curatio terminata, sunt per se primo à temperamento indicata; quoniã propria ratiõe, & ĩmediate ad ipsum referuntur. Aer ãbiens vt promiscua interna, externaq; caussa, ineuitabiliter, aut salubriter aut ĩsalubriter alterans ꝑ se primo alternè aut sui conseruationem, aut sui ablationem demonstrat: vnde facilem, difficilemq. postea declarat curationem. Alternè itaq; ipsum aut salubriter, aut insalubriter remoueri, seu leuiorem grauioremq; curationem ostendere, est Aeris ambientis, vt caussae sine qua non per se indicatum; quoniam hoc per se ad indicantem Aerem refertur: sic quippe principes curatiui scopi simpliciter sumpti, suas per se edunt indicationes; & sua per se indicata ad ipsos reducuntur. Quòd verò de principalibus diximus: illud idem & de asseclis dictum putato: quando & ipsi aut principalium ratione indicant, aut acquisititiæ formę gratia principales emulantis, suas edunt indicationes. Quãobrem vt cunq; indicauerint intuitu principum id semper agent. Qualiter verò secundario & per accidens indicationes & ipsa præstent, contemplemur. Principes autem & asseclas curatiuos scopos omnes secundario, & per accidens victum, ac vitæ custodiam indicare asserimus; cum nec proxime, nec immediate; sed extra suum indicandi genus illa demonstrent. Quòd verò affectus praeter naturã victum, ac vitę custodiam demonstret, facile ostendimus: nam sanitas, & aegritudo absq; vita, & uiribus esse nequeunt: Sanitas enim & aegritudo viuentium passiones sunt, nec sine vita esse possunt. Cum itaq; vires, & vita sanitatis, & ęgritudinis cõe sit subiectum absq; quo neutrum ipsorum consistere valet; vt non subsistere, sic nec hoc seruari, nec illud curari poterit; quoniam non entium nullę sunt partes. Si igitur sanitas & ęgritudo necessario subiectum exposcant, & habeant, & vt sint, & vt sanari, curariq; possint: & vt illud

habent

habent, ita etiam demonstrant: nam quę habentur, facile demonstrantur: necessario igitur illud declarabunt, & indicabũt: & cum istud cõe indifferensq; vtriq; sit, & morbo, & sanitati; vt 9. meth. cap. xj. refert Gal. sic etiam cõi quoq; ratione indicari, declarariq; asseritur: proinde secundario, & per accidens, necessario tamen indicari affirmatur: Secundario namq; indicatur, quoniam extra indicandi proprium genus demonstratur: per accidens verò quoniam non propria, sed cõi ratione ostenditur; necessario id tamen, quoniam q̃uis cõis sit ratio; est tamen necessaria. Cõmuni itaq. & secundaria ratione; quod alij secundario & per accidens inquiunt, principes curatiuos scopos; affectus. s. præter naturam regimen vitæ demonstrare asserimus: quando non immediate; sed extra proprium indicandi genus istud demonstrent. Regimen autem vitæ secundario cõmuniq. ratione indicatum dicitur, eum cõmuni & non propria ratione ad hos indicantes referatur. Temperies vero & crasis à grecis dicta quatenus est terminus, & mensura morbi, quae per se & remediũ & curationem mensurat; vt morbus secundario & per accidens victum ostendit; Sic & temperies, vt eiusdem morbi terminus & mensura per accidens, & secundario eundem victum regulabit, & mensurabit; non simpliciter vt res naturalis; sed vt morbi conditio hanc parit indicationem: quare, vt per accidens, morbus victum ostendit; ità & per accidens temperies illum regulabit. Aer ambiens; vt promiscua ineuitabilis alterãs caussa, prout est morbi leuis, grauisq; efficiens fouensue caussa vt vicissim ꝑ sefacilem difficilemue curationẽ ostendit: sic & vicissim per accidens tenuiorem, plenioremue victus rationẽ monstrabit. Quòd verò de principalibus asserimus scopis, idem de asseclis dicimus: quòd secundario & per accidens victum, vitæq; custodiam demonstrent: quando & ipsi aut eadẽ ratione, qua principales indicant, suasq; præbent in-

dicationes aut aduentitiæ formæ gratia principales aemulantis, illas ædunt. sed de his satis. Hucusq; declarauimus quemadmodum curatiui, vitam custodientes scopi simpliciter, seorsumq. sumpti per se, & per accidens suas faciunt indicationes. Superest declarare, ut coindicãtes scopi istud idem agant, & moliantur.

Coindicantes scopi qui sint: Quid coindicare; coindicatio; coindicatumq. sit explicatur. Cap. VI.

INDICANTES autem scopi, vti superius exposuimus, in duas fuerunt secti differentias, in victum, & custodiam indicantem vnum (quem vitae custoditricem nuncupauimus) & in medicamina & curationem demonstrantem, alterum; quem curatiuum diximus: similiter coindicantes contraindicantesq; scopi in easdem diuiduntur differentias: quoniam ijdemmet termini aut seorsum sumpti, aut inuicem, seu ad aliud comparati, vel sub ratione identitatis, vel diuersitatis indicantes, coindicantes, cõtraindicantesq; nominantur. Coindicans itaq;, coindicare, atq; coindicatum termini sunt relatiui, quãdo sub identitatis, similitudinisq; ratione ad alterum, seu inuicẽ comparantur. Principales autem, & asseclæ conseruatiui scopi coindicare dicuntur, dum aut inuicem comparantur, aut ad aliud alterum referuntur, & in idem, ac simile velle (quod indicatum dicimus) consentiunt. Coindicant profecto scopi, siue simul conferantur, siue vnum alteri comparetur, dum idem simul volunt, aut in idem cõsentiunt. Coindicare nãq; est pluriũ simul ĩ indicato & velle conuenire; & scopi, indicatum & velle comprobantes, affirmantesq. coindicantes apellantur. Atq; eorundem in idem assensus approbatioq;, coindicatio, condemonstratioq; dicitur. Comprobatum verò à coindicantibus,

coindicatũ nominabitur. Coindicãs insuper simul cũ cõ indicare, & coindicatiõe, duobus etiam dicitur modis aut per se, aut per accidens; vt de indicante simpliciter fuit dictum. Prius igitur perscrutemur, vt principes & assecłæ conseruatiui scopi, comparatiue sumpti per se, & per accidens coindicant: mox illud idem de curatiuis asseremus scopis.

Conseruatiui principes; & assecłae coindicantes scopi; vt per se; & per accidens indicẽt. Cap. VII.

PRINCIPES autẽ conseruatiuos nuncupamus scopos, vires. s. Temperiem; corporisq; habitum, atq; calidum innatum. habitum autem corporis ad temperiem superius redigimus. per calidum verò innatum hic intelligimus. massae sanguineæ atq; spirituũ insitum calorẽ. per temperiem accidentalem solidarum partium crasim, & temperaturam: per vires præter substantialem temperiem, de qua supra abunde est dictum; Id etiam quod ex horum omnium unione emergit, efficax principiũ ad actiones peragendas: sed de his hactenus, & ad scopos explicandos redeamus. Assecłae autem huius generis scopi sunt consuetudo, aetas, sexus, genusq; vitæ, & huius generis alij: qui primos insectantur, & imitantur. Principales itaq; & assecłae conseruatiui scopi regimen vitae edocentes, profecto per se coindicare traduntur; quando intra proprium indicandi genus duo, aut plures indicando simul conferuntur; in ipsoq; indicato consentiũt; aut dum vnus alteri comparatur; in eodem, seu consimili cõuenit. In idem itaq. seu in consimile assensum, coindicationem nominamus: Et vt res exemplo illustrior reddatur; si validæ vires, bonusq; corporis habitus, atq; innati caloris copia inuicem comparantur, & conueniant in plenum

indicando

indicando victum; tunc simul per se hunc ipsum victum coindicare omnes asseruntur. quando simul in idem indicatum eiusdem ordinis omnes consentiunt, & ab omnibus comprobatus victus, per se coindicatus nuncupatur. Hoc idem asseritur, si vnus, aut alter vni tertio cõparetur; vt puta si innati caloris copia multa indicet alimenta; si hæc eadem postea bonus corporis habitus, seu virium fortitudo approbet, & confirmet: tunc & bonus habitus & virium fortitudo per se coindicare cum innati calidi copia dicuntur. quando intra proprium genus per eundem nutritionis medium, in idem indicatum omnes consentiunt.

Per accidens autem vitam custodientes scopi principales coindicare traduntur; quando ad indicatum extra propriũ genus comparantur, illudq; & vtile, ac iuuans cõprobant, & confirmant. Huiusmodi verò assensio, & comprobatio per accidens coindicatio dicitur: exempli gratia si calidum remedium per se sit à morbo frigido indicatum: si hoc ipsum ab imminuto calido, debilibusq. viribus comprobetur: tunc imminutum calidum, infirmæq. vires per accidens calidum remedium, simul cum morbo coindicare asseruntur. atq; istud per accidens coindicatum nominatur; quando extra suæ coindicationis ordinem ad coindicantes vires noua ratione conferatur; alia profecto rõne calidum remedium ad frigidum morbum, & alia ad imminutum calidum, & vires debiles comparatur. Assectæ assectatoresq; scopi vitam custodientes, quales sunt, ætas, sexus, consuetudo, genus vitæ, & huius generis reliqua per se coindicare traduntur, siue principalibus conferantur, siue inuicem comparentur, quibuscunq; referantur, si intra suæ indicationis ordinem est comparatio, in indicatoq; conueniant; per se semper coindicabunt. exempli caussa, si vires, aut innati calidi copia plenum alimentum per se demonstrent, hoc ipsum quoq; attestentur aetas, sexus, consuetudo, genusq; vitæ: hi cuncti assectatores sco-

pi modum essendi virium præseferentes, declarantesq; aut sub ratione assititiae naturae, aut ex eo, quod cõnotent nouum virium habitum, & dispositionem per se simul cũ viribus, eundem declaratum victum coindicare asserũtur; & hoc per se coindicatum alimentum eadem ferè ratione, & ad vires, & ad comitantes, asseclasq; referuntur scopos. Per accidens autem prænominati scopi coindicare dicuntur, cum extra proprium indicationis genus ad indicatum cuiusuis alterius indicantis comparentur, illudq; vt vtile, ac iuuans comprobent; atq; huiusmodi comprobatio, coindicatio per accidens dicitur, exempli caussa si corporea interna morbi caussa, aut corporis procliuitas; ad malum habitum, purgationem per se demonstrent; hanc ipsamq; desiderent, & exposcant, purgandi consuetudo, genus vitæ, sexus, & consimiles reliqui: Hi profectò asseclae scopi per accidens, & secundario morbosae, scilicet caussæ interuentu, cum illam denotent & declarent, curationem coindicare asseuerantur: Atq; hæc purgatio per accidens coindicata nominatur: quoniã ad corpoream morbi caussam prima ratione; ad asseclas verò vitales coindicantes scopos, non prima, sed secundaria refertur ratione. Hæc de vitalibus scopis tum principalibus, tum asseclis per se & per accidens coindicantibus.

Curatiui principes; & asseclae scopi per se & per accidens coindicant. Cap. VIII.

PRINCIPES verò curatiui dicuntur scopi morbus scilicet caussa & symptoma. Asseclae autem nominantur procatarticæ caussae omnes, & praecipue incongruus sex rerum non naturalium vsus; ac corporum propensiones ad morbos. Pars verò aegrotans, & locus affectus mediam vtriusq; naturam sapit, & principalis & asseclae, ac melioris est conditionis, quando & conseruatiuæ; &

curatiuæ

curatiuæ simul conditiones obtineat. Principes itaq; curatiui scopi per se, & per accidens coindicare cernuntur. Per se autem coindicare traduntur; quando ad sui ordinis indicatum referuntur, in ipsoq; suapte natura consentiunt: in idem nãq; seu consimile conuenire, coindicare dicitur, & vt res exemplo declaretur: si morbus calidus frigidum indicauerit remedium: Idipsumq, à calida morbi caussa confirmetur; tunc morbosa caussa consimilis malae affectionis gratia per se idem auxilium coindicare asseritur; atq; idipsum auxilium per se coindicatum dicitur: quando eadem propria ratione ad vtrũq; referatur; licet fortasse prius ad vnum q̃ ad alterum. Per accidens aũt curatiui principales scopi coindicare asseuerantur; cum ad alterũ extra proprium indicandi ordinem, indicatum referãtur, illudq; vt salutare approbant, & confirmant: hancq; approbationem coindicationem per accidens dñt: Vt puta si tenuis victus à debilibus, seu grauatis, aut alias distractis viribus per se indicetur; si morbus, & affectus præter naturam hunc eundem comprobent victum; tunc morbum, & affectum præter naturam tenuẽ victum per accidens coindicare asserimus; & tenuis victus per accidens coindicatus asseritur; quando non primo, sed secundario, nec proprio, sed cõmuni medio ad morbum, & affectum præter naturam referatur. Asseclae autem curatiui scopi per se coindicare dicuntur cum intra proprium indicationis ordinem comparantur, aut ad indicatum à principali, aut ad quid vis alterum ab asseclis demonstratũ, illudq; ipsum suapte natura approbant. Cum enim corporis repletio, humorumq; plenitudo; vacuans remedium per se demõstrẽt: idipsumq; corporis propensio, malumq; vitæ regimen cõfirment: tunc hi asseclę scopi vacuans indicatum remediũ per se coindicant, quatenus. s. ipsi includunt, ac connotant nouam malam acquisititiam affectionẽ morbi, morbificęq; caussæ vicem gerentem. vacuans itaq; remedium

per se

per se indicatum dicetur, quando eadem propemodũ ratione, & ad primos, & ad concomitantes referatur scopos: licet fortasse per prius, & posterius. Affectatores autẽ curatiuos scopos per accidens coindicare affirmamus, cum ad indicatum extra proprium genus, & ipsi referantur; illudq; vt vtile, & proficuum approbent. vtputa si vires graui humorum sarcina oppressæ attenuantem victum ostendãt: hanc ipsamq; dietam si malus corporis habitus, anteactũq; genus vitæ, vt vtilem affirmauerint, tunc per accidens illam coindicare dicimus, quando non propria, nec recta via eam prorsus demonstrent: & attenuans coindicata dieta non per se, nec immediatè ad prædictos refertur scopos; sed secundario & per accidens. Hæc, de curatiuis scopis per se, & per accidens coindicantibus, dicta sint.

De contraindicantibus. Cap. VIIII.

CONTRA Indicantes autem scopi, & contraindicare, atq; contraindicata relatiui termini sunt, cum ad alterum sub ratione contrariae assertionis semper referantur. Contraindicare itaq; nominamus contrarium monstrare, quod à primo indicante fuit monstratum; atq; contra vtile ab illo ostensum sentire, eiusq; contrarium proficuum attestari. Proinde nec perperam contraindicantia definiunt: qui dicunt ea fore, quae indicantibus quocũq; modo refragantur, ac repugnant, & quae primo impediunt fieri, quae ab illis suggeruntur. Contraindicantes igitur scopi & conseruatiui, & curatiui huiusmodi dicuntur: quoniam ratione contrariae assertionis, & repugnantiæ ad alterum aut eiusdem, aut alterius generis; referuntur, aut per se, aut per accidens. Vnde contrariari repugnare, refragariq; dicuntur. Sic quippe Gal. contraindicare, idest contrarium exigere quod indicans requirit, ferè vbiq; locorum vsurpat: & 9. meth. cap. 13. & 13. eiusdem

libri

libri cap. 16. & libro. xj. cap. 3. Quod verò Gal. primo de regimine acutorum propè finem, cõm. 45. & lib. de curatio. per sanguinis missio. cap. 13. contraindicare pro consentire, & conuenire, & non pro reluctari, & prohibere capiat: dicimus quod contra pro è contra, è cõuerso, & ex alio latere sumit: vt puta morbus, & virtus, cũ sint contraria idem remedium, & vtile diuersimode & cõtrario quodammodo ostendunt; morbus immediate, vt iuuans illud demonstrat, è contra virtus, vt salutare illud minime reclamans admittit. Idem de nutrimento, & victu dicimus, quod proxime, & immediate, vt vtile iuuans à virtute monstratur, similiter etiã & à morbo monstratur; magis tamen remotè, vt supra exposuimus. Contraindicantis itaq; nomine, pro coindicante ibidem abutitur Gal. vt apud eundem quis videre potest; idq; non ex propria, sed ex aliorum protulit sententia, vt in libro de curat. rat. per sanguinis missio. apertè fatetur. At vnde digressi sumus, reuertentes dicimus. quod contraindicãtes scopi, & curatiui, & vitam custodientes, cum sint ipsimet primi indicantes ad alterum, seu inuicem comparati opposita sentientes, quòd sicut hi in principales, & asseclas, & per se, & per accidens indicantes fuerunt diuisi. ità & isti in has easdem secantur differentias, in principales inq̃ & asseclas, & per se, & per accidens contraindicantes.

Vt principales conseruatiui scopi per se, & per accidens cõtraindicant. Cap. X.

PRINCIPALES autem vitae custodiẽtes scopos diximus esse vires, temperamentum, corporisq; habitudinem, ac calidum innatum: Asseclae verò dicuntur aetas, sexus, consuetudo, proprietas naturę, & consimiles: Hi profectò intro, ac extra proprium indicationis genus inuicem comparati, diuersę, contrarięq; assertionis gratia

tia contrarias ſemper per ſe, & per accidens aedunt indicationes, contrariaq; monſtrant indicata. Quare per ſe, & per accidens contraindicare aſſerũtur; & per ſe, & per accidens contraindicantes dicuntur ſcopi. Principales itaq; conſeruatiui ſcopi per ſe contraindicare aſſeuerantur, cũ intra proprium genus contrariae, diuerſęq; aſſeuerationis gratia inuicem comparantur; tunc contrarias per ſe pariunt indicationes, contrariaq; per ſe oſtendunt indicata: Exempli gratia, ſi bonus corporis habitus, natiuiq; calidi copia plurimum deſiderent, ac demonſtrent alimentum: Litterarum verò ſtudium, ſeu onus rerum agendarum, animiq; occupationes illud paucum declarent, ac exigant, tunc hæc inter ſe diuerſa oppoſitaq; expoſcentia, comparata contraindicare dicuntur; cùm vnum multa, pauca verò alterum demonſtret alimenta. Per accidens verò vitã cuſtodientes ſcopi contraindicare dicuntur, cum extra proprium genus contrariæ, diuersęq: aſſertionis cauſſa comparantur; vtputa ſi copia malorum humorum, aut eorundẽ corruptela, validum purgans expoſcat medicamentum: Virtus verò per inediam imbecillis, aut ui morbi diſſoluta, diuerſum, oppoſitumq; expoſcet auxilium; tunc vacuans à morbifica cauſſa indicatum præſidium, vt noxiũ refugit, odioq; proſequitur, & illud adminiſtrari prohibet, & contraindicat fieri. Contraindicatum autem iſtud per accidens nominamus; cum ſecundario, & nõ propria ratione extra ſuum genus ſit à viribus demonſtratum. Animaduertendum quod iſtud per accidens contraindicans, quod alias prohibens dicitur; aliquãdo abſolute prohibet aliquando ſecundum quid. Abſolutè prohibet, cum vires abſolutè imbecilles ſint, ita vt nullatenus vacuans ſubſtineãt medicamentum: Secundum quid uerò inhibet, cùm aliquantiſper ſunt affectæ & lapſæ: Quare tantum retardandum remorandumq; eſt ad euacuationẽ moliendam, q̃tum ſcilicet vires ipſæ reſtituentur, inſtaurenturq;.

turq; : Vnde & contraindicans istud verius remorans, q̃ inhibens dici meretur. Assectas conseruatiuos scopos per se contraindicare dicimus, cũ ipsi intra propriũ genus indicationis, opposita declarant, vt si clausura monastica, licentiæ libere uiuentium comparetur: Hæc contrario modo suas faciunt indicationes: Nam viuendi libertas, sic viuere, vt velis, declarat. Monasterij clausura astrictum viuendi carcerem ostendit. Similiter si ad ieiunium monasticum à monastico vitae genere indicatum, consuetudo floridæ aetatis pluries in die comedendi conferatur; tunc contraindicare, contrariumq; monstrare dicuntur; & genus vitae monasticæ, & iuuenilis consuetudo inuicem cõparati contraindicantes scopi sunt; cum vnus ieiunium, saturitatem alter demonstret. Per se verò vtrunq; secundario contraindicare affirmamus; cum ambo nouum habitũ, & dispositionem connotẽt, & includãt; atq; ambo propria ratione suum vtile, ac conueniens declarent. Per accidens verò assectae contraindicantes scopi contraindicare dicuntur, cum extra suum indicandi ordinem ad aliud, aut inuicem comparati oppositum dicũt, & demõstrant: vt si ad uenae sectionem à plenitudine demonstratam, senilis aetas conferatur, quæ refectionem per se desiderat: tũc senium infirmitatis virium gratia, & repletio contrarium demonstrãt. Nam hæc euacuationẽ dicit: Seniũ verò refectionem declarat. Per accidens verò & secundario hanc cõtraindicationem nominamus: cum extra conseruandi genus, ac extra propriam senij rationem sit demonstrata.

Principales, & Assectae curatiui scopi, vt per se, & per accidens contraindicent. Cap. XI.

PRINCIPALES curatiuos scopos nominamus; Morbũ videlicet caussam, & symptoma, hi per se con-

 traindicare

traindicare dicuntur, vbi intra proprium indicandi genus contrariae aſſertionis cauſſa, inuicem comparantur, aut ad alterum referuntur, oppoſitum atteſtantes, atq; approbantes: vtputa cum magnus febris aeſtus ex internorum vaſorum obſtructione & inflammatione exortus frigidæ potum clamat, & deſiderat: reclamat verò, atq; illum prohibet obſtructio à craſſis, viſcidisq; humoribus, & vaſorum inflammatio, vt mali adaugentem, & fouentem cauſſam. Similiter ſi fluor alui cum putrida coniunctus febræ conſtringens indicauerit medicamen; ſi ad indicatum iſtud putredinis indicatio comparetur; tunc hæc per ſe illi contraindicat, huius oppoſitum vtile demonſtrās, apperientia ſcilicet, & deobſtruentia: hæc quippe contraindicare dn̄tur quoniam contraria vtilia approbant, & monſtrant: fluor nāq; conſtrictionem: putredo apertionem vtilem dicit eſſe. Contraindicare itaq. indifferenter aſſeruntur quæ aut ad alterum, aut inuicem comparantur, cōtrariae aſſertionis ratione: Quae ad alterū referūtur oppoſitum ſuadēt, contrariūq; approbāt: Quae inuicem cōparantur contrarias ſimul pariunt indicationes, cōtrariaq. ſimul proficua indicata denuntiant, vt cum duo ſimul cōtrarij coniunguntur morbi, contrarias ſimul indicationes parturientes, contrariaq. oſtendentes indicata: ſicut febris coniuncta cum Hydrope: febris frigidum, & humidum oſtendit remedium: Hydrops verò calidum, & ſiccum per ſe illud expoſtulat: ſicut etiam cum cauſſa, & morbus cōtrariarum extiterint affectionū, vt in flegmatica euenit febre: tunc contrarias ſimul per ſe aedunt indicationes, cōtrariaq. per ſe oſtendunt indicata. atq; de his ſatis. Principales autem curatiuos ſcopos per accidens contraindicare affirmamus, quando extra ſuum indicationis ordinem, contrariæ aſſeuerationis cauſſa ad alia referuntur, oppoſitum comprobantes: Et vt exemplis res manifeſtetur; in Hydrope dum natura continuè affligatur ſiti, cōtinueq;

potum

potum appetit, & exposcit: hunc, vt morbi adaugentem caussam detestatur, aquosi humoris copia intra viscera cōtenta; illius abstinentiam vtilem fore declarans. sic in inter costalibus morbis natura dolore, citataq; anhelatione exinanita vini potum appetit, & expostulat: Huic per accidens reclamat, repugnatq. inflammationis vigor, ac ingēs febris, eumq; vt morbum exasperantem reprobat. Hoc ipsum manifestat acutus morbus validis coniunctus viribus nam vires ualidae plenum demonstrāt victum: Morbi verò acuties eius abstinentiam docet, & plenum administrari prohibet, & contraindicat. Hoc igitur plenum genus victus expulsum, per accidens dicimus in præsentiarū esse à morbo contraindicatum: quoniam non propria ratione, nec immediate: sed extra suum indicandi genus, secundario, cōmuniq, ratione est declaratum: Morbus enim per se remedium & non victum indicat: & si illum ordinet, circūscribatq; semper: per accidens tamen, & secūdario circumscribere, & ordinare dicimus: vt suo loco clarius fuit expositum, & alibi etiam fortasse exponetur. Asseclae autem cōtraindicantes curatiui scopi sunt, & corporum dispositiones ad morbum, & magnorum Astrorū conditiones, dum .s. inuicē opposito modo cōtuentur: inter quos, & internæ fouentes quoq; caussae recensentur. Hi profectò scopi per se, & per accidens contraindicare asseuerantur: Per se verò contraindicant dum intra proprium indicationis genus aut inuicem, aut ad alterum gratia oppositae assertionis, referuntur: exempli gratia si oculorum propēsio ad calidam obphtalmiam fronti, frigida astringentia desideret: frigida verò ac humida cerebri intemperies fluxioni parata istud refugiat, & calida ametroborantia: Tunc hae membrorum capitis propensiones cōtraria inter se remedia demonstrant: atq; hæc cōtrariorū inter se demonstratio, contraindicatio appellatur; & contraria inter se demonstrata contraindicata dicuntur. Hæc

in quam ipſa contraindicatio aut ſecundum quid, aut abſolutè huiuſmodi dicitur: ſecundum quid verò & ad tempus contraindicare dicimus cum. ſ. ſecundum tempus tantum inhibeat & contradicat vt puta ſi corporis cachochymia, plenitudouè purgationem, euacuationemuè indicet, atq. deſideret. Adſitq; lunæ coniunctio, ſeu oppoſitio, hæ purgationem euacuationemuè retardant, remoranturq; donec lunæ coitus, aſpectuſq; malefici tranſeant: His verò tranſactis licet ad purgationem, euacuationemq; redire: & hæc ſecundum tempus tantum inhibēt, & remorātia, retardantiaq;, & ſecundum quid contraindicantia, & non ſimpliciter talia dñr. Abſolute verò, ac ſimpliciter contraindicans erit; vtputa ſi corporum propenſiones ad morbos aptæ natæ ſint lædi à medicamentis ſoluentibus, ſi magnis corripiātur morbis ſoluentia medicamina expoſcentibus: tunc corporum propenſiones ſoluentia medicamina omnino refugiunt, & adminiſtrari prohibent: quando ſuapte natura ab iſtis offendantur.
Per accidens autem aſſeclæ curatiui ſcopi contraindicare aſſeuerantur, cum aliquis ipſorum ad indicatum aliquod extra ſuum indicationis ordinem comparetur, oppoſitũ atteſtans, & demonſtrans; vt ſi ventriculi debilitas, naturaliumq; partium infirmitas ad plenum adoleſcentiũ alimentum comparentur: tunc per accidens illud contraindicare vnumquodq, horũ dicit, cũ apta nata ſit ventriculi imbecillitas corporiſque infirmitas ab ipſo lædi: & ſalubrius huius contrarium, tenuem ſcilicet ſeu medium demonſtret victũ. Quod verò de correpugnantibus iuniores medici ſcripſerunt, id fortaſſe ſignificare voluerunt, quod nos de aſſeclis per ſe, & per accidens contraindicantibus ſcopis aſſeruimus. ſed de his ſatis.

Vis contraindicantium, non æqualiter omnibus inest. Cap. XII.

CONTRA Indicatio aũt altera altera præſtãtior, efficaciorq; eſt, quatenus à præſtantiori, efficatioriq, indicante ſcopo effecta eſt: ſuperius nanq; indicantes ſcopos, omnes prima sui diuiſione in duas diuiſimus partes, in principales ſcilicet & aſſeclas; & iterum horum vnum quemq; in duas ſecauimus ſpecies, in curatiuos videlicet, ac vitam cuſtodientes ſcopos. Principales autem tum curatiui, tum vitam cuſtodientes, pariter & eorundem aſſeclæ cum ad alterum, aut inuicem referantur oppoſito modo indicando contraindicantes nominãtur. Principes autem contraindicantes ſcopi aſſeclis longè præſtantiores aſſeuerantur quoniam & primi, indepẽdentesq; ſunt, ac immediate ſuas indicationes faciunt: Aſſeclæ verò ſecundarij, & à primis dependent, mediateq; contraindicant. Principes autem contraindicantes ſcopi & curatiui, & conſeruatiui tum intra, tum extra proprium genus comparati, præſtantiores exiſtimantur; quando alij alios natura, tempore, poteſtate, dignitateq, praecellunt. Intra verò propriũ genus collati conſeruatiui ſcopi, vt dum vires, Temperamentum, bonuſq; corporis habitus pro vitæ ſeruandæ cuſtodia contraindicant, tunc vires prӕcellunt temperiẽ, bonumq; corporis habitum, natura dignitate, & poteſtate. idem & in principibus contraindicantibus curatiuis ſcopis aſſeruimus. dum intra proprium genus contraindicando ipſi conferuntur, vt dum corporeæ antecedentes cauſſae, & morbus, & ſymptomata contraria inter ſe declarant remedia: tunc corporeӕ cauſſae natura, tempore, & dignitate morbum, & ſymptomata excedunt: Extra verò proprium genus comparati principes contraindicantes ſcopi, conſeruatiui curatiuis efficaciores iudicantur: quia poteſtate, & dignitate illos ſuperant: ſicut & vires & res ſecun-

dum

dum natura, & morbus, & res præter naturam, dum simul conferuntur contraria postulantes præsidia, stante paritate contraindicationis, semper virtus, & res secundum naturam, morbum, & rem præter naturam prioritatis, dignitatis, potestatisq; ratione antecellunt: vt dum morbus magnus, magnum exposcit remediũ: Imbecillis verò virtus illud refugit, & inhibet: in hac enim contraindicantium comparatione, q̃uis vterq; ferè æqualis sit ponderis, quo ad vitæ periculum: nam magni remedij indicatio magna est, formidine auctionis morbi vitam opprimentis: Virtutis verò imbecillis contraindicatio magna est timore extinctionis vitæ dignitatis: tamẽ prioritatis, ac potestatis ratione virium contraindicatio simpliciter efficacior iudicatur: quoniam absq; vita cuncta frustra aguntur, incassumq; laboratur: Ratione quoq; vehementiæ, atq; imminentis periculi contraindicantes scopi efficaciores existimãtur; veluti seuissima symptomata frigidis, crassis, viscidisq; vires opprimentia caussis comparata, illis præferuntur; cũ longa & tarda hæc exposcant remedia: illa verò magna, ac præsentanea: seu dum acutissimus morbus plenum reclamat, inhibetq; victum ab ægentissima virtute monstratum: in hac contraindicantium collatione, si vehemẽtia magnitudoq; periculi nota, claraq; est, illi procul dubio obsequendum: si in dubio res est, minimeq; patet, virtuti, vt præstantiori semper indulgendum: Nam ipsa in dubio semper præexcellit, & cuncta reliqua obumbrat. Altera quoq; ratione, & principales, & asseclae contraindicantes scopi efficaciores iudicantur: quando scilicet ex vna parte sunt plures, & ex altera pauciores, tum potestate, tũ dignitate æquales, tunc plures potiores semper existimantur: si verò non stat paritas magnitudinis, & dignitatis; tunc illa erunt efficaciora, quæ existimantur aut maioris potẽtiæ, aut dignitatis. Quatuor itaq; modis cõtraindicãtes scopi efficatiores alij alijs asseuerantur. primo modo ratione

tione prioritatis, & independentiæ: Secundo & prioritatis ratione, & dignitatis, atq; potentiæ caussa; Tertio vehementiæ, atq; imminentis periculi gratia; Quarto numeri ac pluralitatis ratione. Vbi igitur æqualia sunt, quæ inter se pugnant, omnibus pari prouidentia succurendum est; si quae verò dignitate, vel potentia praecedunt alijs, hæc tanq; maioris momenti cæteris sunt præferēda. Atq; ad id Gal. 7. meth. meden. ità scriptum reliquit. Vbi contraindicantia adsunt omnibus esse succurrendum, sed ei magis quod plus vrget, alijs interim non contemptis.

Quid in pluralitate indicãtium sit agendum, quidq; Epicrasis atq; vbi exercenda. Cap. XIII.

SI itaq; contraindicantia plura concurrant, quæ opposita indicent tunc quid agendum sit, satis docet Gal. primo ad Glauconem cap. 14. & 15. Vbi omnia spectari voluit, & nihil prætermitti: sed plus tribui ei, quod plus potest: potest autem plus, quod maius est in suo genere vel quod dignius est, seu quod vehementius vrget; vel vbi concurrunt plura simul plus possunt, q̃ pauciora æqualiũ virium: Nec tam contraindicantiũ attenditur numerus q̃ ipsa vis: Nam multoties pauciora pluribus præferuntur, si viribus, & potentia præualuerint: sic enim vis numero prę ponitur, sicut bene consimile de signis prog. nos docuit Hippocr. 3. prog. Aphor. 39. vbi ait, Oportet eum, qui sit recte praedicturus sanitatem, ac mortē, in quibus morbus pluribus diebus fatigaturus est, & in quibus paucioribus: indicia ediscendo omnia interstinguere, aestimando vires eorum inter se, quemadmodũ de alijs scriptũ est. In his autem exequendis opus est medico exercitato, & natura prudente, qui quantum possit quiuis scopus indicãdo, discernere valeat: in omni igitur tum asseclarũ, tum

principalium

principalium ſcoporum contraindicatione tam per ſe, q̃ per accidens Epicraſi cum iudicio ſemper vtendum paulatim vni, paulatim alteri incumbendo: prius tamen ſemper vrgentiori, & aliquando contemperatis medicamentis vtriq; vacandum. Eſt autem Epicraſis, vt refert Gal. in lib. de opt. sect. ad Traſyb. cap. 6. adiudicatio. qua artis praecepta adiudicantur eſſe conuenientia inter ſe, & coherentia, atq; vtilia, & vera: ſeu Epicraſis eſt adiudicatio præceptorum alicuius artis, qua ea vtilia, vera, ac inter ſe neceſſario coherentia approbantur eſſe: Itidem Epicrasis in art. med. eſt multorum præceptorum ſimul coherentium, ſimulq. etiam exequutionem, adminiſtrationemq. expoſcentium adiudicatio; qua iudicatur cuinam ipſorum primo, cui ſecundo, & cui tertio, & quo modo ſimul omnibus aeque bene ſit indulgendũ. Vbi igitur multa occurrunt peragenda, exequutioniq. mãdanda, quae inuicem pugnant, & non niſi cum aegri periculo adminiſtrantur; tunc in horum adminiſtratione Epicrasi, iudicioq. vtendum eſt, & penes artis praecepta perpendendum, cui primo, cui ſecundo, & quando aequaliter omnibus ſit incumbendum. ſic vtiq; Epicraſis ordinẽ agendarum rerum contuetur, ſed præſertim circa earum rerum vſum, quæ ſubſequi præcedereq. debent, exercetur. At de his quoq. iterum infra ſtatim dicetur.

In contraindicantibus, & obſcuris, & confuſis indicationibus ratio iudicat, & diſcernit. Cap. XIIII.

VBI contraindicantes contraria agenda demonſtrauerint; atq. vbi indicatio ex ignoratione concerni haud poteſt; vel certe confuſa, obſcuraq. ex difficili, atq. perplexa rei indicantis cognitione, illa extiterit: Tũc mens quidem, & ratio per art. medicae regulas, & prae-

cepta

cepta discurrens, quid salubriter agendũ sit, iudicat, atq; discernit. In contraindicationibus igitur quae opposita suadent, primum mens, discursu argumentatur, cui nã ipsorum primo, cuiuè secundo sit occurrendum, comparatis vtrinq; rationibus. An melius vtriq; aequaliter sit succurrendum, diligenter perpendit, moderatis Tmperatisq; medicamentis, quæ ambobus aequè satisfaciant: vnde cõtraria, & opposita moderari, regulareq; mens dicitur. Vbi verò affectus, & eius caussa ignoratur, & ob id nulla indicatio percipi posit, quae si aliqua ex parte habeatur, confusè tamen, & obscure habetur, tunc mens & ratio aut syllogismo, aut exẽplo, aut anologysmo vtitur: Sillogysmo in abditis explicandis eruendisq;. Exemplo verò dum rei ante expertæ memoriam recolit: Anologysmo deniq; dum alicuius affectus nunc primum grassantis natura ob eius nouitatem minus agnita, adeo vt nec syllogismo, nec exemplo, mens ipsa auxilium consequi posit, ad similia confugit, atq; istiusmodi agere, & operari in re medica per artis. s. medicae regulas, & præcepta discurrendo determinandoq; iudicio, Epicrasiq; agere, & operari Antiquiores scripserunt.

Operis finis gratiarumq; actio. Cap. XV.

CONCLVDIMVS tandem methodici rationalisq. Medici indicatione prasfim exercẽtis munus esse in cuiuscunq; aegritudinis sanatione; cuius studium est inculpatam eiusdem curationem adhibere; perpetuo contrarium aegritudini remedium afferre, eiusdemq; mensuram ac terminum tenere; atq; congruum exhibendi tempus obseruare; Et si quid medicationem leuiorem, grauioremq; reddiderit, eidemq; obstiterit, & reclamauerit, accuratè animaduertere. Hæcq; cuncta ab indicantibus coindicantibusq; scopis Medicus suscipiet, & si quæ contra

indicantia extiterint, recto examine, iustoq; iudicio perpendet. Et cuiq; auxilium petenti iuxta dignitatis conditionem pro viribus satisfaciet. Sic vtiq; apposite, & sine fallacia suas indicationes exercebit. Quomodo verò superius dicti indicantes coindicantesq; scopi vitae regimen ac victum, eiusdemq; mensuram; atq; idoneum exhibendi tempus declarent; & quid ipsum etiam victum desideret, refugiatue, cuncta suo loco & tempore, Dei numine fauente, ostendemus. Superest finem operi imponere, si prius hæc pauca tantum addiderimus his, quæ in primo tractatu capite de sanitate superius exposuimus; quo in loco ex Auicennæ mente explicabatur, quæ nam humorũ proportio in corpore sanitatem constituere assereretur: vbi adhuc datur occasio inquirendi quae nam sit humorum proportio inter se; vt cõmensurati sint ad corporis sanitatem constituendam: ac pariter quæ nam sit eorundẽ omnium proportio ad totum, ad constitutum scilicet hominis corpus: atq; etiam ad ambientem aerem, vt salubriter ibidem humores seruentur. Respondent, ꝙ multiplici inter se proportione humores intra hominis corpus detinentur; & dupla, & tripla, & sextupla, & nonupla, ac decottupla. vnde aiunt, quòd iusta cõmensurataq. humorũ quãtitas intra humanum corpus sic constituitur. vtputa sanguinis lib. xviij. assignantur; Pituitæ sex; melancoliae duæ, Flauæ bilis (cum feruentissima sit) libra vna tantum. Horum enim huiusmodi est ratio; quoniam sanguis in dupla proportione reliquos continet: Pituita pariter dupla proportione continet cæteros duos; & melancolia in dupla proportione se habet ad bilem: inuicem autem proportionabiliter se habent, & dupla, & tripla, & sextupla, & nonupla, ac decottupla proportione: quamobrem inquiunt, ꝙ bilis cum Melancolia sub dupla proportione familiariter se habet, & sub sextupla cum Pituita; & sub decottupla cum sanguine. Pituita autẽ sextupla proportione con-

uenienter

uenienter ſtat cum bile; & tripla cum Melancolia, & ſub tripla cum sanguine pituita inſuper amice conſpicit flauã, & atram Bilem ſimul in dupla proportione: ſanguis quoq. in dupla proportione amice Pituitam, Flauam, ac Atram Bilem contuetur: atq; familiariter ſtat in tripla proportione cum Pituita; & in nonupla cum Melancolia; & in decottupla cum Bile Flaua. Qualiter verò maſſa ſanguinea ad totum comparetur, nunc explicabimus; totum enim compoſitum, hominis ſcilicet vniuerſum corpus, quod manibus, ac pedibus extenſis quadratum conſtituit, à quo cubus componitur, numerum vigeſimum ſeptimum connotat: Qui quidem numerus cubus perfectè exiſtit; atq; ſub hoc numero hominem conſtitutum eſſe Antiquiores ſcripſerunt. Vt enim ſanguis, Pituita, Flaua, ac Atra Bilis totum hominis conſtituunt corpus. ſic & eorundem numeri, videlicet decimus octauus ſanguinis; ſenarius Pituitę; ac ternarius Flauę, & Atrę Bilis (ex quibus vigeſimus ſeptimus numerus reſultat) id ipſum totum conſtituere aſſeruntur; prout ſcilicet & numerum, & rem numeratam ſignificant. Maſſæ itaq; ſãguineæ proportionẽ ad totum ſic iſti referũt habere. At ſanguis ſexquialtera proportione ad totũ ſe habet; Pituita aũt totum cõſpicit proportione quadrupla ſexquialtera; Atra verò Bilis ad totum ſe habet proportione terdecupla sexquialtera; at Bilis totum conſpicit multiplici proportione vigintiſettupla. Vt.n. humoralis maſſa ſexquialtera proportione & quatupla sexquialtera cum terdecupla ſexquialtera, atq; viginti ſettupla totum cõſpicit: Sic & totum, vniuerſum inquam corpus ijs eiſdem proportionibus humoralem maſſam contuetur. Maſſa autem sanguinea ad ambiẽtem aerem ſalubriter comparatur his eiſdem proportionibus, quibus humores inter ſe, & ad totum rite referuntur, ideſt ambiens ea familiari conuenientia, & congruitate humores conſpicere, continereq; habet, vt eorum inuicem, & ad totum proportio integra ſeruetur. Quòd

reliquum est, nunc exequimur, ac Deo Trino & vno, à quo bona cuncta procedunt, immortales gratias agimus; cuius beneficio hæc peregimus, eiusq; ineffabile nomen in perpetuum sit benedictum.

FINIS.

Errores sic corrigito; sed animaduertẽdum quod litera, c, dicit numerum cartarum, a, à fronte, b, à tergo, l, verò lineam.

C. 1. a, lin. 5. pro. xv. lege. xvi. ibidem b, lin. 22. pro silicet, scilicet c. 5. a. lin. 7. pro imprimis, in primis. ibidẽ. a. li. 30. pro ratiocinio, ratiocinio c. 6 a. li. 22. pro assentimus, assentimur c. 6. b. li. 15. pro ita interni c. 6. a. li, 1. pro brõchios bronchos: ibidẽ, li. 2. pro fit, fiunt. ibidẽ li. 24. pro cõditionis, cõditiões. c. 15. b. li. 14. pro seperatur, separatur, c. 19. b. li. 2. pro opposita, oppositã. c. 20. b. li. 28. pro quo, vbi. c. 28. a. li. vltima, pro medi, modi. ibidẽ, b. li. 10. pro agunt, agit. ibidẽ. pro patiuntur, patitur. c. 32. a. li. 6. pro respondi, responde. ibidem. li. vltima. pro rñdimus rñdemus. c. 31. b. li. 28. pro necessũ, necesse ibidẽ li. vltima. pro curatio, curationẽ. c. 35. b. li. 6. pro abuiandũ, obuiandũ. c. 39. a. li. 8. pro logna, lõga. ibidẽ. li. 15. pro diducas, deducas. c. 38. b. li. 6. pro eundẽ, idẽ. ibidẽ li. 17. pro finitionis, finitio. ibidẽ. li. 27. pro mẽsura, mẽsurã. ibidẽ. li. 30. antiqui, antiquæ. c. 44. b. li. 10. pro indicantiones, indicatiões c. 46 b. li. 31. pro numeratur, numerãtur c. 51. b. li. 4. pro ęquo sitas, aquositas c. 56. b. li. 8. pro tẽpori; tẽpore c. 57. a. li. 20 pro paritatem, puritatem c. 64. b. li. vltima, pro transperationem transpirationem. ibidem. pro excernutur, excernũtur c. 66. a. li. 20. pro infarcti, infracti.

Negligenter quoddam omissum sic legito.

Tractatu secũdo. Cap. 4. car. 31, à tergo. lin. 8. post hæc verba, scilicet salubrem statũ restituit, addas. hęc pauca. Pręterea. addimus, quod licet vnius, aut alterius humoris, seu mẽbri proportio sit corrupta, & lapsa, vnde sanitas frangitur, & corpus ægrũ euadit; aliorum tñ multæ integræ adhuc superstites existunt proportiones, quę se tutantur, corrũpentiq; resistunt; ac lapsam, & corruptam restituere nituntur.

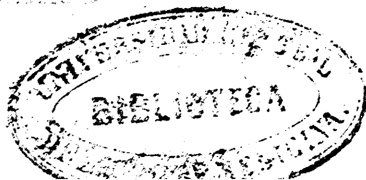
INDEX CAPITVM, QVAE IN TRACTATIBVS CONTINENTVR.

Capitula primi Tractatus.

Capitula Secundi Tractatus.

Obiectionum

Capitula

Capitula Tertij Tractatus.

FINIS.